

Seiner Majestät

SEINER
MAYESTÄT
KÖNIGLICHEN
HOCHZUGEN

VERLAG VON J. F. WOLFFEN KÖLN

UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

purchased from the
FORD FOUNDATION GRANT

for
EAST EUROPEAN STUDIES

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

CHICAGO, ILL.

1900

SZINES
KÖNYVEK

Ambrus Zoltán

GIROFLÉ és GIROFLA

Regény

HERMANN ENDRE

könyv-papír-írásvaterkereskedés

kölcsöntőrovár

Budapest, II., Malinowski-fasor 43.

ELSŐ

KÖTET

Budapest

Singer és Wolfner kiadása
1901.

PH
3202
A5G5

Utannyomás tilos.

*

A fordítás joga föntartva.

BUDAPESTI HÍRLAP NYOMDÁJA

József napja Rác-Árokszálláson rendszeren egy hétig szokott tartani. Horváth Jóska ugyan, a házassága óta, roppantul megkomolyodott, de ilyenkor, egyszer egy esztendőben, kidühöngte magát. Máskülönben nagy csöndességben élt a csöpp asszonykájával s akik jogász korában ismerték, el se hitték volna róla, hogy olyan kitűnő főszolgabíró váljék belőle. De a régi Horváth Jóska nem veszett el végképpen; a leányzó nem halt meg, csak aludt. És koronkint föltámadt. Hogy mennyire föltámadt, arról minden egyes alkalommal három hétig beszélt Szilas és Bodrog-vármegye.

Ezeket az időszaki, tekintélyes kirugáso-

kat Horváth Jóska azzal okolta meg a felesége előtt, hogy neki gyöngé mája van. Az egészségének tartozott vele, hogy néha-néha nagyokat igyék. És csakugyan, abban az esztendőben, mikor apósa, az öreg Joannovics Milán halála miatt nem tarthatták meg a József-napot, Horváth József belebetegedett a nagy szolidságba. Nem evett, nem káromkodott, s már attól féltették, hogy búskomorságba esik. Szerencsére közbejöttek a választások s egy nagyobb szabásu, mondhatnám: közigazgatási jellegű áldomás után, amelyen néhány jövevényt hivatalból az asztal alá kellett inni, Horváth Jóska kigyógyult kedély-betegségéből.

Hogy a gyöngé máju páciens a boritalból, ürmértékben kifejezve, mennyit használjon, erről az orvosi tudomány nem nyilatkozik egész határozottan; s e tekintetben a belgyógyászat jeleseinek a nézete aligha nem eltér a Horváth Jóska vélekedésétől. Egy azonban kétségtelen. S ez az, hogy az orvosi tudomány még nem derítette ki.

vajjon a gyógyulás érdekében föltétlenül szükséges-e, hogy a májbajos ember az összes boros poharakat sorban a falhoz vágja, s a kúra végén összetörjön minden néven nevezendő cserép-, üveg- és porcellán-tárgyat, ami a kezeügyébe esik. Ez lehet szükséges, lehet fölösleges; annyi bizonyos, hogy Horváth Jóskának a gyógyászat terén megvoltak a maga határozott elvei. S nála minden József-nap úgy végződött, hogy pohár meg tányér nem maradt a házban, a vizet három napig régi befőttles üvegekből itták, s ideiglenesen le kellett költözködni az alsó házba, mert a multság színhelyén csak itt-ott maradt meg egy-egy ablak-üveg.

A törékeny tárgyak e szörnyű pusztulása többnyire csak a legutolsó napon szokott bekövetkezni, akkor, mikor a kijózanodott vendégek már hazaszökdöstek s a házigazda, akinek végre szintén sikerült becsípnie, magára maradt a cigányokkal. Ilyenkor mindig igen érzékeny jelenetek folytak le

Horváth Jóska meg a felesége között. A csöpp asszonyka, aki a pezsgőzés első napján maga volt az édes nevetés, a finále idején könnyek árjává változott át; Horváth Jóska megfogadta, hogy soha se iszik többet s falhoz vágta az utolsó poharat.

Szóval a lakzi mindig bús véget ért. De az eltöltött egy-két-kilenc napért érdemes volt szenvedni. Hogy micsoda vigasságok zajlottak le ezek közt a betört ablakok és pezsgő-foltos falak közt, arról csak kevesen tudnának beszélni, mert aki jelen volt, az egy darabig nem emlékezett semmire a világon, csak a süketítő, folytonos muzsikaszóra. A cigány éjjel-nappal húzta; ha az egyik kidőlt, volt helyette más. Kihozták Vásáros-Berényből mind a három bandát; az *Európá*-ban, az *Arany Szarvas*-ban és a *Metropole*-szállóban nem maradt még csak egy cimbalmos se. Kinek is húzták volna ott? A honvédtiszteken kívül, akik kilenc órakor haza szoktak menni, alig egy-két vendég búslakodott a máskor oly hangos *Európá*-

ban; a többiek, az igazi mulatók: a jeunesse dorée és a huszártisztek mind kinn voltak Árokszálláson.

Ez a sivár, árnyéktalan kis fészek sok tekintelben vetekedett ilyenkor a gyakran emlegetett Aranjuezzel. A zaj például semmi esetre sem volt ekkora Aranjuezzben. S mily szép gyülekezete a lovagoknak és dámáknak! Mert mindig találkozott egy pár vidám menyecske, aki nem törődött azzal a néhány kilométerrel. Pár perc a gyorsvonaton, mi az? S a négyes huszárok olyan jó táncosok voltak! Nemesak jól táncoltak: bírták a táncot, csakúgy, mint az italt s jöttek légyen bárhonnán, tudták élvezni az életet, azon mód, ahogy csak itt tudják élvezni, a tejjel és mézzel folyó Kánaánnak ezen az áldott pontján, ahol a természet nyájassága és bőkezűsége az embert is pazarrá és gondtalanná teszi.

*

Abban az esztendőben, amikor történetem kezdődik, József napja péntekre esett.

A mulatság tehát csütörtökön kezdődött. Piros rózsza, fehér rózsza; szőke leány, barna... egy kis tánc, egy kis kártya, sok bor és megint sok bor mellett elmúlt péntek, elmúlt szombat is.

Vasárnap reggel, kilenc óra tájban, Vido-vics Feri, aki máskor végig ki szokott tartani, hirtelen elszomorodott, s a fejébe vette, hogy haza megy. Vigye el az ördög Horváth Jóskát, meg az egész úri társaságot, Van der Kerkhoven kisasszonnyal, a sokszoros millió-s hollandus leánnyal együtt, akit reggeltől estig neki kellett mulattatnia, mert a többiek nem igen szerették a francia és egyéb pogány nyelveket: neki már elég volt a mulatságból.

Mióta a bál elkezdődött, mindössze hat órát aludt, s egyszerre úgy tetszett neki, mintha egy örökkévalóság óta volna ébren; mintha végigitta volna az ősszes pún háborúkat, a középkort, a reformációt, s Forgách tábornokné egész fiatalkorát.

A banda áhítatosan ismételte, amit Rác-
Árokszálláson már mindenki tudott:

Eltörött a hadnagy lába,
Nem mehet a kaszárnyába.
— Ejhé, dudajlé,
Rózsám, szeretsz-e ? !
— Nem !

A „nem“-et az érzékenyebb lelkű vendégek igen sok elkeseredéssel ekhózták. Vidovics Feri elvégezte magában, hogy fölkel ; s szándékát a nehézkedés és az egyensúly törvényeinek óvatos szemmeltartásával végre is hajtotta.

Valaki rászólt :

— Friss bácskaiakat.

Vidovics Feri abban a hangulatban volt, mikor az ember hirtelen lelki szükségét érzi, hogy pofon vágja a legjobb barátját. Körülnézett, mintha valami elrejtőzött ellenséget keresne. Ahogy azonban végignézett a társaságon s megpillantotta Cipriani bárót, aki éppen a cigányokat cincollatta, okosabbat gondolt. A hadnagy oly részeg volt, hogy Vidovics Feriben föltámadt a nemesebb mámor ön-

érzete. Az villant keresztül a fején, hogy ő itt a józanság nemtője.

Megindult szó nélkül. Egy kicsit elszokott a járástól; de léptei, a körülményekhez képest, kifogástalanul rugalmasak voltak.

Hagyták; azt hitték, hogy a szobájába megy.

Úgy reménykedett, hogy az asszonyok még alusznak s föltűnés nélkül szökhetik meg. Van der Kerkhoven kisasszony nélkül számított. A hollandus leány éppen szembe jött vele. A kertből kerülhetett elő, mert egy halom virágot tartott a kötényében. Nem is festett rosszul a bunyevác asszonyok viseletében. Sugárzott az egészségtől s olyan volt, mint a frissen nyílt tulipán.

Van der Kerkhoven kisasszonyt már nem lehetett elkerülni. Annál jobb: legalább egyszer s mindenkorra elbúcsuzik tőle.

Jó reggelt kívánt neki s azután így szólt hozzá:

— Kegyébe ajánlom magamat, kisasszony. Kérem, emlékezzék rám szívesen.

— Milyen ünnepies! Elmegy?

— El.

— Kár. Szerettem volna, hogyha még marad. Az urak nem szívesen beszélnek franciául s én oly keveset tudok németül! Ön volt az egyetlen gavallérom. De remélem, még látjuk?

— Az nem tőlem függ, hanem attól, hogy a kisasszony mennyi ideig marad Magyarországon.

— Mért? Elutazik?

— San-Remoba megyek egy pár hétre.

— Ah!

— S mivel úgy hallottam, hogy a kisasszony holnapután Temesvárra készül...

— Igen. Sorra látogatom frohsdorfi barát-nőimet.

— Úgy meglehet, búcsuvizitem alkalmával nem lehet szerencsém.

— Meglehet, Monsieur Vidovics. Tehát addio. Mindig szívesen fogok emlékezni önre. Vasúton megy?

— Nem. Lóháton jöttem.

— Értem. *Á l'anglaise* tűnik el, hogy itt ne fogják.

— Még van egypár napi dolgom Berényben, csak aztán indulhatok.

— Szerettem volna, hogy ha ön kalauzol Berényben.

— Oda ugyan nem kell cicerone, kissasszony. Egy roppant falu, melyben hatvan-ezer ember lakik...

— De érdekes. A korcsma korintusi stílusban épült, s a templom egy nagy pajta.

— Furcsának találja a mi világunkat ugye?

— De érdekesnek, nagyon érdekesnek. Sohase láttam ennyi napsütést. Itt mindenüvé süt a nap. És a parasztasszonyok cinóber színű kendőikkel. Aztán az urak, akik egyebet se csinálnak, csak a pénzt dobálják ki az ablakon.

— Mert itt mindenki paraszt, senki se úr.

— Annyi bizonyos, hogy felejthetetlen napokat töltöttem itt s hogy az országuk bájos. Igaz, hova küldjem a *Notre coeur*-t?

— Tetszett önnek ?

— Nagyon. Jó író ez a Guy de Maupassant.

— Én nem is ismerek más író. Nekem ez az egy is elég.

— Akkor hát ez a kötet kedves önnek s én majdnem megfeledkeztem róla.

— Boldog volnék, ha megtartaná, kegyeségből irántam. Egy szép könyv olyan, mint egy virág; értéktelen s minden szerénytelen-ség nélkül föl lehet ajánlani. A más szép gondolatai révén, talán kérhetek egy kis helyet könyvtára egyik zugában.

— Ezt a virágot önnek akartam adni, de most már nem adom. Nem akarok kvittelni önnel. Azt akarom, hogy adósa maradjak. Isten önnel, Monsieur Vidovics.

— Köszönöm, kisasszony, Isten önnel.

S megindult az alsó ház felé.

A leány folytatta útját, de pár lépésnyire megállt, s visszanézett. Mikor a férfi eltűnt a szeme elől, leeresztette a kötényét; virágai lehulltak a földre.

Aztán két sűrűn összehajtott papirlapot vett ki a zsebéből. Az egyik egy *express* küldött levélnek a fogalmazványa volt; ezt a levelet egy héttel ezelőtt ő írta az apjának. A másik az a távirat, amelyet ma kapott Van der Kerkhoven úrtól. Mindakettőt elolvasta még egyszer:

Amaz így szólt:

„Van itt egy Monsieur Vidovics. Elég jó-módu. Mintegy másfélmillió tallérnyi vagyon. Csupa szántóföld. Szép fiu, fiatal, egészséges. Művelt is, ha éppen akarod. Mit szólnál hozzá, ha mint Madame Vidovics térnék vissza Hágába?

Emma.

Utóirat: Barna, nem lángész, az én genre-em.“

A táviratban meg éppen csak ennyi volt:

„Van der Kerkhoven kisasszony, Horváth-Joannovics úrnőnél

Pusztá-Rác-Árokszállás
per Vásáros-Berény.
(Magyarország.)

Bánom is én.

Apád.“

Kétfelé hasította előbb az egyiket, aztán a másikat. Majd összetépte mind a kettőt apró darabokra s ezt a konfettit is odaszórta a virágok közé.

*

Vidovics Feri az alsó házban fölvette a lovagló bekecsét. Megkerülte a nagyudvart s az istállók felé tartott. Olyan egyenesen járt, hogy aki messziről látta, okvetetlenül azt mondta magában:

— Ez vagy főherceg, vagy egy becsipett ember, aki mindenáron nagyon egyenesen akar lépni.

Kitünően tartotta magát. De hogy végre nyeregben ült, mégis nagyott lélekzett. Olyanformán volt, mint Montmorency herceg, a nagy hadvezér, akiről följegyezték, hogy késő vénségében nem tudott se járni, se feküdni, csak ülni és lovagolni.

A lova bácskai ló volt, aki értette ezt az állapotot. Ahogy a gazdája a nyeregbe pattant, konstátálta magában:

— A gazdám egy kicsit ki van készítve.

Vigyázzunk s helyette nekünk legyen eszünk. Különben megbízhatik bennem, mert tudom én, hogy mi a kötelesség.

S csöndesen poroszkált előre a jól ismert úton.

Vidovics Feri számított erre a hűségre. Annyira megbízott a lova erkölcsében, hogy alig haladtak pár száz méternyire, nyugodtan elaludt.

Ha tudta volna, hogy hová viszi az ostoba állat! Mekkora rántott volna a gyep-lőn! Mint fordult volna ellenkező irányba! Hogy sarkantyuzta volna a paripáját! Mily szélsébesen vágatott volna máshová, akármerre, csak hazafelé nem! Hogy rohantak volna, bár a pokolba, lóhalálában! . . .

De az ember sohase tudja, hol leskelődik rá a fátum. Ha véletlenül nem mészsz ki az utcára, mikor téгла esik az emberek fejére, száz esztendeig élsz s annak idején békén ringathatod szépunokáidat. Csak annyi kell hozzá, hogy ott maradj, ahol vagy. De te nem maradsz otthon, veszed a cilinderedet

és a sétatálcádat, gondtalanul kísétálsz s remekül eltalálsz, hogy éppen oda állj a lehulló téglá alá.

Ha Vidovics Ferit véletlenül visszatartja a Van der Kerkhoven kisasszony társasága s csak egy hét múlva tér haza Berénybe, hogy másnap vasútra üljön s meg se álljon Nizzaig . . . vagy ha hű lova, a derék Calvados, fölháborodva gazdája szégyelni való állapotán, leveti a mértéktelen embert egy kőrakásra s ez hat hélig nyögi Józsel napját a rác-árokszállási alsó házban: akkor hőszünk ma Szilas és Bodrog vármegyék főispánja, boldog férje a Joannovics-lányok egyikének vagy Van der Kerkhoven Emmának, még boldogabb apja négy vagy öt nagylejű Vidovics-fiúnak s ez a történet sohase íródik meg.

De ha az ember maga se tudja, mit cselekedjék, vagy mit *ne* cselekedjék, hogyan tudja a ló?! . . .

Szóval, hasonlóan azokhoz az angol matrózokhoz, akik föllázadva a kapitányuk

ellen, megitták az Indiába küldött pálinkát, aztán zátonyra kormányozták a hajót s holtrészezen táncoltak át a másvilágra: Vidovics Feri teljes öntudatlanságban, mámorosan lovagolt végzete elé.

Egyszerre fölriádt, mert a lova megállott. Úgy tetszett neki, mintha csak pár pillanatig aludt volna, de már Berényben voltak. Calvados a Sugár Mariska háza előtt állapodott meg s várta az utasítást.

— Nem bánom, Calvados, mondjunk jó reggelt Mariskának.

Vidovics Feri máskor is ebben az órában szokott kilovagolni s rendszeren stációt tartott a Mariska ablakai előtt. Calvados nem volt tisztában vele, hogy a szokásos programnak ez a pontja ma el is maradhatott volna.

— No hát vigyázva lépkedjünk, Calvados.

Ezt a figyelmeztetést az tette megokoltta, hogy hősünk a kocsióútról átvezényelte lovát a gyalogjáróra, ahová egy keskeny padlón át vezetett az út. Az árkot, mely a

gyalogjárót az országúttól elválasztotta, bajos lett volna átugratni, mert a Sugár Mariska utcájában a gyaloglók számára fentartott útvonal meglehetősen keskeny volt s Calvados könnyen beugorhatott volna az ablakon. Vidovics Feri ugyan átsétáltathatta volna a lovát a kocsipallón is, de Vidovics Feri nem a kapuhoz, hanem az egyik ablakhoz igyekezett.

A szíves olvasó ezt az expediciót bizonyára hősrünk mámorával fogja magyarázni. Ebből a mámorból már alig volt valami; a reggeli levegő és a hosszas szendergés Vidovics Ferit majdnem teljesen kijózanították. Ellenben a leírt rendellenesség helyi szokás volt Berényben, kétségen kívül olyan helyi szokás, amelyet csak az előkelőségek gyakoroltak. Az udvariasságnak ezt a nemét a huszártisztek tették divatossá s egy pár esztendeig ez a palló-vizit volt Berényben a *chic* utolsó szava. A palló-vizitnek megvolt az az előnye, hogy a ló elfoglalta a gyalogjárót, a gyalogjáró plebéjusokat le-

kényszerítette a kocsiútra, ami a városi közgyűlésen temérdek rekriminációnak s az egész városban sok áldatlan háboruságnak volt az okozója, de a berényi hölgyek előtt igen kedvesnek tűnt föl. Aki azonban a kocsi-pallót használta, azt csak másodosztályu úrnak lehetett tekinteni.

Sugár Mariska éppen az érem-gyűjteményét rendezgette . . . De hadd mutassam be Sugár Mariskát.

Sugár Mariska agazdag, zsugori Vitkovszki Vazul elvált felesége volt. Ennek a Vitkovszkinak a vagyonát egy pár százezerre becsülték, de kevesebb tartásdíjat, mint ő, elvált férj nem fizetett az osztrák-magyar monarchiában. Sugár Mariska úgy segített magán, hogy kiadta a szobáit diákoknak, katonatiszteknek, színészeknek és színésznőknek. Tessék elképzelni egy elvált fiatal asszonyt, aki szobáinkint adja bérbe a házát, aki mindenkit ismer s aki asszonyokkal nem barátkozik; egy sötét teintű, villogó szemű, csinos teremtest, csókra intő ajkak-

kal s azokkal a felséges idomokkal, amelyek nyugtalanná teszik az ifju legénykét épp úgy, mint a komoly, pápaszemes, gondsujtotta családfőt, aki beíratni viszi a fiát: vajjon nem természetes-e, ha az ilyen asszony rossz hírbe keveredik?! És Sugár Mariskáról senki se beszélt rosszat, még a diákok se, akik pedig elég sűrűn adósok maradtak neki a lakáspénzzel. Ezt a tekin- télyt java részben a tiszteknek köszönhet- te, akik „jó leány“-nak ismerték s akik, mivel mindig volt egy-egy öreg főhadnagy lakója, félig-meddig kincstári asszonyt láttak benne. Egyébként őt tartották a legvidámabb asszonynak Berényben s nem ok nélkül, mert elég lármás életet élt; de apró passziói s kiváltképpen rajongása a művésznők iránt elárulták, hogy szíve nincs szomorú- ság s ama homályos vágyakozások nélkül, amelyeket az éremgyűjtés nem elégíthet ki.

— Jó reggelt, Mariska!

— Nini... Mi történt magával, Feri, hogy ilyen hamar visszajött?

— Az, hogy elvesztettem a szívemet, de megkerestem. S mikor megtaláltam, siettem vele haza.

— E szerint a hollandus kisasszony nem mese?

— Olyan valóság, mint egy csokoládégyár.

— S hogy kerül ide? Árokszállásra?

— A magyarázat igen egyszerű. Együtt voltak a frohsdorfi intézetben Joannovics Terkával s most kedvet kapott meglátogatni a barátnőjét.

— És annyira megszerette Árokszállást, hogy már egy hónapja itt ül?!... Mert legalább egy hónapja, hogy mindenütt csak róla beszélnek.

— Mint Pickwick úr az emberiséget, keblére öleli egész Magyarországot, le az utolsó cigánygyerekig. Népviseletben jár s holland nyelvre fordítja a főjegyző költeményeit.

— Szép? Csinos?

— Tudja, afféle Rubens-alakot ígér. Ahhoz

képest, hogy szőke, talán nagyon is egészséges az arcszíne.

— Hogy hívják? Van der Bilt?

— Van der Kerkhoven. Szép név. Kerkhoven holland nyelven annyit tesz, hogy koporsó.

— De sok kakaóföldje van, mi?.... Jőjjön be s beszéljen el mindent a legapróbb részletekig. Nagyon kíváncsivá tetek erre a leányra.

— Nem megyek be, mert részeg vagyok.

— Ugyan menjen. Láttam én már magát cifrább kedvben is.

— A művelt francia részegen nem megy vizitbe. Különben megadhatom a kívánt fölvilágosításokat, így lóháton is. Tehát mindenekelőtt: nem kakaóföldck, hanem csokoládégyár. Képzelden, Mariska, annyi csokoládét, amennyit csak tud. Például tegyük föl, hogy Emma kisasszony megajándékozna szívével és kezével: harminc esztendeig folyton csokoládét ehetne egész Berény, mind a hatvanezer ember.

— S mennyit tesz pénzértékben ez a rengeteg csokoládé ?

— Harminc-negyven milliót. Tudja, náluk tíz millió az már nem is határoz.

— Csinos parti ! S maga mióta udvarol neki ?

— Komolyan beszél ?

— Persze. Az egész város tele van vele.

— Én azt hittem, hogy tréfálunk. De ha komolyan beszélünk, mondja, kedves Mariska, mire volna jó nekem a Van der Kerkhoven kisasszony roppant gazdagsága ? Hogy egy tanya helyett tíz tanyám legyen ? Nekem az az egy tanya is elég dolgot ad.

— Lárifári. Tudom, hogy van miből megélnie s ha éppen költekezni akar egy kicsit, ezért még nem kell megházasodnia. De gazdag gazdagot választ; ez már világ sora.

— A gazdagnak nincsen igaza: a legtöbbször rossz üzletet csinál. Különben nem vagyok olyan gazdag, hogy sokáig el tudjak tartani egy Eldorádóból érkezett hölgyet,

akinek a papája csokoládé-király. Ma parasztleánynak öltözik, de holnap Ausztráliába küld kalap tollért, amilyen nincsen másnak.

— Hát az ő milliói?

— Azokat egyelőre ne vonjuk ki az üzletből: nagyon jól jövedelmeznek. De tegyük föl, hogy Van der Kerkhoven papa hirtelen megőrülne s gyémánttal telt zacskókat csapkodna a fejéhez, mondja, mit csinálnék ezekkel a fölösleges milliókkal? Kártyázni nem tudok, versenystállót soha se fogok tartani . . . Hé, Calvados, ne fickándozzál, te vén szamár! . . . Ami pedig a Cléo de Mérode-okat, meg a többi különösen fésült hölgyeket illeti: ha elszerződném a Van der Kerkhoven-családhoz, bizony Isten, mint becsületes kalmár állanám az alkut.

— Ugyan ne mondja!

— Pedig most nagyon komolyan beszélek. Lássa, Mariska, én el vagyok perzsaszőnyegek és perzsa lányok nélkül, egy nagy csűrben, melyben sok a tulipános bútor s még több az evőeszköz, de kevés a műtárgy.

Megvagyok egy rossz bricskával s Cipriani báró azt mondja rólam, hogy nem tudok élni. Talán igaza is van. Annyi bizonyos, hogy engem egy oldal szalonna meg egy meleg takaró egy hétre teljesen kielégít. Szeretem az osztrigát, a jó szivart, a zenét; s megbecsülöm a kényelmet. De ha mindez nincs, engem nem nagyon bánt; eszembe se jut. Ha egy májusi délután végigfekszem a fűben s elnézem az égen a bárányfelhőket, nem azon jár az eszem, hogy nem az én lovam nyeri meg a Derbyt; ha a béreseimmel beszélgetek, nem vágyódom előkelő dámák után, akik Whistlerről mondanák el nézeteiket. Azt hiszem, könnyen viselném a szegénységet is, bár igen nagy örömem, hogy azt tehetem, amit akarok, jöhetek, mehetek, amerre tetszik és senkise rendelkezik velem. Szóval Parlagi Jancsi vagyok, aki néha nagyokat iszik s néha, a legszívesebben, nem csinál semmit, csak nézelődik. Ez nálam már családi hagyomány, nevelés és hajlandóság dolga. Mire való

volna nekem a parti és a Van der Kerkhoven papa milliói?

— Ez csak olyan beszéd. A pénz lehet sok, de soha se lehet elég. Akinek sok van, még többet akar. Valami ambiciónak élne; egyszer majd csak eszébe jut valami. Nagybán gyakorolná a jótékonytságot.

— Köszönöm. Ahhoz már önző vagyok, hogy a szegényekért föláldozzam magam. Megházasodni — jótékony célra!... Kegyetlen gondolatai vannak, Mariska!

— Soha se hetvenkedjék. Láttam én már Vidovicsot, aki ötven esztendő koráig élcelődött a házasságról s aztán háromszor is megházasodott.

— Az igaz, ebben a népes családban mindenre talál példát, különösen a számarásokra. De mondja csak, Mariska, magának olyan kitűnő értesülései vannak!... Ha Van der Kerkhoven kisasszonyt házasítják, azt értem. Egy hónap óta ő a környéken a legérdekesebb személy; ennyi pénz senkit se hagyhat békén. Hanem azt már nem

értem, hogy miért éppen engem szemelnek ki a vőlegényének? Miért nem Ciprianit, aki nyolcvanezren felül minden összegnek udvarol? Miért nem Vizaknayt, aki úgylátszik, belé szeretett, legalább néha egy negyedóraig is úgy néz rá, mint egy hű, de igen beteg kutya? . . . Miért nem akárkit? Miért éppen engem?

— Mert maga egy hónap alatt harmadszor ment ki Horváthékhoz, ami nem szokása. Mert . . . mit tudom én?! Van der Kerkhoven kisasszony bizonyosan jobban tudja, mint én.

— Az, szegény, nem is sejti, hogy millióira Berényben szemet vetettek, a nemzeti vagyon öregbítése végett. Ha háromszor is kinn voltam náluk, Terka az oka; azt mondta: „Szegényt nem hagyhatjuk árván; magának helyt kell állnia.“ S én helyt állottam. Legalább beszélhetett valakivel egy pár szót. Napokon át nem volt kihez szólnia. Horváth Jóska megtanította magyarul káromkodni s aztán levette róla a kezét.

— Kedves Feri, én azt mondom magának, hogy ha két embert ilyen határozottan házasítanak, a hiba sohase az egész világc, hanem mindig a gyanúsítottaké. A kettő közül az egyik mindenesetre ludas. Úgy látom, ebben a dologban maga a hibás; maga udvarolt. Gyónja meg. Okosabb, ha meggyónik.

— Kedves Mariska, erre én azt felelem magának, hogy ebben a dologban én éppen olyan ártatlan vagyok, mint Van der Kerkhoven kisasszony. Nem udvaroltam. A berényi közvélemény téved. S hogy mennyire téved, mutatja az, hogy én a hét végén utazom San-Remoba.

— Ah, ah! Vége egy szerelmi regénynek!

— Ez a szerelmi regény el se kezdődött. Maga nem hisz a hivatalos cáfolatnak. Nos, én bizalmasan azt is elmondhatom magának, hogy soha, semmi szín alatt, el nem venném Van der Kerkhoven kisasszonyt. Először, mert: nem szeret. Már pedig én keveset követelek az élettől, de azt igenis

megvárom tőle, hogy a kivel én megosztlom minden napomat, annak én legyek a jóisten. Nem venném el, másodszor azért, mert: én se szeretem őt. Nekem nagyon okos. Ha valaha elkövetném azt a helyrehozhatatlan ostobaságot, hogy megházasodjam, bizonyosan egy kis bolondot vennék el . . . de az aztán nagyon kedves kis bolond legyen!

— És harmadszor nem venné el azért sem, mert mint jó Vidovics, szentül megfogadta, hogy sohasem fog megházasodni.

— Nem, azt nem fogadtam meg. Amint nem fogadtam meg azt sem, hogy nem fogok párbajozni. Azt sohasem tudja az ember előre. De nem veszekszem s nem keresem a házasság veszedelmét.

— Inkább elutazik.

— Inkább elutazom.

— S mondja, miért tart úgy a házasság veszedelmétől? Maga nem ötven esztendő.

— Mert tudom, hogy minden asszony elégedetlen s mindegyik az urától kéri számon, amit az élet tagadott meg tőle. Már

pedig az élet mindenkitől megtagad valamit. Semmi kedvem egy örök szemrehányást hordozni ártatlanul.

— S ebben a meggyőződésben élve, mégis képes volna elkövetni a helyrehozhatatlan ostobaságot?

— Ha nagyon szépen kér rá valaki. De igen nagyon szépen kell kérnie!... Van magamhoz való eszem, de a férfiak gyöngék s a lányok erősek. Valami érthetetlen fegyverök van, amelytől félek, mint ahogy a zulusok félnek a fehérember Winchester-fegyverétől. Különben nagyon részeg lehetek, mert böleselkedem.

Ebben a pillanatban egy podgyászszal megrakott, csukott batár fordult be az utca-sarkon és Sugár Mariska, aki hárászkendő-jébe burkolózva, nyugodtan könyökölt a nyitott ablakon, hirtelen fölemelkedett.

— Ahá, az új lakóim!

— Kiadta a lóhadnagy szobáját?

— Igen. Tegnap. Két kis énekesmadárnak.

— Csinosak? Érdemes megvárni őket?

— Még egyiket sem láttam, csak a nagynénjökkel beszéltem. Kitünő figura; olyan mézes s olyan előkelő, mintha bálányának született volna. Majd meglátja, milyen jó alak.

Kezet nyújtott s visszahúzódott az ablaktól.

Calvados azt hitte, hogy elvégezték a dolgukat s menni akart. De gazdája egy mozdulattal megértette vele, hogy másképpen rendelkezik.

Ott maradt az ablaknál s megvárta a batárt. A rozoga, ócska, sáros bárka bekanyarodott a kocsipallón s megállt a kapu előtt.

Míg a kaput belülről kinyitották, a kocsis kidugta a fejét két óriás kosár közül s alázatosan köszönt a nagyságos úrnak.

— Honnan jössz? — kérdezte tőle Vido-vics rácul.

— A fogadóból, — felelte a kocsis.

— Csak a podgyászt hozod?

— Nem, az uraságok is benn ülnek.

Ez a fölvilágosítás meglehetősen fölösle-

gessé vált, mert a bárka megizzadt ablak-
üvege mögött egy női fej jelent meg, mely
a kis ülés felől kíváncsiskodott ki az utcára.
Vidovics nem láthatta jól a kíváncsi fejet;
amit mégis észrevett, egy csöppet se elégi-
tette ki.

— Öregnek látszik s mintha mosolygott
volna. Ez a nagynéni. De hol van a macska,
jobban mondva, hol vannak a macskák?

A kaput kinyitották s a bárka behöm-
pölygött az udvarra. Vidovics a kapufélfá-
hoz kormányozta Calvadost. Mariska a cse-
lédeivel már kinn állt az udvaron s mikor
a kocsis nagynehezen megállította gebéit,
udvariasan nyitotta ki a bárka ajtaját.

A kocsiból legelőször is egy alacsony
termetű s fürgé mozgású öreg hölgy pattant
ki, aki nyájasan üdvözölte Mariskát s aztán
a bennülőkhöz fordult. Azok mintha nem
akartak volna mindjárt kiszállani. Pár pil-
lanatnyi parlamentálás után Mariska meg
az egyik cselédje eltűntek s nemsokára egy
gyékénynyel tértek vissza, melyet a kocsi-

tól a folyosó lépcsőjéig vezető, kissé lejtős útra terítettek.

— Sáros nekik az udvar, — szólta magában Vidovics Feri. — Ejnye be kényesek!

A következő percben Mariska és az öreg hölgy két bundába és nagykendőbe burkolt, tetőtől-talpig bebugyelált női alakot emeltek ki a kocsiból, akiket takaróiktól alig tudtak a széles bárkából kifejteni. Mintha két kényes, délszaki növényt emeltek volna le onnan, hogy a melegházba vigyék.

Vidovics Feri még csak az orrukat sem láthatta nagykendőiktől, de azért le nem vette róluk a szemét.

— Úgy ugrálnak mint a gazellák, — monologizált, mialatt amazok felszöktek a lépcsőn s eltűntek a szobájokban. — Egyik sem lehet idősebb tizennyolc esztendősnél... Hátha egyszerűen bemennék hozzájuk?

De maga se tudta miért, nem tudta elszánni magát, hogy berontson a szobájukba, ahogy művésznőkkel szemben már megszokta. S Mariska, mikor áthaladt a folyo-

són, hogy visszamenjen a maga lakásába, álmélkodva látta, hogy Vidovics Feri még most is ott táncoltatja lovát az ajtaja előtt.

— Maga még most is itt van, Feri?

— Látni akarom az énekes madárkákat.

— Arra még ráér. Menjen haza és aludja ki magát.

— Olyan illetlennek talál, hogy nem mutathat be nekik?

— Most mindjárt?

— Természetesen.

— Ohó! Az lehetetlen. Először, mert öltözködnek. És másodszor . . .

— Másodszor is van?

— Ezt kellett volna először mondanom. Tudja, ezek nem affajták, akikhez csak úgy egyszerűen beállít az ember. Első tekintetre látni, hogy jobb családból valók. Nem az Apor Ilonka-genre, amivel nem akarom kicsinyleni a hódításait.

— Csak tessék. Ezek tehát ama bizonyos szegény, de becsületes, rossz sorsra jutott, de büszke lengyel főnemes leányai? . . .

— Azt éppen nem mondom. Az öreg hölgy szavaiból úgy vettem ki, hogy zene-professzor az apjuk.

— Ah, zongorahangoló! Az már más. Eszerint testvérek?

— Annyira testvérek, hogy ikrek.

— Ah, ah, egyre érdekesebb a dolog. S én haza menjek aludni? De maradjunk a főkérdésnél. Csinosak?

— Mint két rózsabimbó. S egyik olyan, mint a másik. Annyira hasonlítanak, hogy össze lehet őket téveszteni.

— S hogy ez ne történjék, az egyik piros, a másik pedig kék szalagot visel.

— Amint mondja.

— De hisz ez *Giroflé és Girofla*, az operette!

— Azt mondják, hogy a színháznál így nevezik őket.

— Lám, lám, lám, lám. És maga azt kívánja, hogy haza menjek?

— Természetesen. Remélem, nem akar nálam botrányt csinálni? Ezek még nem

ismernek; azt gondolhatnák rólam, amit akarnak. Mit tudják azt, hogy maga három napig ivott?!

— Azért ne haragudjék rám, Mariska; már megyek. De mondja, nem láthatnám őket az ablaknál?

— Ó, még ráér megismerkedni velők. A szezon végéig itt maradnak.

— Igen, de én egy pár nap múlva megyek San-Remoba. Pénteken, vagy legkésőbb szombaton.

— No, addig nem fogja elesábitani őket.

— De büszke a lakóira!

— Majd maga is más hangon fog beszélni, ha megismerkedik velük. *Lasciate ogni speranza.*

— Maga minden színésznőről ezt mondja. S ezért szeretem magát. Nem ábrándul ki soha. Imádom magát, Mariska. S hogy megmutassam, mennyire tisztellem e házat: megyek.

— Azt hiszem, ideje, hogy menjen. Cal-

vados már alszik. Mintha ez is három napig ivott volna, szegény.

Elbúesuztak s Vidovies Feri végre megindult hazafelé. Kiléptette lovát a kocsiótra, de nem állhatta meg, hogy ha messziről is, oda ne tekintsen arra az ablakra, mely azelőtt a főhadnagyé volt.

Két leányfejet pillantott meg az ablaküvegek mögött. Nem láthatta jól az arcukat, mert az ablaktáblák pántjai egy kissé eltakarták őket, de amit látott, azzal megvolt elégedve.

Levette a kalapját s nagy reverenciával köszöntötte őket. Úgy tetszett neki, mintha a két leányfej mosolyogva viszonzta volna az üdvözetet.

— Lám, nem is olyan haragosak! — szólt magában s az uteasarokhoz érve, visszapillantott az ablak felé.

Mire haza érkezett, annyira elálmosodott, hogy ruhástól ledőlt a kanapéjára s menten elaludt.

Azt álmodta, hogy csillagtalán éjjel va-

lami nagy fekete vízen jár, gyászos baldakinu, könnyü ladikon ; szemközt vele, a homályban, sötét alakok eveztek, akiknek nem láthatta az arcát. Előtte, fehér ruhában, átázott arccal, halotthalavány női alak feküdt, akiről nem tudta, él-e még vagy meghalt ; nem mert közelebb hajolni hozzá s remeggett, hogy a ladikot csapkodó habok elragadják tőle. Szorongva leste, merre láthatná a partot, de csak a koromsötét eget s a fekete vizet látta ; sehol, semerre egy fény-sugár. A sötét alakok hangtalanul eveztek s szorongását rémítő félelem váltotta föl ; a torka összeszorult, homlokát hideg verejték borította el s szíve örülten kalapált. Egyszerre valami megcsillant a vízen. Már azt remélte, hogy a parti lámpa, mikor rémülten vette észre, hogy komor ciprusfák között sírkövek meredeznek előtte s a szigetetmető csillogó márványkövei csak a ladik lámpájának gyér világát verik vissza a vízre . . . Aztán kápolnaszerű, komor épület mellett haladtak el s az egyik evezős hir-

telen fölegyenesedett. Kiáltani akart, de hang nem jött a torkából. Behunyta a szemét s mire föl nézett, a fehérruhás nő már nem volt a ladikban. Kétségbeesve tekintett hátra, de maga mögött csak a fekete kőkereszteket látta s mintha egy elhaló hang a nevén szólította volna . . . A zokogás kitört kebléből s fölébredt.

— Igazán sokat ittam, — szól, megtörölve a szemét. Mintha valami ónsulytól szabadult volna. De érezte, hogy a szíve még most is sebesen ver.

Megnézte az óráját. Esti hét óra volt.

II.

Oly büszkék vagyunk lelki világunkra s egy rocska hidegvíz elég rá, hogy szét-szórja legmakacsabb gondolatainkat, elnyomja rossz sejtelmeinket s elfelejtesse velünk azt az érzésünket, melyet már-már urunknak és parancsolónknak tekintettünk. Ha lelked zaklatott, háborgó: állj a zuhogó alá s mire megtörülköztél, egy pár óráig más szemmel nézed az egész világot.

Vidovics Feri, mikor este nyolc óra tájban kilépett a fürdőszobájából, teljesen megfélemedezett arról a veszedelemről, mely őt Van der Kerkhoven kisasszony képében fenyegette; egy pillanatig se foglalkozott azzal, hogy rosszat álmodott s nem emlékezett rá, hogy aznap délelőtt, mámore

ködében, két leányfejet látott, amelyek mintha integettek volna feléje a fehér jácintok és rózsaszínű gardeniák közül.

Csak arra gondolt, hogy egy pár nap múlva San-Remo olajfái között fog bolyongani, pompázó tavaszban, melyhez képest a mi májusunk zord, szigorú időszak. Találgatta, vajjon átrándul-e a galamb-lövésre s előre örült az excentric alakoknak, az átutazó Héróknak és Juliáknak, akikkel a vendéglő-élet vásári zsivajában köt majd ismeretséget „pour une éternité“, ami nála annyit fog jelenteni, hogy: a soha viszont nem látásra.

De mit csináljon az ember Vásáros-Berényben este nyolckor, ha egy órával előbb tökéletesen kialudta magát? Az ember elmegy a színházba, mint mindenki. Berényben, ahol a társaságos életnek megvannak a maga külön törvényei, ez az a hely, ahol élned és halnod kell. Ha éhes vagy: megvacsorázol a páholyodban, ha a jókedv pirosra festi képed: narancsokat dobálsz a

színpadra s ha nem tudod miért, elfog a spleen: pezsgős pohárral a kezeden várod Hamletet, mert arcod víg a bánat idejében...

Behívatta a legényét s kiadta neki a parancsot:

— Akármikor jövök haza, hat órákor felköltesz s megmondod Gyurkának, hogy fogja be a két szürkét. Szent-Jánosra megyek. Ha a tisztartó bejönne, nem kell befogni.

Aztán kísértált az utcára.

A nagy csűr, ahogy Vidovics a házat nevezte, közel volt a piactérhez; csak egy pár lépést kellett tennie s már ott volt Berény város szívében.

A piactérre már ráborult a nyugodalmas éj. A boltajtók nagyjából zárva voltak; itt-ott hallatszott egy-egy elkésetten gördülő vasajtó csikorgása. A villámos lámpák alatt álldogáló subás falusiak, a József-napi vásár utolsó vendégei, hazafelé kászolódtak, s a piacot körülölelő kis utcák gyorsan szítták föl magukba a pihenésre siető, sötét alakokat. A roppant térséget, ahol egy negyed-

órával ezelőtt még bunyevác, magyar, sváb és rác parasztok tarka sokasága nyüzsgött, birtokba vette a csend és homály. A tér északi szélén magánosan álló nagy templomot mélységes sötétség környékezte, s mögötte, az egész tájékon, vak homály és kísérteties némaság ült.

Csak délnyugatról, a *Metropole*-szálló oszlopos homlokzata felől hallatszott némi láрма s a tér keleti részén csillogott élénkebb világosság, ahol a felhők közt bujkáló holdtól ezüstszürkére enyhült szemhatáron az új színház barokk formái rajzolódnak.

Vidovics szerette ezt a roppant piacot, mely terének bőségével és pazarságával a rónaság áldásaira emlékeztette. Arra gondolt, hogy a köröskörül békén pihenő, rengeteg síkságot, melyre oly kegyesen tekint a jóságos ég, nem teheti immár szegénynyé és nyomorulttá semmiféle civilizáció: se a villámos lámpák fényüzése, se a *Metropole*-szállóba importált pezsgőtenger, se a fegyveres béke őrzőinek egész szárazföldi lovas

és gyalogos állománya, se a cigányzene szította szenvedelmek, se a Kékessy Andor színművész úr tíz lépésnyi távolságban csillogó cilindere, mely hőszünkre nézve a nyugati eszméket, Hauptmann Gerhártot, Ibsent, Sudermann, Planquette-et és Varneyt, sőt magát Párist jelentette.

Ebben a pillanatban két fiatal hölgy haladt el mellette, gyorsan, könnyedén, mint egy fecskepár. Olyan váratlanul surrantak el az oldala mellett s olyan messze jártak a legközelebbi villámos lángtól, hogy az arcukat nem láthatta, de lehetetlen volt a járásukat meg nem ismernie. Odébb Kékessy úr tisztelettel köszönt nekik s a hölgyek fejbiccéntve fogadták az üdvözlést.

— Ezek az én színész-kisasszonykáim, — szólt Vidovics Feri magában — akik úgy hasonlítanak egymáshoz, mint két vadgalamb. Vajjon csakugyan olyan vadak volnának-e? Nem hinném. A művészet jelentékenyen szelidíti az erkölcsöket; legalább a régiek így tartották.

De azért nem sietett utánok, pedig megszokta, hogy a színésznőknek az utcán mutatkozzék be, minden körülményesség nélkül. Berényben a víg emberek nem igen kedvelik a ceremóniát.

Csak a tekintetével követte őket, amíg a két leány eltűnt a színház tájékán.

— Lám, lám — tűnődött — az operette-írók nem találhatnak ki olyan bolondot, amit az élet a maga naiv komolyságával meg ne ismételjen. Tessék : Giroflé és Girofla, az egyik kék, a másik rózsaszín szalaggal. Őszintén szólva : nem hiszek ebben a poézisben. A természet, amire tart valamit, nem produkálja mindjárt két példányban. A csiperke-gomba nem sokat különbözik a szomszéd csiperke-gombától, de ki látott valaha két Maréchal Niel-rózsát, amelyek formára, színárnyalataikra, leveleik rajzára, szirmaik összefogózkodására, a százlevelűség minden intimus bájára úgy hasonlítanak egymáshoz, mint két tyúktojás ?! Az ikrek mulatságosak, ha akarom : kedvesek is, de azok az

ikrek, akiket össze lehet tévesztetni, mint Giroflét és Giroflát, nem lehetnek poétikusak.

Ekközben utólérte a színészt, ki mélabúsan sétáltatta ujonnan vasalt pepitanadrágját Vásáros-Berény középkorias kövezetén.

— Mondja, Kékessy úr, — szólította meg, — ön tapasztalt ember . . . honnan van az, hogy minden színésznő rosszul öltözködik?! Hogy — május avagy december hó — minden művésznő másképp jelenik meg a napfényen, mint a többi páváskodó szép?! Hogy ha szegény, egy korona értékű cafráanggal, akarja, nem akarja, föl kell tünnie s hogy ha annyi a pénze, mint a polyva, nem tud úgy öltözködni, a hogy — bocsássa meg — az úri-asszonyok?! Hogy ha egyszerű és finom akar lenni, cifrább, mint egy mór épület s hogy egy öreg, tudós asszonyban is rá lehet ismerni az egykori művésznőre?!

— Ennek az Országos Színész-Egyesület az oka, — felelt nyugodtan Kékessy úr s kifejtette, hogy ha ő főispán volna, mit tenne a vidéki színészet érdekében. Az igazgatói

koncessziót nem szabad egyéb föltételhez kötni, mint egy közönséges erkölcsi bizonyítványhoz, más alapokra kell helyezni a nyugdíj-ügyet, véget kell vetni az egészségtelen primadonna-kultusznak s végül szabályozni kell az állami és városi szubvenció kérdését. A *szubvenció* szónak egyszerű ellehelése elég volt rá, hogy valóságos ihlet fogja el a gömbölyű bonvivant-t s Vidovics Feri kezdte élénken sajnálni, hogy mindeddig nem kínálták meg a főispánsággal, amely kedvező helyzetben egy kategorikus nem-mel véget vehetne e tenger panasznak.

— Igaz, — szólt hirtelen, merész á-propos-val, — a szezón vége szenzációsnak ígérkezik. Új erők, új repertoire! . . .

— Igen, a Haller-lányok! — felelt szomoruan a yorkshirei művész. — Most már pláne párosával kapjuk a primadonnákat! Hová sülyedtünk! Shakspere korában . . .

— Azt mondják, nagyon érdekes kis jószágok, — rögtönözle Vidovics. — Persze, az operette! . . .

— Az operette még hagyján, — sóhajtott Kékessy úr, — de most már az operát is a nyakunkra hozzák! Kinek kell itt az opera, ha szabad kérdenem? *Zampa* és az *Alvájáró* Vásáros-Berényben! Nevetséges! Ha az Országos Színész-Egyesület...

— Opera-énekesnők? — vágott közbe Vidovics.

— Igen; az operette derogál nekik. Szép hangjuk van, különösen a kisebbiknek.

— A kisebbiknek? E szerint nem ikrek?

— Dehogy. Csak amolyan mű-ikrek. A nagyobb hatás kedvéért. Különben csak egy vagy két esztendő lehet köztük a kor-különbség.

— De nagyon hasonlítanak egymáshoz?

— Össze lehet téveszteni őket, mert egyformán fészülködnek s egyformán öltözködnek.

— Egészen a kék és rózsaszín szalagig?

— Igen; roppant ápolják a hasonlóságukat. A kék és rózsaszín szalagra egyébként semmi szükség, mert a hasonlotos-

ságuk csak addig tart, amíg az egyik megszólal. A hangjuk más. Ez az egyetlen, ami bennük, hogy úgy mondjam, egyéni.

— Azt hallottam róluk, egy kicsit rá-tartóak.

— Rettenetesen nagyralátók. Máris úgy járnak-kelnek a világban, mint két kis Patti, pedig még csak most végezték el az opera-iskolát. Szentül meg vannak győződve, hogy fényes jövő várakozik rájuk, amelynek első stációja: Vásáros-Berény, a második: Budapest s a harmadik: Szent-Pétervár. Az apjuk telebeszélte a fejöket efféle számárságokkal; az öreg Svengali egyszerűen bele van örülve a leányaiba. Nincs az az igazgató, aki megférjen vele. Azzal kezdte, hogy beleszólt minden próbába, kikötött a karmesterrel s reformálni akarta az egész társulatot. Ide már csak úgy szerződttették őket, hogy a direktor kikötötte Svengali papának a visszavonulását. Ha csak beteszi a lábát a városba, a szerződés fölbomlik. Valóságos csapás

rájok nézve az a vén ember. Az egész télen szerződés nélkül voltak miatta. Rettenétesen félti szegényeket; úgy látszik, arra számít, hogy főhercegekhez adja őket feleségül.

— Ejha! Akkor hát hiába hívnám meg őket vacsorára?

— Mit képzelsz? Hozzánk, a kollégáinkhoz is ritkán ereszkednek le. Most vagy két este együtt vacsoráltak velünk a fogadóban, de csak azért, mert még nem volt lakásuk. Az ősszel is egy társulatnál voltunk: Balajtinál Miskolcon. De ott két hónap alatt nem ért bennünket ez a szerencse. Mihelyt lakásuk van, egész nap otthon ülnek s előadás után sonkát meg sajtot vacsorálnak.

— És ők ezt mulatságosnak tartják?

— Várják a főherceget.

— És mindjárt kettőt!

Eközben a színházhoz értek s Vidovics észrevelte, hogy a sötétből egy szivarozó alak nagyot köszön feléje.

— Ah, jó estét igazgató úr. Nos, hát hogy vagyunk?

— Bizony, kérem, nagyon megérezzük az árokszállási névnapot. Tegnap *Lear király*-t adtuk; Leart magam játszottam, Edmundot Kékessy, Cordeliát Ilonka: s tizenöten voltak a színházban. Ma pláne a *Bőregér* megy s még ma is csak félházunk van.

— Hja, vásár után vagyunk.

— De vasárnap. Nagy baj az, kérem, hogy itt az értelmiségnek csak akkor kell a színház, ha se névnap, se megyegyűlés...

— Se disznótor. Igaza van. Én a mi értelmiségünket nem is nevezem értelmiségnek. Pedig hallom, most már operát is kapunk.

— Mit csináljak, kérem? Az ember beleöli a vállalatba egész vagyonát s hiába. Néha, ha ez az aranylánc nem volna, mely még boldogult nagyałyámról maradt rám, nem tudnám fizetni a társulatot. De nekem már a véremben van, hogy ne sajnáljak semmi áldozatot.

— Kékessy úr azt mondja, hogy az új énekesnők nagyon kedvesek.

— Az egyiknek olyan hangja van, mint a La Grange-nak s a másik olyan muzikális hogy két nap alatt betanul akármit.

— Akkor hát kár, hogy két példányban születtek. Egy személyben többre vinnék, mint így ketteskén.

— Ó, nagy jövő vár rájuk, különösen a kisebbikre, aki még nem tud semmit. Majd megtetszik látni. Előadjuk az *Alvajáró*-t, *Zampá*-t, a *Remete csengetyű*-jét, *Hoffmann meséi*-t . . . Apropos, valamire bátorkodnám kérni a szivességét. A vidéki operák ügyében egy szerény memorandumot szerkesztettem ; holnap vagy holnapután küldöm el a belügy-miniszter úrhoz. Ha véletlenül Pestre méltóztatnék utazni, kegyeskedjék néhány jó szóval figyelmeztetni rá a kegyelmes urat.

— Kedves igazgató úr, Wargaoőexcellenciája messziről rokonom ugyan, de olyan messziről, hogy e nagy távolság miatt mindössze kétszer vagy háromszor találkozhattunk, amióta a világon vagyunk. Nagyon kevésbé ismer s tudtommal csak egyetlen egyszer

emlékezett meg rólam. Ez akkor történt, mikor a fiát Kalocsán megbuktatták. Nagyon dühös volt s elhatározta, hogy református gimnáziumba adja a gyereket, hadd pukkadjanak meg a jezsuiták. Azt mondják, az első pillanatban Berénybe akarta küldeni, de aztán mást gondolt s így szólt egy közös rokonunkhoz: „Mégis csak Debrecenbe viszem, mert ha Berénybe adom, olyan korhely fickó lesz belőle, mint Vidovics Feri.“ Az én ajánlatom tehát nem sokat használna az ön memorandumának. De majd beszélek a sógorommal; az nagyképű ember s a szava sokat nyom a latban.

Ezzel jóéjszakát kívánt a művészeknek s belépett a színházba.

Hogy a bérelt helyére juthasson, végig kellett mennie az egész nézőtéren. Elég hangtalanul járt, de még se tehetette ezt némi föltűnés nélkül. Ahhoz képest, hogy hatezer hold első minőségű bácskai földet mondhatott a magáénak, Vidovics Ferinek igen jó termete volt; talán mint szegény fiu is

szembe tűnt volna, de így bajos volt észre nem venni. Aztán meg a színházi közönség megszokta ugyan a jövését-menését, de ma senkit sem vártak a jeunesse dorée-ból s megjelenése az avatatlanoknak — de egyzsersmind érdeklődőknek — azt adta hírül, hogy az árokszállási dáridó, mely Vásáros-Berényt néha egy hétre is kivetköztette rendes formájából, immár vége felé jár. Azért ezúttal a szokottnál is nagyobb érdeklődés kísérte a helyére s mialatt illő csendben haladt végig a zártszéksorok között, a nézőtér figyelmét meglehetősen elvonta a színpadtól. A szaténblúzos polgárkisasszonyok dühvel elegy melankóliával tekintettek utána, a szerényebb sorsu értelmiség hölgytagjai kíváncsian pillantottak az üres páholyokra: nem bukkan-e ki valahonnan a hollandus kisasszony feje s a jobboldali színészpáholy összes messzelátói mozogni kezdtek.

Még a színpad is fölelevenült egy percre. Orlovszki herceg életunt vendégei, akik az

imént fagyos nyugalommal konstatálták,
hogy Eisenstein esete

Fura eset, ha-ha-ha!
Soha ilyet, ha-ha-ha!

hirtelen összesugtak; Adél személyesítője
pedig fölhasználta az általános elszórakozást
és sietett megismételni a couplet-ját:

Márki, szivem,
Higgye nekem,
Hogy bánt ez a dolog,
Mert csak aki vak,
Mondana olyat,
Hogy én szobalány vagyok.

Mindezt Vidovicsnak énekelte, aki ezalatt
elfoglalta helyét az első sorban. A szegény
Adél csak az előbb tudta meg, hogy a szín-
ügyi bizottság a jövő évre nem akarja
szerződtetni; egyetlen reménysége az a fiatal
ember volt, aki most ült le vele szemben.
Vidovicsot jó fiunak ismerték; ha a szín-
ügyi bizottság csak ő belőle áll, az egész
szintársulat ott vénült volna meg Berényben.

Hanem ez egyszer kárba vészelt a zengő
kacérkodás, a meleg tekintet és a delejes

mosoly. Vidovics alig hogy letelepedett, oldalt fordult a színpadnak s körültekintett a nézőtéren. Azonnal megtalálta, amit keresett. A két leány ott ült a második emeleten, egy baloldali páholyban, közel a színpadhoz. De mintha nem igen akartak volna mutatkozni; meghuzódtak a nézőtér felé eső sarokban. Az egyiknek, aki bizonyosan a padon ült, csak a frizurája látszott ki; a másik pedig, aki lentebb, az előtérben foglalt helyet, minduntalan hátrahuzódott a páholy belsejébe. Vidovics nekik szegezte turf-messzelátóját s várt türelmesen.

Azok hamarosan észrevették a tolakodó érdeklődést és védekeztek. Hol a színházi nagyító-üvegüket tartották az arcuk elé, hol elbujtak egészen. Ha ki-kipillantottak s látták, hogy az ostrom egyre tart, hirtelen elfordultak s a nézőtér másik felén kerestek nézegetni valót, vagy tettetett áhítatossággal temetkeztek belé az Orlovszki herceg nem éppen tündéri szoaréjába. De a legtöbbször, alig mutatkoztak, máris eltűntek.

Abban az állhatatosságban, melylyel a nagy bolond angol messzelátó mindenüvé követte őket, mint egy hú kutya, több volt a komikum, mint a szemtelenség, s üldözőjüknek úgy tetszett, mintha ez az enyhítő körülmény se kerülte volna el a figyelmöket.

Bár csak egy-egy pillanatra mutatták meg a fejcskéiket, e pillanat alatt is meglátszott rajtuk, hogy tulajdonképpen maguk se tudják: nevéssenek-e vagy bosszankodjanak?

Sőt mintha, ama nagy buzgalom ellenére, melylyel futottak, menekültek az üldöző tekintet elől, gondjuk lett volna rá, hogy ha egy-egy szempillantásra is, mégis csak megmutassák magukat. Kacérkodtak-e egy kissé, vagy a nőiesség önkéntelen mozdulata volt ez, megnyilatkozása a szendergő aszszonyiságnak, melynek örök óhaja: legyőzöttnek lenni? — Vidovics nem volt tisztában vele. De mindegy. Annyit elért, hogy az a minden képzeletet meghaladó s még Vásáros-Berényben is feltűnő nembánomság, mely-

lyel már vagy tíz perc óta bőszítette a körülötte ülő hölgyeket, nem maradt eredménytelen. Ha a közönség nem is, ő már látta Giroflét és Giroflát.

S így szólt magában:

— Milyen vakok az emberek! Azt mondani erről a két leányról, hogy egyformák, hogy csodálatosan hasonlók! Igen, egy a fejök nemes formája, a teint-jök, mely szinte áttetsző s hasonló a vonásaik is. Még a termetük is egy stílű; mind a kettőnek a növéseben van valami, ami a pre-rafaelisták liliomaira emlékezteti az embert, azokra a végtelenül gyöngéd, bájosan karesu, láthatóan a paradicsom kertjében termelt liliomokra, amelyeket mintha egy lehellet is megtörne s amelyeket a valóságban nem, csak ama régi képeken látni. Egyforma végre a hajviseletük s főképpen az öltözködésük. De micsoda barbár az, aki ezt a két fejet összetéveszti! Az egyiknek a haja majdnem szőke, a másiké sötét gesztenyeszínű; az egyiké bágyadtan puha, selyem-

szerü, a másiké tömött, buja és bársonyos fényü. A szőkének a szeme világos, derűs, nyájas kék, mint a zürichi tó vize egy áprilisi délelőtt, a barnáé olyan, mint egy melegtüzü zafir. Amannak az ajka egy gyönyörűen megrajzolt csókos ajk, aminőket Fragonard festett, emezé az az édes száj, amely mintha még nem vesztette volna el az anyatej emlékét, az a száj, amelyet a Murillo kedves kis bamba angyalkáin látni.

És mind a kettőnek más-más a bája. Az egyik egy Régence-alak; ilyen lehetett Madame de Parabère tizenhat éves korában, mikor még leány volt. A másik meg . . . ilyeneket nem is látni nappal. Csak szerelemmel, mámorral teli, holdfényes éjszakákon, mikor a nő csupa mosolygás, mikor szépünk a gyönyörtől százszor szebbé válik, mikor szemének a ragyogása bevilágítja szobánkat . . .

Aztán eszébe jutott a festék, a rizspor, a bécsi rongy, a cold cream s így fejezte be monológját:

— Azaz, hogy ma még . . . Egy félesztendő mulva csakugyan egyformák lesznek.

Valaki megérintette a vállát. Hátra nézett; Sugár Mariska ült mögötte, egy kissé előre hajolva, mintha mondani akarna valamit.

— Ó, jóestét. Bocsásson meg, hogy nem néztem körül, de nem is képzeltem . . .

— Igen, tudom . . . Nem ért rá észre venni, se baj . . . Hanem hajoljon csak közelebb.

— Parancsoljon.

— Hagyja békében szegényeket! . . . Ezeket még zavarba hozza az elféle . . . Meg akarja szalasztani őket?

— Nem hiszem, hogy ilyen ijedősek volnának. Színésznők, akiket ezer szem lát, mikor fölötte nyárias kosztümben vannak, nem szoktak megriadni egyetlen egy szál publikumtól.

— Vigyázzon, a nagynénjük ül mellettem! . . . Beszéljen egy kicsit halkabban.

— Eltűnjek?

— Nem, hanem viselje magát jól. Mindenki ide néz. Hol rájok, hol magára.

— Meg fogok javulni. A fölvonás végéig engedelmesen a szinpadra nézek s aztán fölmegek a színészpáholyba, Apor Ilonkához. Jól van?

— Jól van. Köszönöm.

— Mondja legalább, hogy meg van elégedve a nevelésével.

— No, büszke éppen nem vagyok magára, de szeretem, hogy szófogadó.

Mariska visszahuzódott s Vidovics tovább monologizált:

— Odafönn éppen szemközt leszek velök s még közelebbről láthatom őket . . .

Aztán úgy cselekedett, ahogy ígérte.

Apor Ilonka egy kicsit duzzogva fogadta.

— Csakhogy eszébe jutottam végre! Egy hétig színét se látni; azt beszélük róla, hogy talán már meg is házasodott s amikor megjön: tessék, rám se néz! Annyira érdekli az a két leány?

— Mondjon róluk valami rosszat, lelkem.

— Én ugyan nem mondok szegényekről,

— szólt Ilonka azzal a csöndes, mély szána-

lommal, melyet a színésznők csak egymás számára szoktak tartogatni, — tőlem akár azt is megkivánhatják, hogy az igazgató külön bejárást csináltasson nekik a szinpadra, diadalkapuval, virág-szőnyeggel és fehérruhás kis leányokkal! . . . Nézze, dergál nekik közénk ülni; mindjárt külön páholy kell nekik! . . . Pedig jól nevelt nagynénjök már bent ült a színházban, mikor ők, nem tudom honnan, megérkeztek — úgy látom, Sugár Mariskától kapott helyet, — de azért a Patti-nővérek mégis külön páholyt kértek s mivel a nézőtér félig üres, hát kaptak is. Itt nem fértek volna el, a kis kényesek!

— Én még nem láttam színésznőt — felelt Vidovics, — aki ne azzal kezdte volna, hogy lenézte a többit. Az első esztendőben mindegyik más, jobb házból való, mint a többiek; később aztán engednek a zárkózottságukból s új színésznők jönnek, akik viszont őket is lenézik. Ez világ sora Ilonka.

— És nézze, Blindekuh-t játszanak a közönséggel, a kis kedvesek! Elbujnak s aztán kikukucskálnak. „Fogadjunk, hogy nem találsz meg, Dávidkám!” Mintha a közönség törődnék velök! „Fogadjunk, hogy nem kereslek, Eszterkám!” Vagy magával kacérkodnak ilyen kitartóan?

— Meglehet, hogy előlem bujtak el. Amióta feljöttem, nem igen látni őket.

Kopogtattak s Ilonka hátra fordult. A páholynyitogatónő dugta be a fejét.

— A Kati?

— Igen, nagysád.

— Jól van, mindjárt megyek.

A páholynyitogatónő visszahuzódott.

Ilonka begyömöszölte selyem-sachetjába a színházi holmiját: a cukrait, egy huszonnyolcívés szerepet, a messzelátóját, egy üveg Eau de Colognet, meg a *Vásáros-Berényi Hírlap* legújabb számát s öltözködni kezdett. Időközben, míg Vidovics segítségével fölhúzta új, angolos szabásu kabátját, mely hírnevére nagyobb árnyékot borított

minden éjjeli zenénél, egy bizalmas kérés-sel fordult a barátjához:

— Feri, kérem, adjon Bérczlakynénak két forintot. Először, mert tartozom neki s másodszor, annyi gyereke van szegénynek!... Itt marad? Nem jön be hozzám egy csésze teára?

— Miért? Hogy elaludják, mint a multkor?

Cordelia ábrázolója igen jóindulatu leány volt, de egy kissé álmos természetű. Ha nem játszott, kilenc óra tájban már megnehezedtek a szempillái s lehettek körülötte huszárok, tűzerek, zavartalanul adta át magát a teljes lelki békességnek. Ha ilyenkor a szinpadon kellett lennie: járt, kelt és beszélt, de Juliáját és Gauthier Margitját az utolsó föl-vonásban valami sajátos apathia fogta el, az utolsó tapsviharokat már nem hallotta s mialatt a színházból cselédjével haza gyalogolt a harmadik utcába, az úton már szendergett.

Azért nem is erőltette, hogy Vidovics elkísérje, hanem a folyosón szépen elbúcsu-zott tőle.

— Holnap nézzen be hozzám s beszélje el, mi történt Árokszálláson. Pá, édesem, adok magának egy pusztit.

A cselédjét és a sokgyermekű páholy-nyitó asszonyt nem tekintette idegeneknek.

Vidovics átszolgáltatta Bérczlakynénak a köteles két forintot s lekisértte Cordeliát a foyerba. Ott elváltak. Shakspere álmos tolmácsolója eltűnt cselédjével az utca sötétjében, Vidovics elszítt egy cigarettát, aztán sarkon fordult s újra fölment a második emeletre. Csakhogy most már nem a színész páholy felé ment, hanem a folyosó másik oldalára.

Egy pillanatig habozott.

— Eh, nevetséges! . . . Hiszen színésznők!

Kopogtatott s be se várva a feleletet, kinyitotta a páholy ajtaját. Csak aztán kérdezte, hogy:

— Szabad?

S mély meghajlással köszöntve a hölgyeket, várta a feleletet.

A felelet elég kategorikus volt:

— Nem szabad.

A szőkébbik leány szólt, aki a páholy előterében ült s most, az ajtónyílásra, könnyedén hátrafordult. A másik, aki a sötétben kucorgott, nem adott életjelt.

— Ó, bocsánat! . . .

Vissza akart huzódni, de mialatt betette az ajtót, újra megszólalt ugyanaz a hang:

— Azaz, csak jöjjön be! . . . Végezzünk egyszer s mindenkorra.

Nem is kellett újra a kilincshez nyulnia; az ajtó kinyílt belülről. A szőkébbik leány nyitott ajtót; aki a „nem szabad“-ot mondta.

Vidovicsnak úgy tetszett, mintha ugyanabban a pillanatban egy kar mozdult volna meg a homályosságban, hogy valamitől visszatartsa a haragos kis szőkét. Mit akart ez a mozdulat? Azt, hogy: „Ne hívd be!“ vagy azt, hogy: „Ne légy nagyon goromba!“ — nem tudta kitalálni. De nem is volt ideje ezen gondolkoznia. Várták; belépett.

— Kedves uram, — szólt, aki az ajtót nyitotta (Vidovics egy szempillantás alatt

meggyőződött róla, hogy jó angol messzelátója nem csalta meg) — ön meg akar ismerkedni velünk s úgy találja, hogy a formák fölöslegeseek. Én ugyan nem vagyok ebben a véleményben, de belátom, hogy ami magát a megismerkedést illeti, ezt úgy se kerülhetjük ki . . . Ennek előbb vagy utóbb meg kell történnie. Essünk hát keresztül rajta, bár nekem úgy rémlik, hogy ön nagyon is siet . . .

— Kisasszony, én . . .

— Pardon. Előbb foglaljon helyet. Nem . . . üljön oda, egészen előre. Ha meg akar ismerkedni velünk, ne szégyeljen bennünket. Így; szeretem, hogy szófogadó. Nos, hát ismerkedjünk.

— Esküszöm, kisasszony, hogy a tiszteletlenség eszem ágában se volt. Mi kisvárosiak . . .

— Hagyjuk ezt, ezen már túl vagyunk. S nem is vagyok kíváncsi rá, mekkorát tud hazudni. Térjünk a dologra. Tehát: engem Haller Lolának hívnak, tizennyolc éves multam . . .

— Ha akaratlanul, rá is szolgáltam a haragjára . . . haragjokra . . .

— Ah, ön úgy véli, hogy előbb önnek kell bemutatkoznia? Nem, ez fölösleges. Mi mindent tudunk önről. Legalább: mindent, amit ön elmondhat. Ön, Vidovics Ferenc úr, a leggazdagabb Vidovics a két tucat Vidovics közül. Nemsokára főispánja vagy képviselője lesz Vásáros-Berénynek. Egyelőre csak a színügyi bizottság elnöke, mert minden tudományok közül a színésznőkköz ért a legjobban. Jó táncos, a lawn-tennisben elég ügyes, közepes vívó, ellenben úgy lövöldözi a galambokat, hogy passzió nézni. A földje sok, a búzája csoda, pezsgőben félelmes ellenfél s ha nagyon sokat iszik, úgy tesz, mintha alapjában szomorú ember volna. A legmisztikusabb önben, hogy mindig a szendéknek szokott udvarolni, soha se a naiváknak; az állam-vizsgálaton egyszer megbukott. De már letette, egészben véve nem rossz ember, inkább csak rusztikus egy kicsit s van egy rattlere, amely . . . vagy

aki a legműveltebb kutya Szilas vármegyében, ezt a rattlert *Lecocq úr*-nak hívják, igen zseniális állat . . . Mit mondjak még? Nem, nem találok egyebet; különös ismertető jelei nincsenek. Nos, ugy-e, ismerem önt Vidovics Fereñc úr?

— Ha valaha odáig viszem, hogy szükség lesz az életrajzomra, mindenestre Sugár Mariskához fogok folyamodni.

— Jól teszi, mert Vitkovszkiné ő nagysága enyhén ítéli meg önt. S ha véletlenül fölpillant ide, bizonyára meglepőnek fogja találni, hogy önt itt látja . . .

— Kivált ha észre veszi rajtam, hogy sehogy se vagyok képes olyan bűnbánatot érezni, amely megfelelné az elkövetett vakmerőségnek . . .

— Ó, kérem, hagyja el az efféle izetlenségeket. Talán majd későbbben. Most csak azt akartam tudtára adni, Vidovics úr, hogy ön téved. A tévedése menthető. Hozzászoktatták, hogy azokkal a szegény leányokkal, akik a szinpadon ugra-bugrálnak, ne sokat

ceremoniázzon. Nos, én közölni kívántam önnel, hogy nekünk semmi közünk az ön életfölfogásához s hogy mi azoktól, akikkel szóba állunk, megkövetelünk minden tiszteletet. Önnek igen sok pénze lehet, Vidovics úr, de mi nem kérünk az ön pénzéből s azért nem is alkalmazkodunk se önhöz, se máshoz senkihez. Úgy akarunk élni, ahogy nekünk tetszik, akármilyen szegény színésznők vagyunk.

Ezeket az éles szavakat halkan mondta, hogy az előadást ne zavarja s a tompított hang kétszeresen érezlette, milyen ingerült. De a tekintete most is derült maradt; a szeme nem tudott haragudni.

Vidovics úgy nézett rá, ahogy vádlotthoz illik, mikor bírója beszél. S mialatt ezt a világos, derős, szép szempárt nézte, úgy tetszett neki, mintha egy virágházba látna be rajta, ahol csupa vörös és rózsaszínű, haloványkék és topáz-sárga, ismeretlen déli virág tarkállik.

— Kisasszony, ön igen szigorú . . .

— Azt hiszem jobb, ha tisztában vagyunk egymással. De most maradjon csendben. A Frank jelenete következik s ez engem jobban mulattat, mint amit ön mondhatna.

— Még csak egy szót. Szeretném jóvá tenni, amit akaratlanul vétettem. De igazan van, egy kicsit rusztikus vagyok hozzá, hogy eltaláljam a módját. Azt hiszem, az én helyzetemben kétféleképpen kérhet engedelmet az ember. Vagy virágot küld . . . tudja, afféle szegény, berényi virágot . . . vagy nem alkalmatlankodik többet, hanem eltűnik s tovább is mély tisztelettel köszön, de nem mer közeledni . . .

— Tudja mit, küldjön virágot. Ezt senki sem fogja olyan különösnek találni, mintha holnaptól fogva megint nem ismerjük egymást. Úgy veszem észre, hogy ma esti, nem remélt találkozásunk illő föltűnést keltett. Azért szépen megvárja ezt a jelenetet, aztán lekísér bennünket a foyerba s ott ünnepiesen elbúcsúzik tőlünk. Addig is, ha már meg kell lennie, hadd mutassam be a testvéremnek.

S odafordulva a másik leány felé, aki csak ebben a pillanatban vette el messzelátóját a szeme elől, így folytatta:

— Ez az úr azt hiszi, hogy az ő társalgása érdekesebb, mint a Strauss zenéje. Kérlek, győződjél meg róla, igaza van-e. Én még meg akarom nézni ezt a jelenetet.

Vidovics fölkel a helyéről, nagy reverenciával üdvözölte a másik kisasszonyt s megérintette a feléje nyújtott pulha kezecskét. A lecke alatt csak Lolát látta; a homályosságban bujkáló arcot csak most pillantotta meg közvetetlen közelből.

A másik kisasszony barátságosan mosolygott s helyet mutatott neki maga mellett, a vörös bársony padon. Tekintetök találkozott s Vidovics meglepetésében, egy pillanattig nem tudta, álmodik-e vagy hallucinál.

Úgy tetszett neki, mintha, valaha régen, már látta volna ezt az arcot, s igen drámai körülmények között. Egy sötét éjjel, valami nagy vízen, talán a tengeren . . . a részletekre nem emlékezett. De úgy rémlett neki,

mintha akkor mozdulatlanul feküdt volna előtte ugyanez a kedves kis teremtés . . . s az arca csupa víz volt . . . a könnyektől-e, vagy a köröskörül csapkodó hullámoktól? . . .

Aztán eszébe jutott, hogy ez ostobaság; talán álmodta valamikor az egészet.

Hogy láthatta volna valaha régen?! Hiszen tegnap még gyermek lehetett! . . . S mintha most, előtte virágzott volna ki, ebben az édes mosolygásban, mely bimbóhasadásra emlékeztetett! . . .

— Talán neheztelni fog ránk, — szolt, s Vidovicsnak ismét úgy tetszett, mintha öröktől fogva ismerte volna ezt a hangot, — de Lola nem gondolta azt úgy, ahogy mondta. Lola csak pöröl. Ha egy kicsit megismeri, majd látni fogja, milyen jó leány. Majdnem egykoruak vagyunk, de azért ő az én kis anyám. Én lusta vagyok s szeretem, ha kényeztetnek; ő babuskál. Mondja, mért néz úgy rám?

A kérdésében nem lehetett egyéb, csak: gyermekes kíváncsiság.

— Arra gondolok, hogy a legjobb gukker is megcsalja az embert. A második fölvonás alatt a földszinten ültem s azt hittem, hogy ha egy-egy pillanatra is, de jól látom az arcát. S csakugyan láttam a vonásait, a haját, a szemét, a száját. És most mégis más.

— Így tetszem önnek jobban? Vagy messziről szebbnek látszom?

Ezeket a szinte meztelenül kacér szavakat úgy mondta, mint egy gyermek, aki csupa kíváncsiság s aki még nem törődik vele, hogy mit gondolnak róla.

Vidovics komolyan felelt:

— Így tetszik jobban.

— Örülök rajta. Szeretnék szép, nagyon szép lenni; olyan szép, mint Lola. Lássa, azt mondják, hogy nagyon hasonlítunk, sokan össze is tévesztenek, s én úgy találom, hogy Lola százszor szebb, mint én. Van, aki csak a szalagjainkról ismer ránk s engem elkeserít, hogy miért nem lettem igazán éppen olyan, mint ő. Olyan szép,

olyan okos, olyan jó, olyan ügyes, olyan tanulékony. Eljön majd, ha Lola föllép?

S tovább fecsegett Loláról, Lola szerepeiről, Lola nagy sikeréről a konzervatórium-ban . . .

— Úgy beszél, mint egy kis gyerek, — szólt magában Vidovics, — mint egy szófogadó, jó kis baba és mégis . . .

Alig hallgatott oda, csak nézte a sötét zafir csillogását. S ahogy tekintete belefelejtkezett a mosolygó szép szembe, egyszerre azt a megdöbbenést érezte, mely akkor fogja el az ideges embert, ha a hajó lámpájának világánál sokáig néz bele a sötétben csillogó, mély, szédítően mély vízbe.

— Menjünk, — szólt Lola.

A másik kisasszony engedelmesen ugrott föl s mialatt Vidovics bepólyálta a kabát-kájába, odafordult a testvéréhez:

— Lenn várjuk meg a nénit?

— Ők is készülődnek már; mire leérünk, már a foyerben találjuk őket.

— Ahogy akarod.

Azt jelentette ez, hogy ő még maradt volna?

Vidovics álmélkodva vette észre, hogy még akkor is ez a kérdés foglalkoztatta, mikor már az első emeleten jártak.

Mialatt lementek, Lola megkérdezte tőle:

— Mit gondol, lesz közönsége az operai előadásoknak? Ha az operette-estéken is csak ilyen kevesen vannak a színházban, mi alighanem üres ház előtt fogunk énekelni.

Vidovics bizonygatta, hogy ez lehetetlen s elmagyarázta, miért nem volt nagyobb közönsége a már Berényben is elcsépett *Bőregér*-nek. Kissé szórakozottan fejtegette a helyi viszonyokat s a másik kisasszonyra nézegetve, így tünődött magában:

— Mily kár, hogy az ének és a mimika ezeket az ajkakát is ki fogja vetkőztetni a formájukból! Ezt a száját nem azért teremtette az Isten, hogy énekelgessen, hanem egyes-egyedül azért, hogy csókoljon.

A másik kisasszony mindannyiszor vissza-

nézett rá, nyájasan, szívesen, mintha már régi ismerősök volnának.

Odalenn Lola megszólított egy szolgát, hogy hívják ki a nénjét s mialatt egy szempillantásra magukra maradtak, Vidovics hirtelen közelebb hajolt a szemébe mosolygó archoz s halkán, vakmerő bizalmassággal megkérdezte tőle:

— Hogy hívják magát? Maga édeskedves!

A leány nem haragudott meg; meleg tekintettel felelt a meleg tekintetre s így szólt:

— Az én nevem Mira.

Akárcsak azt mondta volna:

— Tetszik neked ez a név? Ha igen, tedd el a szívedbe. Neked adom.

Lola visszatért.

— Mindjárt itt lesznek s mi ezennel elbúcsuzunk öntől, Vidovics úr.

— Remélhetem, hogy megbocsátotta a tolakodásomat?

(A másikat nem kérdezte.)

— Számítok rá, hogy jóvá teszi a hibáját, s ezentúl gyöngédebb lesz. Jóéjt!

— Jóéjt, kisasszony!

Kezet fogott velök, egy tekintetet váltott Mirával s nagy tisztelettel köszöntötte őket. Aztán látva, hogy a nézőtér ajtaja kinyílik, elmenekült Sugár Mariska feddő szavai elől.

— Lám, lám, — szólt magában, mialatt átsétált a *Metropole*-szállóba, — nem is olyan vadak, mint a galéria képzele! . . .

De egész este nem ment ki a fejéből ez a jelentéktelen kaland s bár korán tért haza, csak hajnaltájban tudott elaludni.

— Mintha sohase lett volna olyan idő, amikor nem ismertem! . . . — szólt magában.

Reggel felköltötte a legénye.

— Mit akarsz?

— A nagyságos úr azt parancsolta, hogy költsem föl s fogassak be, mivel Szent-Jánosra megy.

— Igazad van, majdnem megfejtkeztem róla. Menjünk hát Szent-Jánosra.

III.

Haller Lola — T. c. Haller Xavér Ferenc úrnak

Budapesten,

Gyár-utca 117. szám,

III. em., 98. ajtó.

Kedves Atyám!

Már háromszor is figyelmeztettem Mirát, hogy teljesítse, amit Kedves Atyám a lelkére kötött s legalább pár sort írjon, hogy: szerencsésen megérkeztünk, kezét csókoljuk, de ez a leány, mióta megérkeztünk, folyton alszik; az igaz, hogy a vasúton is aludt, ki se pillantott az ablakon; soha se láttam ilyen leányt, aki minden iránt közömbös.

Persze, erőtetni nem akartam, mert első nap én is fáradt voltam; a vonat nagyon összerázott bennünket. Másnap azt találta

ki, hogy a füst rettenetesen csípi a szemét, ami különben igaz lehetett, mert a fogadóban kellett vacsorálnunk s az alacsony teremben olyan sok volt a commis voyageur, hogy akár csak gőzben ültünk volna. Mira rosszul is lett a hőségtől s Fröhlich nénit, aki egy kicsit messzebb ült, valóságos köd takarta el előlem, mint a tündéreket a *Szentivánéji álom*-ban. Őszintén szólva megbántam, hogy nem a *Metropole*-ba mentünk, de a színészek azt mondták, hogy a *Metropole* rémldrága; végre is két napot kiáll az ember akárhogy.

Ma pedig a színházban voltunk s mikor onnan haza jöttünk, Mira egy szót se szólt, csak bebujt az ágyába. A téáját is ott itta meg s csak nézett ránk, mint egy kis macska.

— Nem írsz a papának? — kérdeztem tőle.

— Nem, — felelt angol hidegvérrel s a másik percben már aludt.

Így tehát, Kedves Atyám, az én levelemmel kell megelégednie, az elkényeztetett kis majom helyesírási hibái helyett. Olyan

édesen alszik, mintha jó dzsinek őriznék azt a Rheingoldot, mely a hangszálagaiban rejtőzik. Ó, kedves Atyám, miért is nem juttatott a jó Isten ebből az adományból nekem is, egy másik porciót?!

Örömmel értesitem Kedves Atyámat, hogy a lakásunk kellemes s aránylag igen olcsó. Szép, nagy, világos szoba; az ablakok az utcára néznek. A háziasszonyunk szives, uri nő. Igaz, korrepetitorunk is van már: a színház karmestere; azt hiszem, nem valami nagy muzsikussal, a színészek azt beszél-
lik róla, hogy a boszniai okkupáció óta soha senki se látta józannak, de azért majd csak megleszünk vele.

Én szerdán este már énekelek; a *Hoffmann meséit* adjuk. Azt hiszem, csak ez az egy operájok van készen; azért Mira, picike repertoárjával, csak a jövő héten léphet föl először. Képzelteri, minő lesz az az előadás, amelyre mindössze egy hélig készülnek! A *remete csöngettyűjé*-ről van szó. Azt hiszem, jobb volna, ha már előbb bemutat-

kozhatnék, például *Rip*-ben; azt tudják itt is.

Legyen nyugodt, Kedves Atyám, távollétében is szorgalmasan fogunk tanulni, nem vesztegetünk el egyetlen pillanatot se s ha Isten segít, nemsokára olyan helyzetben leszünk, hogy végre-valahára meghálálhatjuk azt a sok jót, amit értünk tett. Mindig eszünkben van, mily óriás áldozattal járt neveltetésünk s hogy Kedves Atyám a legszükségesebbet is megvonta magától, hogy jövőnket biztosítsa.

De megbocsát, Kedves Atyám, hogy ma csak röviden írok; délelőtt próbáltam, délután tanultunk s már Fröhlich néni is alszik, az idő éjjélre járhat. Holnap-holnapután már nem engedem el Mirának, hogy részletesen tudósítsa Kedves Atyámat; én is írni fogok, mihelyt egy kis szabad időm lesz.

Kezét csókolja

engedelmes leánya,

Lola.

*Haller Xavér Ferenc — Haller Lola úrhölgy
őnagyságának*

Vásáros-Berény.

A színháznál.

Kedves leányom,

a leveledet megkaptam, köszönöm. Ha fölléptél, írd, kérlek, megint; hogyan fogadtak, meg voltál-e elégedve magaddal, küldj egy pár ujságot is. S írd különösen Miráról, nagyon félttem az egészségét. Mit csinál a kis haszontalan?

Én még a jövő héten se mehetek le hozzátok; a husvéti szent ünnepek előtt aligha látlak benneteket. Két énekkarral kell bajlódnom minden nap; leckém is több van, mint a múlt hónapokban.

Nem irtál arról, milyen a város, milyen a közönség, hogyan töltitek a napot, kik azok, akikkel nem kerülhetitek el az érintkezést. Ne feledjétek a tanácsomat: lehetőleg huzódjatok vissza a fölösleges ismeretiségektől; az efféle órákat rabol el a tanulási időtökből, s a reklám meg a baráti tapsok

sohase érnek annyit, mint amennyibe a megszerzésök kerül.

Te okos leány vagy s meg tudod érteni, hogy nektek másképpen kell élnetek, mint a többi tizenhét-tizennyolc éves leánynak, akiknek egyetlen menedéke: a reménybeli férj. Neknek semmiféle szórakozás kedvéért nem szabad megfeledkeznetek arról, hogy ezek az ernyedetlen munka napjai. Nem énnekem, hanem a tehetségteknek tartoztok vele, hogy egy-két évig megvonjátok magatoktól még a gyermeki örömeket is, melyek korotoknak kiváltságai.

Gondoljatok arra, hogy két-három év és célnál vagytok. Akkor aztán titek az élet, dicsőség, vagyon, amit akartok. Ki ne fáradjatok fél-uton; oda ne adjátok gyerekségekért a jövőtöket, azt a fényes jövőt, melyet elérnetek csak tőletek függ!

Isten veled, édes lányom. Írj Miráról, s írjon ő is, a kis álmos. Ölel mind a kettőtöket

szerető atyátok
Haller Xav. Ferenc.

Haller Mira — T. c. Haller Xavér Ferenc úrnak

*Budapest,
Gyár-utca 117.*

Kedves apuskám!

Lola tegnap föllépett! Óriás siker, nyolc-tíz kihívás minden fölvonás után, bokréták, nagyon sok bokréta.

Én is kaptam egyet, pedig még senki se hallotta a hangomat. Az én bokrétám Pesten készült; Lola is kapott ilyet.

Az egészségem jó, csak fáradt vagyok egy kicsit, mert tulságosan sokat tanulunk. De Lola nem hagy békét.

A fiatalság bankettet akart rendezni Lola tiszteletére, de nem mentünk el. Megbosszulták magukat s éjjeli zenét adtak Lolának; az itt nagy divat. Két óra tájban jöttek a muzsikájokkal s még Fröhlich nénit is felköltötték. A zene azzal biztatott bennünket, hogy a fiatal urak Lola képével alszanak el, de eszük ágában se volt elaludni. Csak hajnal felé szabadultunk meg tőlük.

Képzelheti, apuskám, mennyire össze volt törve a mai próbán szegény Friquet Rózsi. De Berényben nem lehet másképpen.

Pá, apuskám, kezét csókolja

jó kis leánya :

Mira.

Haller Lola — Haller Xavér Ferenc urnak

Budapesten,

Gyár-utca 117. sz.

Kedves Atyám !

Ne tessék megijedni, ha azzal kezdem, hogy párbaj volt miattunk. (Mira miatt, vagy miattam ? — magam se tudom. Annyi bizonyos, hogy én Mirát gyanúsítom s éppen azért írom meg a dolgot, mert kérni akarok Kedves Atyámtól valamit.)

Nem lett ebből a párbajból semmi nagyobb veszedelem. Egy Vidovics nevű úr, aki meglehetősen erőszakoskodó és kellemetlen fráter, megvágott egy huszártisztet, valami Cipriáni bárót. A báró aznap este fölköltött karral jelent meg a színházban, éjjel a két

ellenfél megint együtt mulatott: ez az egész história.

Úgy beszélnek, a cigányon különböztek össze, akkor, mikor az éjjeli zene szerencséjében részesültem; a báró ki akarta vinni a cigányt valahová, egy szomszédos pusztára, a másik nem engedte . . . szóval valami izetlenkedés volt a párbaj oka. De nem ez a nevezetes a dologban.

Képzeld, Mirának roppantul hízeleg ez az izetlen história.

Azt fogja mondani, Kedves Atyám, hogy az lehetetlen. Igazán, nem akarja elhinni az ember. És tessék.

Akkor este, mikor az egész város csak a párbajról beszélt, nagy vitatkozásom volt a háziasszonyunkkal. Engem, természetesen, rendkívül fölingerelt, hogy ezek a ripőkök így kompromittálnak bennünket; a háziasszonyunk, mint jó berényi honleány, védelmezni kezdte a tolakodó urfit, hogy nem kell azt olyan komolyan fogni föl; az már itt így szokás. A színésznők éjjeli zenét

kapnak, mert színésznők s a fiatalok meg-megverekednek néha, mert fiatalok. Enélkül Berény unalmas, szürke volna; enélkül nem volna érdemes élni; enélkül az asszonyok és leányok rá se néznének a fiatal urakra. És hogy ez a fiatalember nem is olyan kellemetlen fickó; jónevelésű, illedelmes, néha szeretetreméltó is.

Azt feleltem neki, hogy semmi közöm a fiatal urak fiatalságához és semmi közöm a berényi *don't*-hoz. Nekik se legyen közük hozzám; megkövetelem, hogy hagyjanak békében. Azzal, hogy a színházban megfizetik helyeiket, nem váltanak jogot arra, hogy engem, otthon, molesztáljanak. És így tovább.

Mira szokása szerint nagyokat hallgatott. Hol egyikünkre, hol másikunkra figyelt s folyton mosolygott. Engem bosszantott ez a mosolygás.

Azért mikor a háziasszonyunk kiment, megkérdeztem tőle:

— Neked tán tetszik ez a história?

— Tetszik hát! — felelt.

És nevetett a szemtelen.

— Eh, veled nem lehet beszélni! . . .

Később pedig, az éjjeli sötétségben, mikor azt hittem, hogy már alszik, egyszerre megszólalt:

— Különben nem tudom, mit tartozik rád ez az egész eset? Nem bántott téged senki.

Elbámultam ezen az impertinencián.

— Te talán azt hiszed, hogy miattad történt a nagyhírű lovagias mérkőzés? — kérdeztem gyanakodva.

— Igen, azt hiszem, hogy miattam történt, — felelt határozottan.

Nem tudtam kiérezni a hangjából, tréfál-e, vagy komolyan beszél? De mintha elgondolkozva s kevélyen mondta volna ezt a pár szót.

Attól tartottam, hogy Fröhlich néni még ébren van s nem firtattam tovább a dolgot. Számítottam rá, hogy ha majd magunkra leszünk, közlékenyebb lesz; úgy történt, ahogy gondoltam.

Másnap, minden ápropos nélkül, egyszerre azzal állott elő:

— A nőegyesület báljára mégis csak el kellene mennünk.

— Ugyan miért, ha szabad kérdezni?

— Táncolni akarok! — felelte.

— Még ráérsz táncolni. Különben oda meg se hínak bennünket.

— Azt bízd rám, — szólt olyan hangon, mintha titkai volnának.

De ez még nem minden.

Mit mondjak? Ez a csitri határozottan kacérkodni kezd. Igazán jó, hogy mindig vele vagyok, mert még bolondokat találna mondani a gavallérunknak.

Ez a parlagi gentleman, magyarán szólva, tűrhetetlen. Sehogy sem tudom lerázni a nyakunkról, pedig gondolhatja, Kedves Atyám, hogy nem vagyok valami gyöngéd vele szemben. A szép szót nem akarja megérteni, a gorombaságra vígan szalutál. S el kell szenvednem, hogy a színháztól hazáig folyton a sarkunkban legyen.

De ebbe itt bele kell nyugodni. Berényben a színésznők akkora kísérettel járnak az utcán, amilyennel a gerolsteini nagyhercegnő. Némelyik az egész tisztikart magával hordja; csak éppen, hogy a katonabanda nem megy utánok. Ha akarjuk, ha nem, nekünk is kijut ebből a díszőrségből.

Ez bosszantó, de Mira a mi gárdánkkal meg van elégedve. A gárda Cipriáni báróból, Vidovics úrból, egy rattlerből és egy tábori kutyaából áll. Nekem ez a tábori kutya tetszik a legjobban az egész társaságban. Nagyon okos állat, sokkal okosabb, mint a gazdája. Úgy fogja el a legyet, hogy örömet nézni. Cipriani báró sohase unja el ezt a sportot; egész nap a kuttyáját produkálja. Szép multság, ugy-e? Nos, ez a mi főszórakozásunk Vásáros-Berényben.

Képzelterheti, Kedves Atyám, hogy Cipriani báróhoz képest még Vidovics úr is elmés embernek tűnik föl. És Mira túlságos hálával honorálja ezt a csekély különbséget. Olyan fölöslegesen sokat foglalkozik vele,

hogy tegnap már kénytelen voltam prédikációt tartani neki.

— Elment az eszed? — kérdeztem.

— Mit akarsz? — szólt szenteskedő, álnok pillantással, — ő a színügyi bizottság elnöke!

Nos, nekem egy csöppet se tetszik ez a dolog. Eszem ágába sincs az a gyanúsítás, hogy Mira komolyan veszi Vidovics urat, de az bizonyos, hogy nem tér ki a tolakodó udvarlás elől olyan határozottan, ahogy szeretném. Félórákig eldiskurál vele; kibeszél hozzá az utcára, szóval ostobáskodik.

Félek, hogy el fogja hanyagolni a tanulni valóját: amúgy se valami kitűnő tanuló. Egy szép nap föl fog lépni, félig-meddig elkészülten, szórakozott fővel; belesül a szerepébe és fiaskót csinál.

Azért jó volna, ha Kedves Atyám néhány komoly szóval figyelmeztetné arra, amit a lelkünkre kötött. Rám nem hallgat.

Egy pár nap múlva a *Remete* csöngetni fog s Mira még ma sem tudja tisztességesen Friquet Rózsit. A belépőt meg a harmadik

fölvonásbeli nagy áriát úgy énekli, mint talán soha senki, de a szerelmi kettősbe bele fog sülni. A mai próbán igazán csak próbálgatta: vajjon eltalál-e belőle egyet-mást? Szerettem volna rákiáltani: „Igen, valahogy ilyenformán van!...“

Képzelden el, Kedves Atyám, egy Sylvaint, aki a hatvanas évek végén Bukarestben hagyta a hangját, egy karmestert, aki soha sincs magánál, egy Friquet Rózsit, aki bujósckát játszik a karmesterrel, — hol az egyik keresi a másikat, hol a másik az egyiket, — hozzá a berényi előkelőséget, amint a páholyban pezsgőt iszik — mert Friquet Rózsi is Hekuba nekik — s aztán kérdem: vajjon ilyen körülmények között hódította-e meg a világot: Grisi és Catalani?

Isten önnel, Kedves Atyám, kezét csókolja

engedelmes leánya

Lola

*Haller Xavér Ferenc — Haller Lola úrhölgy
önagyságának*

Vásáros-Berény.

A színháznál.

Kedves leányom!

Sikereidnek nagyon örülök, ámbár nem tudom, van-e Berény városában a közönségnek olyan műértő töredéke is, mely tehetőségedet és énektudásodat a maga teljes mértékében méltányolhatná.

De mit firkálsz nekem nem tudom miféle Vidovics úrról s nem tudom miféle Cipriáni báróról?! . . . Miért foglalkozol ennyit aprócseprő dolgaikkal, kutyaikkal és párbaikkal?! . . . Úgy látom, a jó Róza nem elég egészséges arra, hogy a színházba is elkísérhessen benneteket. Ez a baj.

Különben írtam a jó Rózának, hogy beszéljen Mirával; remélem, ki fog derülni, hogy a kiesike nem olyan gondatlan, mint mondod. Ha lustálkodik a kis semmirekellő, kiálts rá. Szeretnék nálatok lenni, amikor

Friquet Rózsit énekli, de mint már közöltem veled, a husvéti szent ünnepekig aligha szabadulhatok. Mindennap több a dolgom. Most ráadásul, egy oratóriumon munkálkodom.

Egyébként a sakk-versenyben is részt akarok venni s ez épp a jövő héten kezdődik.

Ne feledjétek, hogy a munkátlanság a legnagyobb tehetséget is megőrli s gondolatok szerető atyátokra, akinek soha sincs egy szabad-perce, mert folyton-folyvást jövőtökért fárad.

Isten veletek, édes leányom! Ölel szerető atyátok

Haller X. Ferenc.

U. i. Ne hagyjátok nyitva az ablakot: akkor nem néz ki rajta.

H. X. F.

IV.

Vagy tíz nappal azután, hogy a San-Remoba készülő Vidovics Feri összes ismerőseitől elbúcsuzott s szándéka komolyságának jeléül addig nézegette a vasuti menetrendet, míg végre dühbe gurult s bosszúságában minden igaz ok nélkül megsértette Cipriani bárót: az előbb nevezett fiatal magánzó s az utóbb nevezett huszártiszt nyugodtan üldögéltek egymás mellett a Metropole-kávéház egyik utcai ablakánál.

Délelőtt tizenegy óra lehetett. A napfényes piactérre akkortájt érkezett meg délfelől a tavasz első langy fuvalma; s a kávéházat éppen söpörni kezdték. Hanem azért a daliák nem mozdultak a posztjukról. Nem sokat társalogtak ugyan, mert egy

félóra óta csak hébe-hóba szólalt meg az egyik vagy a másik; de úgy látszik, így annál jobban mulattak. Vidovics az ablakon át a járókelőket nézte; a katona a kutyáját oktatta. A párbaj óta elválhatatlanok voltak, mintha a vágás, melyet a báró kapott, a bérálás erejével szilárdította volna meg hétéves barátságukat. S ezt az avatottak igen természetesnek találták. Mert ha egy huszártiszt elköveti azt a menthetetlen ügyetlenséget, hogy egy bárányoknak való, égi szelidségű párbajban sebet kap anélkül, hogy ő viszont hachée-vá aprítaná össze az ellenfelét: a legokosabb, amit tehet, az, hogy gráciával viseli a következtetéseket s jó képet vág a rossz játékhoz.

És bár Cipriáni száz mentséget is tudott rá, hogy tulajdonképpen miért nem szabdalta össze szeretett cimboráját, a rideg valóság az volt, hogy a katona megsebesült, a civil pedig ép bőrrel menekült az élet-halál-harcból.

— Tudod — magyarázta Vidovicsnak

sok szeretettel — mikor a reuma bele áll a karomba, használhatatlan fickó vagyok, arra se érdemes, hogy pofon vágjanak. Aztán meg, nem tudom hogy történhetett: részeg voltam, rettenetesen részeg s nem tudtam, hogy a két Vidovics közül, akit magam előtt látok, melyik az igazi s melyik a fantóm. És véletlenül mindig a másik kapta meg a vágást.

Vidovics készségesen méltányolta ezeket a kitünő okokat, a többi kilencvennyolccal egyetemben s lojálisan elismerte, hogy óriás szerencséje volt. De ez a nagy lovagiasság csak betetőzte a Cipriani malheurjét; enyhíteni nem enyhített rajta. Mert bizonyára sokkal jobb lett volna, ha ellenfele vitatkozik vele; mikor a párbaj szerencsétlen, de legalább vitás, már az is valami.

Még súlyosabbá tette a vereségét, hogy akkor is ő húzta a rövidebbet, amikor összetűztek. Nemcsak, hogy megvágták, de ártatlan embert vágtak meg benne. Az összekoccanás alkalmával olyan ügyetlenül

viselkedett, hogy akárkit lehetett hibáztatni az esetért, csak éppen őt nem. Vidovicsnak még azt az elégtételt is megadta a sors, hogy az összes jelenlevők szerint ő volt a hibás.

Ez a nevezetes jelenet ugyanis egy kicsit másképpen zajlott le, mint a hogy Lolának elmondták. A párbajra nem a cigány szolgáltatott okot.

Jóval az éjjeli zene után, a virradat órájában történt. Azoknál a pezsgős üvegek-nél tartottak, amelyeket már senki se számlál, még a fizető pincér se. (De ne tessék féltetni őt, ha koronkint a pillanat intuiciójára bízza, hogy mennyit számítson föl; a fizető pincérek őrző angyala mindig éberebb, mint a részegeké.)

Az asztalnál ülők közül ketten már szenderegtek; Vidovics is mintha másfelé gondolt volna. Cipriánit ellenben kissé lármássá tette a bor; folyton ő beszélt.

Éppen azt fejtegette, hogy mi módon s nevezetesen minő szerényebb összegekkel

lehetne megközelíteni a két Haller-leányt, midőn Vidovics egyszerre, érthetetlenül fölpatlant s minden igaz ok nélkül belekötött a becsipett emberbe.

— Milyen malheur-öm van nekem! — szólt s nagyot vágott az asztalra. — Az este másfélóra hosszat betűzöm a vasuti menetrendet s annyit sem tudok kisütni belőle, hogy miképpen lehet eljutni innen Árokszállásig, most pedig, a mikor mulatni akarok, másfélóráig kell hallgatnom ezt a szamarat, aki még butább, mint a menetrend!

— Mi ütött beléd? Elment az eszed? — szólt Cipriani elbámulva. — Beszélj velem tisztességesen, vagy ha részeg vagy, eredj haza.

A többiek is rajta voltak, hogy elejét vegyék a komolyabb összekülönbözésnek.

— Mi bajod van vele? Örülj rajta, hogy szóval tart bennünket. Ülj le és ne kötekedjél; ha rosszkedvű vagy, huzasd el a nótádat.

De hiába csitították s hiába építgettek neki aranyhidat a tisztos visszavonulásra, nem hagyta abba.

— Eh, unom már ezt a sok vénasszonyos beszédet!... Ha társalogni akarsz, eredj a borbélyhoz; engem ne bosszants a fecsegésséddel!

Ez után persze nem maradt egyéb hátra, mint lovagiasan intézni el a dolgot. Ha az ember beborozott, az még nem ok rá, hogy belekössön a cimborájába.

— Ugyan mi bőszített föl annyira? — faggatták Vidovicsot a segédei. — Nem mondott semmi olyat, ami bánthatott. Lányokról volt szó, vagy más efféléről!...

— Dühös voltam a menetrend miatt — felelt Vidovics — s az jutott eszembe, hogy milyen szamárság napról-napra halogatni az utazásomat, csak azért, hogy egész éjjel ezt a locsogást hallgassam!

A párbaj után azonban belátta a hibáját. Mialatt Ciprianit varrták, odament hozzá s kezet fogott vele.

— No, vén számár! — szólt s a hangja most már barátságosan csengett, — kellett ez neked? Minek ingerelsz, mikor rosszkedvű vagyok?!

— Látod, ez már beszéd! — felelt Cipriani meghatva. — Miért nem mondtad ezt mindjárt?

Vidovicsra nem is haragudott tovább, csak a civilek gyalázatos szerencsését átkozta magában. Selhatározta, hogy ha találkozna, aki az ő esetéből kifolyólag azt merné állítani, hogy a katonai iskolákban a vívást rosszul tanítják, ezen az emberen keresztül fog gázolni. Mindenütt kereste ezt az embert — a vendéglőben koronkint gyanakodva tekingetett szét, — de az illető nem akart mutatkozni.

Addig is, míg ilyenformán revanche-ot vehet a polgári társadalmon, úgy vélte, *fair* dolog lesz, ha meleg barátságával tünteti ki legyőzőjét s napról-napra, a híres esetek egész tömegével bizonyítja be neki, hogy a kitűnő vívónak a legtöbb párbajban nincsen szerencséje.

Mindennap tudott egypár új esetet.

— Nem neked mondom — kezdte reggelenkint, ahogy a kávéházba megérkezett, —

mert te fenegyerek vagy, akinek a hadseregben volna a helye, de hidd el, a párbajt azoknak találták fel, akik nem tudnak vívni. A kárpitos megvágja az őrnagyot, az ügyvéd lelövi az erdészt, a commis. megsebzí a vívómestert s mindez huszonnégy óra alatt történt.

— Tegnap? — kérdezte Vidovics csodálkozva, mert Cipriani nem igen szokott újságot olvasni.

— Nem, 1839-ben.

— Te, hol tanulsz te ennyit? Egy idő óta olyan művelt vagy, mint egy csillagásztorony!

— Barátom, van nekem egy könyvem, három kötetben: a Sport-Kalendárium, 1873-tól 1875-ig. Abban minden megvan.

— Vagy úgy.

A párbeszéd ritkán tartott hosszabb ideig, mert Cipriani nem ért rá minden éjjel művelődni s Vidovics akkor szerette a barátját, ha hallgatott.

De azért Cipriani egész délelőtt nem moz.

dult el Vidovics mellől; szeretete, ha együtt látják őket az ablakukban. Ha Vidovics nagyon sokáig forgatta az ujságokat, vagy az utcán ácsorgó vásáros parasztokat nézte, Cipriani a kutyáját taníttatta; ezt a szórakozást sohase unta meg.

Lassankint Vidovics is bele nyugodott sorsába.

— Ez a bűnhődés, — szólt magában. — Most már azt se mondhatom neki, hogy untat. Vérrel szerzett rá jogot, hogy bosszantson.

Rendesen csak akkor kerekedtek föl a kávéházból, mikor a színházi próba véget ért s a Haller-leányok a színházból hazafelé menet elhaladtak a kávéház mellett. Vidovics egyetlen egy ilyen alkalmat se mulasztott el; mindannyiszor haza kísérte őket. Lola határozottan kijelentette, hogy otthon nem fogadnak látogatókat, de az utcán nem tilthatta el tőle. S akarta, nem akarta, túrnie kellett az escorte-ot.

A párbaj óta a báró is csatlakozott a menethez.

A harmadik vagy negyedik ilyen kirándulás után Cipriani egy délelőtt így szólt Vidovicshoz;

— Te, én azt hiszem, hogy ezek tisztességes leányok!

— No, én is azt hiszem! — felelt Vidovics.

Olyan különös hangon mondta ezt, hogy egyszerre valami halavány világosság kezdett derengeni a katona fejében. Csak most jött rá, hogy tulajdonképpen miért is kellett neki megverekednie.

Ez a fölfedezés szinte megvigasztalta. Ha a női nemért szenvedett megaláztatást, ez változtat a dolgon. Ebben az esetben illő volt, hogy ő kapjon sebet s talán ösztönszerűleg történt, hogy nem védte magát elég komolyan.

Készségesen meghajolt a Vidovics jobb értesültsége és tisztább látása előtt. Bizonyára úgy kell lennie, ahogyan ő mondja.

Csak azon zúgolódott magában:

— De hát mért nem mondta mindjárt?!
A pokol tudta, hogy úgy van. Én nem.

Persze, a színésznő sem mind egyforma. Az egyik szőke, a másik barna. De azt meg kell mondani. Ha megmondják, akkor mindjárt tudja az ember. Azelőtt... azelőtt nem kellett kérdezni. Az ember mindjárt tisztában volt vele, hogy ha színésznő, hát színésznő. És rendben volt a dolog. De most nagyon sokan vannak. Olyan sokan vannak, hogy már adót is fizetnek. Nem-sokára már a cigányok is fizetnek adót. Nekem különben semmi közöm hozzá. De a pokol tudja, micsoda világ ez, mikor már a színésznőket is tisztelni kell!

Cipriáni báró nem igen szeretett gondolkozni, de ha egyszer nekikészülődött s komolyan hozzá látott az elmélkedéshez: ép, szolid, egészséges gondolatokkal lepte meg önmagát.

A kávéházat kisöpörték; Cipriáni megnézte az óráját.

— Egynegyed tizenkettő, — szólt. — Ejnye, be soká jönnek ma a lányok!

— Tudod mit! Ne várd meg őket, — felelt Vidovics.

— Eh, ha eddig vártam, most már veled maradok. De nem gondolod, hogy elkerültek bennünket ?

— Az bizony meglehet.

— Ámbár, ha csak meg nem kerülük a piacot, az ablakon át bizonyosan észre veszed őket . . .

— Én is azt hiszem.

— S lehet, hogy még most is tart a próba.

— Alighanem.

— Nem tudod, hogy micsoda darabot próbálnak ?

— Dehogynem. Elmondhatom neked az egész fekete táblát. Félnyolckor olvasó-próba *A csángó szerelmé*-ből ; ez nem tartozik ránk. Kilenckor rész-próba *A remete csengetyűjé*-ből. Háromnegyed tízkor rész-próba *Rip van Winkle*-ből. Fél tízenegykor . . .

— Ne mondd tovább, ebből én úgy sem tudok kiokosodni . . . De milyen furcsa ember vagy te, Feri . . .

— Mért?

— Ha neked volnék, már régen San-Remoban ülök . . .

— Mondd, hogy Monte-Carloban. Mert te ott ülnél. Talán már ott is hagytad volna minden pénzedet.

— Lehet. De ebben nem volna semmi különös. Sokkal különösebb az, hogy te, akinek csak egyet kell gondolnia, két hét óta egyik napról a másikra halogatsz az utazásodat, pedig itthon nem csinálsz egyebet, mint-hogy reggelenként szóról-szóra megtanulod, mit írtak ki a színházban a fekete táblára.

— Olyan buzgalommal küldtök, mintha nektek utaznám el s nem a magam mulatóságára. Különben meg vagyok győződve, hogy az utazók kilenczede része azért bolyong a világban, mert egy-egy könyvnyelvi nyilatkozat következtében, otthon már nem volt maradásuk. Hallod-e, hogy megnyugtassalak s ne tartsalak tovább is izgatottságban, ünnepiesen megígérem neked: hogy nem utazom el.

— No végre, legalább nem vezetsz az orrunknál fogva ! De miért változtattad meg a szándékokat ?

— Mert ott ilyenkor már június van. Szóval elkéstem vele.

— Tudod mit gondolok én ?

— Csak mondd ki, ha már kigondoltad.

— Neked tetszik ez a két leány.

— Tetszik hát. Neked tán nem tetszik ? Ha nem tetszenék, azt hiszem, nem kíséretelnéd őket.

— Az igaz.

Cipriani mondani akart még valamit, de aztán mást gondolt. Csak nem fogja megbontani a szépen összevarrott jó egyetértést ilyen semmiségért ! Azért a két lányért éppen elég volt egy csatározás is.

— Bánom is én ! — szólta magában s közelebb hívta a kuttyját.

Vidovics bosszus volt. Most vallotta meg magának először, hogy az a kis színészleány tartja itthon, akire már egy órája

várákodik s aki azalatt nyugodtan, közömbösen halad a maga szabályos útján.

Eddig mindig talált valami kitűnő ürügyet rá, hogy miért nem utazik el s azt hitte, hogy csak az unalmát űzi. De most már kifogyott az ürügyekből s rájött, hogy igenis, vár valamire. Nemrégén még semmit se kívánt az élettől, de ma várja annak a kis lánynak a csókját. Miért? Mert szebben nézett rá, mint a többiek? Elég nyájasak hozzá a többiek is.

Majd eszébe jutott az a mosolygó szempár s így verte ki a fejéből rossz sejtelmeit:

— Eh, bolond ember az, aki nem hajol le egy ilyen gyönyörű virágért! A legostobább szerelmi románc többet ér minden okos dolognál a világon. S van-e szebb szerelem, mint az *egy szezonra* szóló szerelem? Egy tavasz s aztán: „Isten hozzád, édes, Isten hozzád kedves! . . .” Lehet, hogy *hiába* . . . Az se baj. Mit veszítettünk vele? Édes játékban töltött napokat. S a napokkal kár volna fukarkodni; időnk van elég, hála

Istennek. És ha nem hiába!.... Egy gyönyörű május, igazi csókkal, igazi öleléssel! Aztán a szél magával viszi a rózsaszirmokat. Egy nyári éjszakán kisirja magát a mellünkön, a postakocsi csilingel s megszólal a trombita: „Trara, trara!“... És Isten veled, színészlány-szerelem!

Ebben a pillanatban a két kutya fölugrott s őrült vágatásban rohant ki az utcára a kávéház nyitott ajtaján át. A rattler kapott jobb startot, de az ajtóban a nagy tábori eb keresztül ugrott rajta.

Cipriani fölkel a székéről s felkötötte a kardját.

— Jönnek a leányok!

Vidovics alig ismerte meg őket: új, tavaszi kalap virított a fejükön; a keblük és a kezük tele volt ibolyával. Nevetve jöttek; már észrevették a kutyákat.

A két állat olyan vad rohanásban rontott ki a piactérre, hogy majdnem feldöntötték azokat, akik mellett tova száguldottak. De pléhgalléros, tekintélyes kutyák voltak; senki se

mert kikezdeni velök. A következő percben már ott ugrándoztak a kisasszonykák körül.

Lola jó messziről észrevette a követséget s figyelmezlette Mirát:

— A gavallérjaid hűségesen megvártak bennünket; nézd, hogy törtetnek előre a postillonok!

— Mondd, hogy: gavallérjaink. Mert csak az egyik az enyém.

— Melyik, ha szabad kérdezni?

Mira álnok mosolylyal felelt:

— Válassz te; te vagy az öregebb. Én megelégszem azzal is, aki neked nem kell.

— De zavarba hoználak, hogy ha választanék, ugy-e?

— Az a kérdés, melyiket választanád.

— Ne bolondozzál, Mira. Néha olyanokat mondasz, hogy megijedek.

— Hát akkor miért faggatsz?! Különben ne vedd komolyan, amit mondok. Jókedvű vagyok.

— Ha csak ma volnál az! De mintha

kicszeréltek volna! Nem ismerek rád, amióta itt vagyunk.

— Szeretnéd, ha már másutt volnánk, ugy-e?

— Igen, szeretném.

— Én jól találom itt magamat. Különösen ma.

Nem folytathatták: a leventék már a közelben voltak s tisztelegtek.

Vidovics észrevette, hogy Mira pirosabb, mint máskor s hogy az arca csupa ragyogás.

— Valami öröme volt, ugy-e?

— Óh, nagy örömem! Végre valahára szépen énekeltem a próbán. De, tudja, igazán szépen! Még a zenekarból is megtapsoltak. Az igazgató pedig örömében virágot hozott. Nézze ezt a sok ibolyát! Tudja, mi az, mikor egy vidéki színigazgató virágot ad egy színésznőjének?!...

— Annyi bizonyos, hogy Berényben nem történt ilyesmi Hollósy Kornélia óta.

— Óh, maga elrontja az örömet! Mért csúfolódik? Nem örül velem?

Nem, nem örült vele. Boszantotta, hogy a leányt ilyen boldoggá teszi valami, amiben neki semmi része s amit egy cseppet se tud komolyan venni.

Most jutott eszébe először, hogy lehetnek dolgok, amelyeket ők ketten másképpen látnak, amelyekre nézve soha, de soha se érthetik meg egymást...

— Olyan szívvel-lélekkel a szinpadé? — kérdezte Vidovics.

— Istenem, hogyan! Hisz neki akarok élni!

Cipriani, ha reprezentálni akart, annyit csörtette a kardját, hogy az embernek utóljára azt kellett gondolnia:

— A föld is reng belé, hogy ilyen derék huszárt hord a hátán!

Ebből az ismerős hangból Vidovics, aki előre galoppozott Mirával, megnyugvást szerezhetett róla, hogy a második hadtest kellő távolságban van s hogy Lola nem hallja, amit ő Mirának mond.

Fölhasználta a kedvező alkalmat s ki-pakolta a bizalmasságait.

— Féltekeny vagyok a színházra. Bánt a gondolat, hogy maga tetszeni akar mindenkinek, aki tapsol: nemcsak a fűszeresnek és a borbélynak, akik jegyet váltanak, hanem a színházi tűzoltónak és a zártszéknyitogatónő fiának is. Először is azt szeretném, ha csak nekem akarna tetszeni. És másodszor bosszant a gondolat, hogy maga rá van szorulva az ő tapsaikra, mert enélkül magára nézve az életnek semmi öröme.

Mira nevetett. Amolyan primadonna-nevetés volt ez, amelyet az utca tulsó felén is meg kellett hallani. És Vidovics így szólt magában:

— Tudja, hogy a nevetése is zene s szereti hallani ezt a muzsikát. De azért úgy látszik, komolyan gondolja, amit mond...

Mira tudniillik így felelt neki:

— Furcsa ember maga, Vidovics. Úgy tesz, mintha száz éve ismerne s mintha én is oly régóta ismerném magát. Mintha öröktől fogva így volna, ahogy ebben a pillanatban s mintha azt hinné, hogy mindig, a

jövő évben, tíz esztendő múlva is így fogunk sétálgatni: kíséretünkben két vidám kutyával, vígan magunk is. Bizalmasságokat mond nekem s nem kérdi, hogy érdekelnek-e. Őszinte, mint egy igazgató s goromba, mintha a férjem volna. Pedig hat hét múlva Isten hozzád-ot mondunk egymásnak s ha még egyszer találkozunk valahol, talán meg se ismerjük egymást.

— Megérdemlem a leckét, de az én tola-
kodó barátságom természetesebb, mint a
maga roppant hűvössége. Istenem, még
nincs egy esztendeje, hogy a szinpadon van
s máris milyen ridegen nézi az embereket!
Egy tizenhét esztendőös kis lány! Lássá,
nekem fáj, hogy maga a két vidám kutyát,
engem, a katonát s az egész Berényt csak
staggione-nak tekint, *staggione*-nak, amelyet
hat hét múlva tökéletesen el fog felejteni...
Mert nekem ezek a napok nagyon, de nagyon
kedvesek!

— Mit akar? Ez már a negyedik állomá-
som. Ilyen viharos múlt után, akarva, nem

akarva, észre kellett vennem, hogy az emberek mindenütt ugyanazok. Nem érdekes nagyon érdeklődni irántuk; a másik staggioné-n is megtaláljuk őket más név alatt, közönségesebb vagy finomabb kiadásban.

— Azt hiszi, hogy engem is meg fog találni még egyszer, más név alatt, finomabb kiadásban? . . .

— Meg fogom találni. Lehet, hogy csak közönségesebb kiadásban, de meg fogom találni.

— Nem sokra becsüli a barátságomat. Pedig mindig kevesebb jó emberünk van, mint gondoljuk; s már csak azért is érdemes számon tartani őket.

— Mondja meg: ugyan miért venném komolyan ezt a barátságot?

— Igaza van: mit ér az olyan jóbarát, akitől hat hét múlva örökre elbúcsúzunk?! Egy cseppet se fogja sajnálni, hogy itt hagyja ezt a bolond, lármás kis várost?

— Nem tudom mi lesz hat hét múlva.

De fogadni merek, hogy maga sem fog túlságosan meggyászolni bennünket.

— Olyan bizonyos benne? Tudja, ěn nem szeretek erre az időpontra gondolni. És nem is várok annyi ideig, hogy ellent mondjak magának. Nem kell jósolgatnom, hogy mi lesz; már most is szeretném azt mondani a tünő pillanatnak: „maradj, oly szép vagy!“ Már most is szüntelen az jár a fejemben, hogy: „O wenn es doch immer so bliebe!“ És nem tudok megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy: nem lesz mindig így.

— De hisz maga verseket mond nekem! Akkor hát ez szerelmi vallomás?

— Valami olyanforma.

— Köszönöm. Ez az első sikerem ezen a téren. Kár, hogy nem írta le s így nem tehetem el az emlékeim közé.

— Mért csúfolódik?

— Mert nem szép, hogy így hazudik, világos nappal, a mikor látom a mosolygó arcát. És versekben! Nem szégyenli magát?

Megérdemelte volna, hogy úgy tegyek, mintha komolyan venném, amit mondott. De tudom, hogy van egy mentsége: az, hogy hivatalból udvarol minden színész-nőnek.

— Mintha Lolát hallanám.

— Ezzel csak hízeleg nekem.

Vidovics elhallgatott.

— Tessék, — szólt magában — nem is olyan naiv, mint hittem. Igazán, nincsenek többé gyermekek!

El akarta hitetni magával, hogy nem volt őszinte. De ahogy rápillantott Mirára, látta, hogy ez a kísérlet hiábavaló. A rossz kis gyerek olyan szépen, olyan nagyon szépen nézett rá, mintha egy kicsit megbánta volna, hogy csúfolódással felelt a Mirza Schaffyból kölcsönzött sóhajtásra.

— Jézus Mária!

Ez a fölkiáltás Lolától eredt, de nem kellett hátrafordulniok, hogy megtudják, mi okozta az ijedelmet.

A szűkös Pázmány Péter-utcában halad-

tak s a kocsiúton, őrületes pace-ben, egy rosszul hajtott bricska közeledett feléjük. A lovak nyilván részegek lehettek, mert cikk-cakkosan vágattak s hol jobb, hol balfelé rángatták a kocsit. Messziről úgy látszott, mintha a megőrült bricska minden boltajtóba be akarna rohanni.

Lola attól rémült meg, hogy a kiszámíthatatlanul szeszélyes járómű nekiront Mirának s a fölkiáltásával vészjelt akart adni, hogy a gavallérok legyenek készen az eshetőségre.

Élénk sajnálatomra kénytelen vagyok megvallani, hogy hősnőnek nem volt alkalma a hősnő életét megmentenie. A következő pillanatban az ijedős Lola is meggyőződhetett róla, hogy nincs semmi komolyabb veszedelem. Mire a kocsi közelükbe ért, a műkedvelő Phaëtonnak már sikerült a felbőszült állatokat megfékeznie.

A műkedvelő Phaëton, aki tilos-gyors és fölötte szabálytalan hajtásával ennyire föllázította lovait: Van der Kerkhoven kisasszony volt.

A Haller-lányok díszőrsége éppen akkor került a lefülelt bricska szomszédságába, mikor a hollandus hölgy átadta a gyeplőt a diszkrétül mosolygó kocsisnak, aki előbb hátul kucorgott. Ahogy leszállott, észrevette a két ismerőst. A gavallérok köszöntek neki s Cipriani odament hozzá.

— Még nem hajt tökéletesen, — szolt a báró, — de annál inkább gratulálok a lélekjelenlétéhez.

Van der Kerkhoven kisasszony egy pillantást vetett a társaságra s aztán habozás nélkül magához szólította Vidovics urat.

Vidovics bocsánatot kért aszinházi hölgyektől s elbúcsuzott tőlük. A Haller-lányok tovább siettek. A két kutya velök tartott; az ő jobb értesültségüket ez a kis intermezzo nem vezethette téves útra. S utánok rohant Cipriani is, magukra hagyva azokat, akiket egymásnak szánt a hír.

— Ön nem utazott el, Monsieur Vidovics?
— örvendezett Van der Kerkhoven kisasszony.

— Egy kis baj támadt a gazdaságomban

— rögtönözte Vidovics — nem jelentékeny dolog, de ilyenkor semmi sem pótolhatja a gazda szemét. Nem utazhattam el olyan messzire.

— S még most is elfoglalja ez a keletlenség?

— Néha találkozik egy-egy szabad napom. Olyankor bejövök a városba.

— Akkor hát minket is meglátogathat még egyszer, mielőtt elhagyom ezt a szép országot.

— Hogyne! Meddig lesz még szerencsénk?

— Ebben a hónapban még nem megyek haza. Egy-két kirándulással adósom Terka; ezeket nem engedem el neki. Igaz, nem tartana velünk holnapután a szilas-almási tóhoz? Vagy a városban is van valami elfoglaltsága? Kik voltak ezek a fiatal hölgyek?

— Óh, színész-kisasszonyok!

— Gondoltam. Szóval számíthatunk önre?

Egy kicsit bajos volt nem-et mondani. Vidovics úgy tett, mint aki a fogorvos előtt meg akarja mutatni, hogy férfiasságát egy kis fájdalom még nem teszi próbára.

Nem, nem teheti magát nevetségessé amiatt a rossz kis gyerek miatt.

— Természetesen. Köszönöm, hogy gondolt reám.

— Tehát a viszontlátásra. Holnap ugy-e?

— Holnap.

Elbúcsuztak s Vidovics tovább sétált a Sugár Mariska utcája felé. Tudta, hogy amazok már hazaértek, de Mira néha egy kis cerclet tartott az ablaknál s ezt ma Vidovics nem akarta elmulasztani.

Pedig bátran lemondhatott volna erről az örömről.

Mintha várták volna. Lola ott könyökölt az első ablakban, a nagyobb tekintély kedvéért Fröhlichnével. Mirát nem látta rögtön, de a házból kihallatszó zongoraszó elárulta, hogy Sugár Mariskánál van, ami csak azt jelenthette, hogy nem igen hajlandó holmi erkélylenetekre.

— Hallja, édes Vidovics, — szólta Lola, — ha nagyon kedves akar lenni, megtehetne nekem egy szívességet. (Még sohasem szólí-

totta ilyen nyájasan ; már ebből is látszott, milyen dühös.) Ne hordozza magával a barátját. Külön-külön még csak meg tudok barátkozni magukkal, de elefántnak ez az úr egy kicsit unalmas.

— Mit tegyek ? Nagyon ragaszkodik hozzám. Mindent legyőz a szeretet!... mint nem tudom, melyik drámában éneklik.

— Én nem tréfálok. Egyikük vonuljon vissza. Önre bízom, hogy melyikük legyen az, aki visszavonul.

— Hová lett, szegény ?

— Nem akart még egyszer találkozni közös ideáljukkal, a bolygó hollandi nővel, s kerülő uton tűnt el. Azt hiszem, attól tart, hogy kompromittáltuk a csokoládé-gyár előtt. De, jónapot, menjen ön is ebédelni.

És Fröhlichnével egyetemben visszahuzódott az ablakból. Az audienciának vége volt.

— Miket beszélhetett össze-vissza ez a boldogtalan huszár ? Három napig se tudom kibékíteni őket.

Nagyon kedvetlenné tette, hogy Mira nem

akart mutatkozni. De megpillantotta jó tündérét, Mariskát s megostromolta a másik ablakot is.

Mariska egy negyedóraig tartotta szóval. Végre Mira is megjelent az ablaknál; de nem szólt, csak nagy komolyan hallgatta őket. Ha Vidovics hozzá intézte a szót, csak igennel vagy nemmel válaszolt.

A béke-angyal magukra hagyta őket.

— Haragszik? — kérdezte Vidovics.

— Valamit akarok magának mondani. Nézze barátom, ha az ember házasodni készül, ne udvaroljon másoknak, még színész-kisasszonyoknak se. Adieu.

És szépen betette az ablakot.

V.

Vidovics Feri, akit a *Vasgyáros*-ra emlékeztető, büszkeséggel és titkolt szerelemmel teli szinpadi jelenetek egy csöppet se hatottak meg, ezután a kissé színésziess, hirtelen adieu után nyugodtan megebédelt, aztán átment a kávéházba s esti hét óráig tökéletes lelki békében biliárdozott Ciprianival.

A katonának nem volt szerencsés napja. A biliárdban szégyenletes vereséget szenvedett s közben kegyetlen szemrehányásokat kellett zsebre vágnia.

— Huszárban még nem láttam ilyen kofát, — kezdte Vidovics. — Mi jut eszedbe, hogy himen-hireket hordasz szét a városban? Vagy kedveskedni akartál nekik? S ha még igaz volna!

— Hagyj nekem békét! — felelt Cipriani, akit Vidovics egy ötvennyolcas szériessel végképpen elkészerített. — Ki akartalak menteni, hogy a faképnél hagytad őket.

— No ugyan szépen kimentettél.

— Eh, majd töröm a fejem, hogy mit beszélek színész-leányoknak. Mit tartozik rájuk az egész história?!

— Ebben igazad van.

S talán elintézték volna az ügyet, de Ciprianit izgatta a dolog. Egy félórai szótlan küzdelem után önmaga tért vissza az imént letárgyalt, kinos fejezetre.

— Különben nekem beszélhetsz, amit akarsz. Ennek a sok hengegésnek az lesz a vége, hogy igenis, bele fogsz harapni a csokoládéba, ha az öreg Rotterdam is úgy akarja. Egész márciusban kint laktál Árok-szálláson s mikor engem a kövér lánynak bemutatattak, már láttam, hogy a kövér lány ki van készítve.

— Azért úgy vettem észre, ugyancsak ütötted a vasat.

— Azt hittem, hogy a lánynak van izlése s hogy az uniformis mégis csak uniformis, még Amsterdamban is.

— És aztán?

— Kiderült, hogy a lánynak nincs izlése.

— Nagyon gyakorlati, mi?

— A kélszerkettő, parfőnnel leöntve.

— Látod, ezt szépen mondtad.

— Egyszer arról beszéltünk, hogy a tulipán megterem-e Magyarországon? Azt feleltem neki, hogy a búza jobban fizet. A búzáról te jutottál eszébe, s megkérdezte tőlem, van-e jelzálogkölcson a birtokodon?

— Ez, távolabbról nézve, csakugyan burkolt vallomáshoz hasonlít. S te már bizonyos vagy benne, hogy Szent-Jánoson, egy-két esztendő múlva, a merre a szem lát, csak óriási tulipán-táblákat látni. Árok-szállás megtelik *mynheer*-ekkel, a nőegylet bálja után, itt, a szeparében, a leglármasabb urak hollandi nyelven fogják énekelni, hogy: „nem kell nekem rántotta, csak az, aki rántotta!“, mi pedig elhuzatjuk

nekik, hogy: „Hires város az alföldön Rotterdam!”

— Ne tedd magad előttem. Te ugyanazt akarod, amit én akartam. Csakhogy te okosabban csinálod a dolgot. Úgy, ahogy a színházban szokták. Mikor más ember becsületesen leiszsa magát, te az *Ueber Land und Meer*-ből szavalsz előtte; s mikor más alszik, elhited vele, hogy gyönyörűen állana neki a bunyevác népviselet. Egyik nap folyton a sarkában vagy, másnap érzékeny jelenetet csinálsz neki, aztán ellovagolsz, mint Mazeppa, vagy nem tudom, hogy hívták azt a lengyel jockeyt . . . Játsszod a megbántottat, a közömböst, a rejtelmes embert, vagy nem tudom mit. Ma elutazol, holnap nem utazol el. Érdekessé teszed magad előtte s nyakra-főre udvarolsz két kis színész-lánynak, hogy egész Berény beszéljen a dologról. Bele kötsz a legjobb barátodba, csak azért, hogy elmondják neki: megverekedett, nem tudom kiért, mindig megverekszik valami semmiért! Ha esik az

eső, szalmakalapot téssz föl, ha fú a szél, füttyölsz és azt mondod, hogy segítesz neki. Okos ember vagy. Látod, már utánad jött! Azért akart behajtani minden kapuba, hogy okvetetlenül megtaláljon. Én, én nem ilyen vagyok; katona vagyok. Huszár-atakk: vagy-vagy. Megostromlom a várat s ha a roham sikerül, dobpergés mellett vonulok be. Ha nem sikerül: rükverc, tisztelegj! Katona vagyok.

— Szamár vagy.

— Ugy-e, erre nem tudsz felelni?

— Azt felelem rá, hogy ha akarsz még egy ötvenes partit, nem bánom.

— Jól van. De *for*-ok nélkül. Ezt meg fogom nyerni.

— Úgy látszik, tűzbe jöttél. Igaz, még egyet. Ne fecsegj folyton ezekről a szegény leányokról. Nem vétettek neked azok.

— Bántja őket az ördög. Te használod őket játékszernek. És én beugrom elefántnak. Nem én mondom; maga Lola mondta.

— Azt mondta, hogy játékszernek használok őket?

— Nem, hanem hogy még soha sem látott lóháton elefántot. Gyöngéd célzás.

— Viccnek elég rossz vicc.

— Én is azt hiszem.

— Szóval, nem kellene annyit társalognod. Egy katona mindig veszít, ha sokat beszél. És te hírekkel látod el a színésznőket. Hogy katona vagy? . . . Ugyan hagyj békét! Nem katonának születted, hanem szerkesztőnek. Zentai nem csinál ilyet.

Zentai a *Berény és Vidéke* szerkesztője volt. Bevándorlott ember, aki még ifjú korában elvesztette valahol a párbajképességét s aki, mióta Berénybe betette a lábát, példátlan harciassággal akart szert tenni némelyes társadalmi pozícióra. A tisztek még csak a nevét sem akarták kimondani; szükség esetén mint „ama bizonyos, többször megfenyített egyén-“ről emlékeztek meg róla. De Zentai azért nem tett le arról az ábrándjáról, hogy egyszer majd csak kimó-

dolja a maga kardaffaire-ját s a legrosszabb esetben mint a szoldateszka brutalitás egy újabb áldozata szerez, ha nem is országos, legalább helyi népszerűséget. Ujságjában minduntalan a hadsereg dolgait feszegette s ez annyival inkább boszantotta a tiszteket, mert arra nem adott okot, hogy egyszerűen elverjék.

Cipriánira a Zentai neve olyan hatással szokott lenni, mint a bikára a vörös posztó. Általában is lenézett mindent, ami valamelyes összeköttetésben állott a könyvnyomtatás szerencsétlen találmányával, de Zentai különösen a begyében volt. Ezt az urat nem igen lehetett megtorlatlanul emlegetni előtte. De ez egyszer a bomba szét-pukkant s nem okozott bajt.

— Látom, — szólt, — hogy minden áron belém akarsz kötni. De én nem ugrom. Ha megint hősködni akarsz a kövér lány tiszteletére, keress magadnak más baleket. Én nem nevettem ki magamat. Jegyezd meg, hogy ugyanegy Ciprianit csak egyszer lehet

lóvá tenni, kétszer nem. Kaszaboltasd le magad más valakivel.

— Soha se kapkodjál a fringiádhoz, — felelt Vidovics. — Azért, hogy ezt a pártit is elveszíted, még nem kell hajba kapnunk.

— Azért bosszantottál, hogy elszórakozzam a játékot? Hallod, ez nem járja. Akkor ez a párti nem gilt; kezdjük újra.

— Nem. Hét óra elmúlt; gyerünk a színházba.

Elmentek a színházba, de a lányokat nem találták ott. A színészpáholy egész este üresen maradt. És másnap is hiába rostokoltak a kávéházban déli félegy óráig. A leányok csak nem akartak mutatkozni.

— Ejnye, a haszontalan! — szólt magában Vidovics.

— Talán nem is volt próbájok? — tündökölt fönhangon a katona. — Hiszen csak észre vettük volna őket?!...

— Kikerültek bennünket, — felelt Vidovics. — Vége a barátságnak.

— Nem értem.

— Hát én értem? De így van.

Fölkelt, előkereste a kalapját s füttyölt a kutyájának.

— No hát így is jól van, — szólt, mintha magában beszélne.

S mialatt átmentek a vendéglőbe, megkérdezte Cipriánitól:

— Nem jössz ki?

— Hová?

— Árokszállásra.

— Kilovagolsz?

— Nem, a gyorsvonaton megyek.

— Ebben a szép időben?

— Ruhát is viszek magammal, mert meglehet, ott maradok három-négy napig. Nem szeretek a Jóska ingeiben járni ez előtt a csokoládé királyné előtt.

— Mit csinálsz ott annyi ideig?

— Kirándulunk Szilas-Almásra.

— Fürdőzni? Áprilisban?

— Barátom, ez a hölgy a szamócát januárban, a szőlőt februárban, a tó vizét pedig áprilisban szereti.

— Fene gyerek, az igaz. Szeretnék veled menni, de szolgálatom van.

Ebéd után elbúcsúztak egymástól. Vidovics haza ment, pakoltatott s kikocsizott a vasúthoz.

Mikor Van der Kerkhoven kisasszonynak megígérte, hogy velők fog tartani, még úgy gondolt erre a kirándulásra, mint valami igen-igen problematikus dologra. Kényelmetlennek tartotta kifogásokat rögtönözni, annyival inkább, mert nem akart abba a hirbe keveredni, hogy holmi színházi princesszek miatt visszavonul az egész világtól. De reménykedett benne, hogy majd csak közbe jön valami, ami elmossa ezt a nem nagyon érdekesnek ígérkező kirándulást. Például földindulás támad, vagy a sok Vidovics közül valamelyik agg rokon náthát kap. Egy staféta elvégzi a többit s Van der Kerkhoven kisasszony bizonyára vigasztalódni fog.

De tegnap óta változtak a viszonyok. Most már kísértésbe sem jöhetett, hogy

kibujjék az ígérete alól. Mától fogva semmi oka rá, hogy kibujjék alóla. S elhitette magával, hogy úgy is kiürítette volna a keserű poharat. Amit egy gavallér megígér, azt meg kell tartania s talált volna-e mentő ürügyet? Nem. Elég az hozzá, minden jól van úgy, ahogy van . . .

Hanem azért a vasúton is ugyanaz a gondolat foglalkoztatta, amely délelőtt a kávéházban.

— Ejnye, a haszontalan! Kacérkodik velem, mint akármelyik komédiásné? Sértődöttnek, kevélynek és titokzatosnak óhajt feltűnni? Meg akar gyötörni, hogy annál kíváncsiabbnak találjam? De hisz nekem ehhez a banális, sokszorosán lejátszott *flirt*-höz semmi kedvem! A színésznőkből már elég volt; úgy a műkedvelőkből, mint az igaziakból. S ha azt sejtem, hogy olyan, mint a többiek: bizony, egy lépést sem mentem volna utána. Azt hittem, bolond véletlen, ha színésznőnek tartják s hogy valójában nem komédiáshölgy, hanem egy

édes, kedves jó gyermek, akit csak a szegénység dobott ezekre a nyomorult deszkákra. Nem az volna, akinek képzeltem? Én voltam a naiv, nem ő? Lám, lám. Fölhúzza az orrocskáját, mert azt hallja, hogy megházasodom! S ha úgy volna, mit tartozik rá-ez a história? Csak nem gondolta, hogy majd őt veszem el? Nem, annyira nem lehet gyermekes. Ezzel tisztában lehet, akármilyen fiatal s akármilyen kevésbé színésznő. És ha csak egy kicsit érdeklődik irántam: mit törődik a jövővel, mért ingerli a gondolat, hogy egyszer, valamikor, nekem is meg kell házasodnom? Számítana valamire? Mire? Vagy nem számít szegény semmire a világon, csak egyszerűen fáj neki, hogy más nő képét hordom a szivemben?

Eszébe jutottak a szavai s eszébe jutott a tekintete. Néha, igaz, a kulisszák tájékan divatos pojáca-nyelven szólalt meg; máris úgy beszélte a komédiások nemzetközi jargonját, mintha ott született volna Arkádiában, a vidámság, a pajkos-

ság, a könnyüvérűség és a hazugság világában.

De milyen más volt a tekintete! Ha koronkint komolyan, figyelmesen hallgatta, amit egy léha életű, de alapjában szomorú ember beszélt neki, olyan szépen tudott nézni, mint soha senki más.

S mikor erre a meleg, odaadó tekintetre gondolt, kedve lett volna kiszállni és tüstént visszafordulni.

— Eh, mindegy! Úgy van jól, ahogy van. A vonat megállott.

— Árokszállás!

*

Mikor benyitott a kancelláriába, Horváth Jóska nagy dologban találta. A főszolgabíró úr pedagógiával volt elfoglalva.

Leckét adott egy tizenkét esztendőös ifjunak, aki mint ő, a Horváth Jóska nevet viselte, s akinek kerek koponyáján és hatalmas vállcsontjain mindjárt az első pillantásra meglátszott, hogy véréből való vér.

Nem mintha Vidovics mindezt most vette

volna észre (mert a fiatal úr feje és vállai láthatatlanok voltak), de nem lehetett kétsége, hogy ki a családi kettős másik szereplője, mert a jelenet félreérthetetlen volt.

A minta-gimnázium derék, érdemes tanárai bizonyára fejcsóválva nézték volna ezt a jelenetet. Ők, akik a büntetés maximumát akképpen alkalmazzák, hogy nevén szólítják a vétkes ifjút s szemrehányóan integetnek neki a mutató ujjokkal, igen elítélik a Horváth Jóskáéhoz hasonló eljárást, s meg kell vallanunk, hogy ez idő szerint Közép-Európa legtöbb gondolkozója nekik ad igazat.

De Horváth Jóskának a nevelés terén is megvoltak a maga önálló nézetei. Az újkori eszmék nyomtalanul tűntek el feje fölött, mint bérce fölött a szél; vagy meglehet, el se jutottak hozzá. Az őstatár nevelési módszer ellenben, mint kipróbált és századokon át célszerűnek bizonyult metódust, igen helyeselte; és megmaradt mellette.

Szóval, a térdei közt tartotta sarjadékát olyképpen, hogy kényelmesen oktathassa a

fiu legkevésbé érzékeny testrészét. A nád-pálca szorgalmasan pótolta Pestalozzit; a láthatatlan fej ordított; s Vidovics úgy jelent meg, mint egy mentő angyal.

— Miért bántod szegény Józsi komát? — kérdezte a vendég, mikor a váratlanul megszabadult fiatalember sietett elhagyni a kancelláriát.

— Nem hagyta békén a szobalányt, — felelt az öregebb Jóska elégedetten.

— S a szobalány panaszkodott?

— Van esze, hogy panaszkodják! De véletlenül rányitottam az úrfira. Azt képzelte, valahol messze járok.

— Nos aztán? Volenti non fit injuria. Ha a leány megbocsátott neki, miért ez a szigorú példa-adás?

— Hja, barátom, a fődolog: a rend. Ennek már így kell lenni. Ha valaki a függetlenségi jelöltre akar szavazni, azt én természetnek találom. De ha van mód rá, azért mégis csak lecsukatom az illetőt. Mert ez a rend.

— Nem volnék ilyen szigorú a komához. Az apja se volt jobb a Deákné vásznánál.

Ezt nem igen lehetett tagadni. A koma már vagy hat esztendő volt, mikor Horváth Jóska megházasodott. S csak tavaly történt, hogy Joannovics Terka, sűrű könnyhullajtások között, adoptálta a magától jött emberkét, akiről addig nem is tudott.

— Hja, barátom, nem arról van szó. Én, mint magánember, helyeselhetem a kölyök eljárását; bizony nem is szeretném, ha valami anyámasszony volna. De más a filozófia és más a kötelesség. Az apai tekintély arra való, hogy gyakoroljuk; ezt már így rendelik az intézmények és a pandekták is, nem tudom, melyik. *Pater familias est, quem . . .* különben te jobban tudod nálam a római jogot.

— Azt hiszem, egy kicsit szabadon értelmezed Gaiust és Justinianust. Ha jól emlékszem, az intézmények és a pandekták egyáltalán nem intézkednek az ilyen esetekről. Nem látták előre, hogy a magyar virtusnak tizenkét esztendő is elég a virágzáshoz. Szere-

tem a komát. Ezt a fickót ugyan anyától született ember nem fogja az asztal alá inni.

— Remélem. Csakhogy attól tartok, húsz esztendőös korában annyira tele lesz mindenféle bölcsészettel, hogy a leheletétől a hegyi kristály is mindjárt kávéházi tükörré válik. De ma nem akarok búslakodni.

— Máskor se igen érsz rá.

— Mit csináljak, barátom? Olyan gyöngeszervezetű vagyok, hogy ha egy-két liternyit búsulok, már megárt az egészségemnek. Azért hát nem is búsulok; nem akarok Karlsbadba kerülni. Aztán meg miért is szomorkodnám, mikor van még egy jó barátom, aki nem felejtkezett meg rólam végképpen, hanem elnéz hozzám, hogy egy-két poharat koccintson velem?! Te, fiu, nem is tudod, milyen nagy jót tettél velem! Áldjon meg érte az Isten, hogy eljöttél!

— Pedig nem hozzád jöttem, hanem az asszonyokhoz.

— No azt meg éppen jól tetted! . . . Mert ha hozzám jöttél volna, soha se volnánk

biztonságban. Míg, ha fölálodozod magadat a hazáért, visszaadod a szabadságomat, az életemet, az ifjuságomat! . . .

— Ejnye, be sokat mondasz! Úgy látszik, nem bájolt el a vendéged. Hát ez az a híres beduin vendégszeretet, mondd?

— Mit akarsz? Mindjárt két hónapja, hogy németül kellebédelnem, pedig magyarul se szeretek beszélni, amikor eszem. Aztán meg, köztünk szólván, egy kicsit sok is nekem ez a hosszú robot. Tudod, egy idő óta átkozottul gyöngé a szervezetem. Mióta ez a Brabanti Elza itt van, félig-meddig özvegységre vagyok kárhóztatva s hidd el, semmi sem árt annyira az egészségemnek, mint az özvegység.

— Nem is Brabantból való, szegény. Hollandia és Brabant, az török, görög, de nem egy ördög.

— Nekem nem imponál a tudományod. A tudomány szép; elérhet vele az ember ezernégyszáz forint évi fizetést s nem tudom mennyi ötödéves pótlékot, de te, aki úgy

iszod a pezsgőt, mint a homok a vizet, bizony nem élnél meg a tudományodból. S mondhatom neked, ez a hölgy, aki jobban elűt a mi asszonyainktól, mint a brabanti csirke a derék, tisztos, egyszerű magyar csirkétől: itt, a környéken s talán egész Szilas-Bodrog vármegyében népszerűtlenné tette a tudományt újabb ezer esztendőre. Ha látnád! Elmegy a paraszt-lakodalomba s táncolni akar a vőlegénynyel; az nekigyürkőzik, végigviszi az udvaron, mint egy vedret s ő el van ragadtatva! Szeretne szüretelni, szeretne tollat fosztani s eped egy disznótor után; végre, elcipeljük a tanyai szolgáló gyerekének a keresztelőjére, halálra gyötri a papot, hogy ki festette Kalazanti Szent Józsefet s hazajövet el van ragadtatva. Meg akarja várni a husvéti öntözést, időközben cigánykereket vett a fekete és fehér ifjúsággal, forintokat osztogat szét köztük s el van ragadtatva! Aztán visszavonul szűzi szentélyébe s ilyeneket ír be az albumába: „A szerelem a szív zenéje“ ... „A szerelem

patak, amelyben az ég tükröződik“ . . . „A szerelem virágtartó“ . . . „A szerelem lámpás, hajnali csillag, remontoire-óra“ . . . s az ördög tudja még mi. Barátom, én nem vagyok próféta s a Jeremiásokkal nem akarok versenyezni, de mondhatom neked, hogy az öreg Rockefeller nem tud annyi csokoládét csinálni, amennyivel ezt a leányt elveszik feleségül.

— Féltekeny vagy rá, mert Terka szíves hozzá. Derék, okos, kedves leány ez; nem közönséges eszü . . .

— Éppen az a baja, a szerencsétlennek Van rettenetesebb alak, mint az a leány, akinek az esze nem közönséges?! A lánynak csak annyi esze legyen, hogy értse a módját, miképpen lehet főköttő alá kerülnie. Ha több esze van, az baj. Olyan, mintha az orra nagyobb a rendesnél. Mennyit fog ez beszélni, barátom, ha egyszer a nyakába varrják valami boldogtalan csokoládé-amateurnek! Pedig már a biblia is azt mondja, hogy a hét egyiptomi csapás közt a beszédes asszony volt a legrettenetesebb.

— Látod, ez a pandektákban van.

— Nekem beszélhetsz! Az én házamban annyi most a tudomány, hogy sok is; azt hiszem, már rajtam is kiüt ez a betegség, hiába csúfolódol! . . . Különben soha se tedd magad, udvariasságból Terka barátnője iránt! . . . Párisban vannak emberek, akik még nálad is párisiabbak. A fejem teszem rá, úgy se sokat ér, hogy titokban azt gondolod, amit én.

— Tudom is én, mit gondolsz.

— Hát majd megmondom. Az asszonyban, barátom, a fődolog az, hogy tudja a módját annak, amit tennie kell. Ha másra is van esze, az nagy szerencsétlenség. Tőlem beszélhetsz vele, öreg, a pizai toronyról, a szép Meluzináról, vagy akár Nostradamus jóslatairól, én csak azt mondom neked, hogy nem szeretem azt a dámát, aki okosabb akar lenni, mint Deák Ferenc.

Ha Joannovics Terka tudta volna, mily pontos értesülései voltak nyíltszívű férje meghittjeinek afelől, hogy ő mennyire tudja

a módját mindannak, amit tennie kellett: Joannovics Terka egyszerűen meghalt volna szégyenletében.

De Joannovics Terka ezt nem tudta meg soha. S az is bizonyos, hogy e pontos értesülések azt az általános respektust, melynek Joannovics Terka örvendett, nem kisebbítették, sőt ellenkezőleg.

Hetven évvel azután, hogy a türelmes olvasó e regényt letette a kezéből, Joannovics Terka, mint a legboldogabb hitves fog átköltözni egy finomabb világba, sejtelve nélkül annak, hogy férjének cinizmusa mily határtalan volt.

Amiből ismét csak az következik, hogy lelki bajaink nem is volnának se olyan nagyok, se olyan számosak, ha folytonosan nem gondoskodnék róla, hogy legyen mivel szórakoznunk, két házi ellenségünk: a tudatosság és a képzelet.

— Azt magam se értem, — szólt Vidovics, — hogy mit akar ezzel a kirándulással? Mit csináljunk áprilisban

Szilas-Almásan? Hisz nincs ott most egy patkány se.

— Hát tudom én? Kérdezd meg tőle. Valami okos ember elhitette vele, hogy a wörthi tó Almáshoz képest senimi. Csónakázni akar; már régóta nem csónakázott. Kinézte a naptárból, hogy mikor van holdtölte; holdas éj, víz, csónak, evezősök és friss baritonhangok kellenek neki.

— És Terka? Nem magyarázta meg neki, hogy ezért ugyan nem érdemes Almásra menni?

— Egy ideig rajta volt, hogy megértesse vele, micsoda képtelen gondolat ilyenkor oda baedekerezni, de minél többet beszélt, ez az Őrült Janka annál nagyobb kedvet kapott a vállalkozáshoz. Azt képzei, hogy valami elhagyatott tündérkertről van szó. Utóljára Terkának is eszébe jutott, hogy: igaz, ő sem volt még Almáson áprilishan soha; ej, be furcsa világ lehet ott ilyenkor! Ilyenek az asszonyok, barátom. Igaz, figyelmeztetlek, ne nagyon bízzál a feleségemben.

Azt gyanítom, igen szeretne összeboronálni ezzel a sajátságos hajadonnal.

— Álmodozol.

— Te, vigyázz magadra! Ne mondj neki könnyelműen udvariasságokat. Az én menyecském, amilyen kicsi, olyan ármányos s alig várja, hogy rajta érjen benneteket valami holdfényes ábrándozáson. S akkor aztán jaj neked, mert negyven milliót nem kompromittálhatsz büntetlenül. Hallod-e ember, helyén legyen az eszed! Még csak éppen az kellene nekem, hogy a barátnőnk mindig itt legyen a szomszédban!

— Ártatlanokat gyanúsítasz. Különben ne félj semmit; Szilas-Almás nem az a hely, ahol a regényeket szövik. Emberemlékezet óta nem volt eset rá, hogy ebből a fürdőből egy lányt férjhez vittek volna. De most itt hagylak; megyek köszönni a feleségednek.

— Előbb igyál egy pohár konyakot. Ez az egyetlen igazi öröm, amiben most szegény, elzüllött házamban részed lehet. Te, pajtás, köszönöm, hogy megmentettél ettől

a kirándulástól. Nem felejttem el soha ezt a baráti cselekedetet; ha függetlenségi programmal akarnád magad megválasztatni, még akkor sem felejténém el. . . . S aztán, vidd el őket minél hamarább! Áldásom rátok!

SZINES
. KÖNYVEK

Ambrus Zoltán

GIROFLÉ ÉS GIROFLA

Regény

MÁSODIK

KÖTET

Budapest

Singer és Wolfner kiadása
1901.

Utannyomás tilos.

*

A fordítás joga föntartva.

VI.

A szilas-almási tó főerénye az, hogy azon a vidéken terül el, ahol hét napi járóföldre nem hogy forrást, folyót vagy patakot nem, de még csak egy kis mocsarat se látni. Felső-Magyarországon a szilas-almási tó soha se tehetett volna szert valami különösebb nevezetességre, de Szilas vármegyében megbecsülik a vizet, mert kevés van s ami van, az is rossz.

Hogy gyógyító erő dolgában az almási iszapfürdőnek rendkívüli sajátságai volnának, azt még orvosi tekintélyek se állítják, pedig ismeretes, hogy az orvosi tekintélyek e tekintetben éppen nem aggodalmasak. A szilasmegyei lokál-patriotizmus kitartóan erősíti ugyan, hogy az almási iszap vagy tiz-

féle bajban, de kivált csúzos betegekre kitűnő hatása, de ezt inkább csak az almási fürdőházban szegre akasztott két pár mankó s egyéb, kegyeletesen őrzött diadalmi jelvények, meg a fürdő évkönyvei tanúsítják élő és nem szilasi illetőségű tanuk csak igen-igen elvétve. Ártani nem árt ez a víz se s bizonyára jó hatása, mert olyan forró, hogy a beteg mindig pompásan érzi magát, ha kijöhet belőle.

Ezeknél a sajátságoknál fogva Szilas-Almás e század derekán előkelő fürdőhelylyé nőtte ki magát. Igaz, hogy többen kártyáztak, mint amennyien gyógyultak benne, de az nem ártott a hírnevének; ellenkezőleg, lassankint odacsalta a délvidék úritársaságát s vérmesebb szilasmegyeiek e szerény Almást már-már a magyar Wiesbadennek kezdték nevezgetni. A magyar Wiesbaden, a környék vagyoni viszonyaira támaszkodva, szemérmetlen drágasággal tisztelte meg úri vendégeit s ez magában véve is érthetővé teszi, hogy a ma már elfelejtett

kis tó valaha, mint divatos fürdőhely, dicső napoknak örvendett.

Hanem a sok vasut, a gyors és olcsó közlekedés egy-két évtized alatt véget vetett a magyar Wiesbaden fényes jövőjének. Amíg szekéren jártak az emberek, az Alföldről bizony kevesen jártak fürdőzni Felső-Magyarországba; de ki maradt volna hű az egyszerű Almássá visszavedlett kis iszapfürdőhöz akkor, mikor a külföldi fürdőzés már csak félannyi pénzbe került, mint három heti gyöngécske kúra otthon?!

A szilasmegyei urak mindent elkövettek, hogy föltartóztassák a szép, de rövid multu fürdő rohamos hanyatlását: sajnos, hiába. Hasztalan jártak elül a jó példával, hasztalan rendeztek a fürdő kedvéért bált, lóversenyt, virág-korzót, galamblövést, football-match-ot, torna- és vívóversenyeket, hasztalan csináltattak tennispályát, külön bicikliutat: Almáson nem lehetett segíteni. Dicső multjából a jelen szomorú időkre nem maradt egyéb, csak egy roppant kaszinó, fényűzés dolgában méltó

bármely világfürdőhöz, az ősi, ártatlan víz s az antik, szemérmetlen drágaság.

A kaszinót, a versenyekre és mulatságokra való tekintettel, kora tavasztól késő őszig nyitva tartották; miért ne? Senki sem mondhatta, hogy Almásnak csak júliusban van a szezonja, mert júliusban se járt oda senki. Műkedvelő Robinzonok, akik egy puszta szigeten akarnak élni, de villámos világítás és kellő kiszolgálat mellett, messzi földön nem lelhettek ennél pompásabb helyet.

A kiszolgálás ugyan nem volt tökéletes s idők folytán a berendezés is meglehetősen fogyatékosná vált, de ami a kényelemből hiányzott: Van der Kerkhoven kisasszony ezt tisztára idillnek tekintette.

Ha esett az eső s nem lehetett befűteni, ő ebben csak kalandot látott; ha az ebédhez sehonnan se tudtak sótartót keríteni, ő ezt hangulatosnak találta.

— Jó leány, azt meg kell adni, — szólt Vidovics Terkához.

— De milyen jó, ha maga azt tudná! — ragadta meg Terka az alkalmat. — Mint egy falat kenyér. Nem képzelem, mennyi pénzt osztogatott szét! . . .

— Az ember igazán azt hinné, hogy mindez nagyobb szabású reklám a legjobb csokoládénak a világon.

— Ne beszéljen róla így! Mondja, mi kifogása lehet ellene?

— Először nagyon is tökéletes. Semmi hibája, ami borzasztó. Még csak nem is hiú. Csupa lélek; mindent megért és mindent megbocsát. Én ezt rettenetesnek találom egy leányban. S minden iránt egyformán érdeklődik. Ha süt a nap, rajong a fákért s ha esik az eső, lerajzolja az öreg fizetőpincért. És ugyanazzal a lelkesedéssel.

— Istenem, fiatal! . . . — védte a barátját Terka.

— Valami különösen fiatalnak nem találom. Sőt . . .

— Hallja, ne mondjon ilyeneket. Én két esztendővel öregebb vagyok nála, és . . .

— És maga, titokban, még most is el-eljátszik a babáival. Új ruhát ad rájok, leckét ad föl nekik, s ha rosszul viselik magukat, megbünteti őket. Soha se tagadja. Esküdni merek rá, hogy egy egész baba-kaszinót rejteget valahol. Van der Kerkhoven kisasszonyról már nem hinném el az ilyesmit. Mert nem arról beszélek, hogy hány esztendő lehet. Óh, Frohsdorf még ma is meglátszik rajta. De akármilyen kiskoru, fiatalosnak nem fiatalos.

— Nem fiatalos? Ő, aki örül minden gyerekségnek? Aki mindig jókedvű, élénk? ... Ugyan ne beszéljen!

— Nem, nem találom fiatalosnak ezt az élénk érdeklődést sem, amelylyel minden csekélységet megtisztel. Én úgy vettem észre, hogy az egészen fiatal lányokat nem érdekli igazán a külső világ; a tulajdon kiesinyes vágyakozásaik teljesen elfoglalják őket. Csak később, amikor már egy kicsit kihűltünk s a vágyaink szerényebbek és ingatagabbak, kezdjük észrevenni, hogy: Lám, lám, milyen

furesa mindaz, ami körülöttünk van!... De ennek a szép, nagy leánynak nincsenek vágyai. Sohasem is lehetlek, mert mindig mindene megvolt, amit csak kívánhatott. A milliók megöltek benne valamit, legalább is megfosztották attól a tökéletes étvágytól, amely az első fiatalság irigylésreméltó kiváltsága. Nincs semmi határozott óhajlása; azért keres végtelen unalmában mindig, mindenütt apró szenzációkat.

— Mit tudja azt maga, hogy nincsenek-e vágyai?

— Csak gondolom. Ha szórakozást talál ebben a Robinzonnak való fészekben, ezt másképpen nem tudom megmagyarázni, mint hogy: jóllakott mindazzal, amit látni érdemes. A Rigi, Velence, a fjordok, Cintra és Konstantinápoly... „kéjt a föld neki már nem adhat,” mint ahogy lord. Byron énekelte. Ha örömet okoz neki, hogy itt, a pusztaságban hiányzik ez vagy az, ami nélkül egy kényelemhez szokott leány nem igen tud meglenni, ezt csak egy dolog teszi érthe-

tővé, az, hogy : már régen megunta az örökön egyforma jólétet.

— Kiderül, hogy maga három nap alatt alaposan megunta a mi társaságunkat.

— Ezt nem gondolja komolyan. Tudja jól, milyen hálás vagyok érte, hogy elhoztak magukkal. Mert ez a fürdő, ahol az egészséges ember a nagyteremben fürdik s a vizen ebédel, ez a kaszinó, ahol csak bujócskát vagy patience-ot lehet játszani, ez az elátkozott kastély, melyet minden teremtetett lény messze elkerül, s melyből még az éhen haló mikróbák is sietnek menekülni : éppen nekem való hely. Először is, ide nem jön utánam az ispánom ; a gazdaságban nem tehetek kárt s ez már valami. Aztán meg nekem gyönyörűség : így élni, kis társaságban . . .

— Amely eléggé válogatott, ugy-e ? Mondjon már egy bókot is ! Tegye jóvá, hogy elátkozott kastélynak nevezte a rezidenciánkat.

— Egy szál udvarlót hozott magával s azzal is rosszul bánt ?

— Ha az udvarló kedvetlen s bizony egy cseppet se fiatalos!

— Szigoruan ítél meg. De . . . beszéljünk inkább Van der Kerkhoven kisasszonyról.

— Tud még valami rosszat róla?

— Nem mondtam róla semmi rosszat. Csak nem találom kislányosnak. Nincs igazam? Egy kisasszony, akinek nincsenek gyöngéi, nincsenek antipatiái, akinek a gondolkozásában semmi elfogultság, aki tárgyilagoss, mint egy professzor! . . .

— Úgy látszik, kezd érdeklődni iránta. Lássa, ezt szeretem. Megvallom magának őszintén, nagyon örülnék rajta, ha . . . hogy is mondjam?

— Ha sikerülne rábírnom a kisasszonyt, hogy maradjon itt örökre? Ezt akarta mondani, ugy-e?

— És ha ezt akartam volna mondani?

— Őszintén felelek. Meg vagyok győződve, hogy ez nagy szerencse volna rám nézve. Mindenképpen. Például meglehet, megóvna attól, hogy egyszer, nem tudom

minő rossz órában, valami nagy-nagy oktalanságot kövessenek el. Biztosítana balesetek ellen egy egész életre. Mellette, bizonyára nyugalmas jövő várna rám. De . . .

— *De is van?*

— Óh igen. Lássá, én nem értem azokat az embereket, akik mielőtt utazgatni mennek, biztosító bárcaát váltanak maguknak a pályaházban, a vasuti szerencsétlenségek esetére. Ha az ember vasuti balesettől tart, ne moccanjon ki a szobájából s akkor igazán biztosította magát, ha pedig nem tart effélétől, minek az a bárca, mely nem tudom mennyi kárpótlást ígér egy leszakított féllábért.

— Eh, hisz maga nem beszél komolyan!

— De komolyan beszélek. Komolyan hiszem, hogy a nyugalmas jövőért s a többi s a többi, nem érdemes megházasodni.

— Csak bolond szerelemből, ugy-e? Vessen a sors hatot vagy vakot!

— Igen. Maga persze most azt szeretné mondani, hogy: ez ostobaság, de nem mondhatja, mert tudom, hogy maga is szerelem-

ből ment férjhez. Jóska legénykorában egyetlen egy farsang alatt nyolcszor verekedett meg s tizennégy embert vágott pofon; ilyen legénynek nem volt mód ellenállani. Természetesen, maga is csalódott, mint a többiek. Az ura, mióta megházasodott, senkit se vág pofon.

— Igazán kár volt magával szóba állanom. Ha tudtam volna, hogy tíz percig se tud okosan beszélgetni . . .

— Előre is lemondott volna erről a szép tervről, ugy-e? De így gondolkozott: „Ez a fiu nem csinál semmit a világon. Semmi okos elfoglaltsága; nem tudja, mihez fogjon, minő ambiciónak éljen . . . Unalmában talán meg fog házasodni.“ Nem, még nem jutottam idáig. A politizáláshoz ugyan semmi kedvem; pénzt se akarok szerezni a szegény emberektől azzal, hogy bélyeges papírra írjam a bajaikat; más okosabb dologhoz nem értek . . . de csak hogy élet-jelt adjak s valahára csináljak valamit, azért még nem házasodom meg.

— Nagyon vígan füttyül a sötétben. Úgy látszik, fél . . .

— Nem tagadom, hogy az efféle, nyíltan vallott szándékok mindig nyugtalanná tesznek egy kicsit. Előttem lebeg az öreg Vidovics Márk elrettentő példája. Az, szegény, évtizedekig hetvenkedett, hogy vele ugyan nem bánik el semmiféle asszonykép; kapálózott is úgy, a hogy tudott, tán segítségért is kiáltott, mégis megházasították. S maga jóval veszedelmesebb ellenfél, mint azok, akik az öreg Márkuson diadalmaskodtak. Amit maga egyszer a fejébe vesz, az nekem imponál. S meg kell vallanom, ha Van der Kerkhoven kisasszony is úgy gondolkoznék erről a dologról, mint maga, ugyancsak szükségem volna minden hidegvéremre, hogy el ne veszítsem a fejem.

— Ennyi udvariassággal mindenesetre tartozott nekünk! . . . Már igen kiállhatatlan volt, tudja-e? . . .

Vidovicsból csakugyan egyes-egyedül az udvariasság szólt. Az igazság az volt, hogy

már alaposan megbánta a vállalkozását s nagyon szeretett volna búcsút mondani a tóparti kastélynak. De még csak nem is gondolhatott a dezertálásra; Van der Kerkhoven kisasszonynak pedig esze ágában se volt visszavonulót fujni. El volt ragadtatva; s ez az elragadtatás lefegyverzett minden titkos óhajt.

Előbb, a legelső napon nemcsak a hölgyeket, attaséjukat is vidámmá tette az ész nélkül való kirándulás. Megjelenésük a fürdőben olyan ribilliót keltett, amely meghaladta Van der Kerkhoven kisasszony minden ábrándját.

A vasutól a fürdőig egy lelket se lehetett látni. S ahogy, jókora cseléd-kisérettel, három kocsiban megérkeztek a hatalmas barokk-épület elé: mintha a Dornröschen kastélya előtt állapodtak volna meg. Sehol, semerre semmi nesz; az ablakok zsalui leeresztve; köröskörül, egy puskalövésnyi távolságra, se fa, se fű, se bokor, csak a tó, amelynek vize, mintha megaludt volna. .

— Amint láthatja, kisasszony, — szólt Vidovics, — a velencei Cimitero után ez a legszomorúbb hely a világon.

Van der Kerkhoven kisasszony tapsolt örömében.

Vidovics leszállt a kocsiról s látva, hogy a eselések hiába ostromolják a zárt kaput, szétküldte őket minden elképzelhető irányba.

Aztán ő maga kezdte ostromolni a várt.

— Halló, valaki! — s buzgón dőngette a nagy tölgyfa-ajtót.

Végre, valahára messziről, az épület bal-szárnya felől egy ijedt öreg szolga tipegett elő, aki az invázió egész nagyságának láttára összeesapta a két kezét s aztán szó nélkül visszafutott oda, ahonnan jött, bizonyára a kulcsokért.

— Nini, az öreg, süket szolga, akit *Hoffmann meséi*-ben láttunk! — szólt Vidovics. — Ez most oda benn letérdel és imádkozik. Várhatunk legalább egy félórát, amíg visszajön.

— Remek alak! — örvendezett Kerkho-

ven kisasszony. — Már ezért az arcért is érdemes volt ide jönnünk. Le fogom rajzolni.

— Ha ugyan beereszt bennünket, — kétségeskedett Vidovics. — Úgy látszik, nem nagyon örül a látogatásnak.

— Szegény, most ébredt föl téli álmából — szólt Terka. — Engedjen neki időt, hogy egy kicsit magához térhessen.

Az öreg nem imádkozhatott nagyon sokáig, mert nemsokára előkerült a kulcsokkal. Csak az az egy hiányzott, amelyre éppen szükség lett volna. De negyedóra múlva megkerült az is, s a kaput nagynehezen kinyitották.

Időközben a melléképületekben összefogdosták a fürdő egész cselédségét. Az álmélkodó arcok előkukkantak, majd ismét visszabujtak rejtekeikbe.

— Azt hiszem, jó lesz, ha a kocsiban maradnak, — szólt Vidovics a hölgyekhez. — Én majd előbb körülnézek odabenn.

Azzal jött vissza, hogy:

— Úgy van ott minden, mint Mária Terézia korában. Meg kell várniok, míg egy-két szobát rendbe lehet hozni, úgy ahogy . . .

— De hisz' ez pompás! — ujjongott Van der Kerkhoven kisasszony.

— Nem éhesek?

— Egy kicsit.

— Kapunk mindjárt ennivalót is. Ugy-e, öregem?

— Hogyne! — felelt Hoffmann öreg szolgája biztató hangon. — Rögtön beküldök a faluba; lesz itt minden, csirke, tojás, amit csak parancsolnak!

— Szóval, mire beesteledik, vacsoránk is lesz. És addig itt a szalámi, ha valaki ebédelni akar. Még jó, hogy elhoztuk.

— Igen ám, de kenyerünk már nincsen,
— szólt Terka kissé aggódóan.

— Elosztogatták az egész kenyeret?

— Persze. Odaadtuk a cigányoknak. Ki gondolta volna, hogy még szükségünk lehet rá?

Az öreg ajánlkozott, hogy ő majd szolgál kenyérrel. Egy-két zsemlye mindig akad a háznál.

Egy pár perc múlva Vidovics diadallal tért vissza a kocsizhoz.

— Brávó! — szólt, — csakugyan kaptunk zsemlyét. Kissé különös szabásuak ugyan, de a színük igen szép. Finom, rokoko citrom-szín. Valóságos Louis Quinze-zsemlyék; lehet, hogy Pompadour keze érintette őket. Tessék.

— Mily kaland! — gyönyörködött Van der Kerkhoven kisasszony.

— A kaland nem rossz, — szólt Terka, de a zsemlye száraz. Maga nem eszik, Feri?

— Köszönöm, én megvárom a vacsorát. A mindent, amit csak parancsolni kell.

Mire a hölgyek megebédeltek, a lakás már készen várta őket.

Vidovics lesegítette őket a kocsiról s bemutatatta nekik ideig-óráig való lakó-osztályukat.

— Véletlenül a hangverseny-termet takarították ki először, de se baj. Legalább Van der Kerkhoven kisasszony azonnal zongorához ülhet, ha kedve tartja . . . Mielőtt elbúcsúzó az önkéntől, nem parancsolnak még valamit? Itt csak parancsolni kell.

— Ha olyan szíves akar lenni, — szólt Van der Kerkhoven kisasszony, — talán lehetne valahonnan egy pohár sört keríteni. Az ebéd nagyon tápláló volt.

— Sört! — szólt Vidovics odakünn ridegen.

Ez a kívánság igen nagy riadalmat idézett elő a szép barokképületben, s Vidovics csak egy jó negyedóra múlva jelentkezett újra két söröspohárral a kezében.

— Bocsánatot kérek, de ez a hűs ital kissé hosszú utat tett meg. Kívánságomat egyik hang a másiknak adta át; az ekhó lefutott a pincébe, onnan a bodrogi hegyek közé s ott a szikla-hasadékok mélyén Hudson kapitány és összes szellemei mennydörögtek: *Sört!* — míg végre az erdőben alvó

szép csaposleány jónak látta kimérni ezzel a két pohárral.

— Ejnye, be aggasztó operette-műveltsége van magának! — szólt Terka, köszönet helyett.

Van der Kerkhoven kisasszony annál hálásabb volt.

— Soha se ittam ennél jobb sört; nagyon köszönöm, monsieur Vidovics.

— A kisasszonyt még most is mulattatja a kaland?

— De hisz' mindez nagyszerű!... Ezt, ezt kerestem én!

S lelkesedésében szilajul kezdte sanyargatni a zongorát, fölvervén az almási tó békés állat-világát *Carmen* séguedillájával

Près des remparts de Séville,
Chez mon ami Lillas Pastia
J'irai danser la Séguedille
Et boire du Manzanilla.
J'irai chez mon ami Lillas Pastia.
Oui, mais toute seule on s'ennuie,
Et les vrais plaisirs sont à deux;
Donc, pour me tenir compagnie,
J'emmènerai mon amoureux!

— Tessék, — szólt Vidovics magában, mialatt lebaktatott a lépcsőn, — milyen kevés kell hozzá, hogy egy milliomos kisasszony huszonnégy órára boldog legyen!

Délután megnézték az úszóházat, a tennispályát, a torna- és vívó-csarnokot, a nagy hársfa-allét, a versenytér s az összes nevezetességeket. Van der Kerkhoven kisasszony fáradhatatlan volt; elment volna a bodrogi hegyekig. Terka alig tudta meggyőzni, hogy a fürdő területén túl nincs semmi, amit érdemes volna megnézni.

— Azt hiszem, a halmokról messzire el lehet látni, — gyanakodott Van der Kerkhoven kisasszony.

— Igen, csak hogy nem látsz egyebet, mint a végtelen sikságot, a hársfa-allé-t s azt az egypár szál gyertyánfát a versenytér körül. Aztán a halmok messzebb vannak, mint képzeled. Odáig kocsin, jó lovakkal, legalább egy félóra.

Van der Kerkhoven kisasszony kocsin, jó lovakkal, elment volna a világ végére is,

de nem akart nagyon követelő lenni. Kárpótlásul elvezettette magát a hőforrásokhoz.

— Itt bizonyosan fürdő volt már a rómaiak idejében is. Mit gondol, Vidovics úr?

Ez a kérdés eddig soha se nyugtalanította Vidovicsot. Hamarjában azt se tudta elhatározni, vajjon a légiók elhatoltak-e idáig?

Van der Kerkhoven kisasszony aztán kifejtette, hogy micsoda jelenségek vezetnek ehhez a föltevéshez. Mindenhez értett a világon.

Majd a gyertyánfák korát találgatta, s utóbb, merész eszme-társítással elmagyarázta Vidovicsnak, mily meglepőnek találja, hogy a Lincolnshire Handicap-et Mount Morris másodszor is megnyerte.

Vidovics titokban szemrehányó pillantást vetett Terkára, aki félreértette a néma beszédet.

— Szegény fiu, maga éhes, s mi ugyancsak megétaltatjuk!

— Dehogy! — felelt Vidovics. — Nem azért élünk, hogy együnk, hanem azért, hogy csolnakázzunk.

— Ohó, ez alól nem fog kibújni. Nem azért hoztuk ide, hogy a döntő pillanatban almási gondolatokra bizzuk magunkat! De addig megvacsorálhat, s el is felejtethi, hogy evett.

— Majd csak azután. A hold nemsokára följön s mivel úgy képzelem, nem várjuk meg a késő éjszakát . . .

— De bizony megvárjuk! Kiknek néz bennünket? Csak nem gondolja, hogy éjjel félni fogunk?

Van der Kerkhoven kisasszony sietett kijelenteni, hogy tíz-tizenegy óra előtt ő is igen prózainak tartaná a *holdvilág parti*-t.

— Ahogy parancsolják, — szólt Vidovics.

S a benszülöttek elképpedésére, éjfél után egy órakor szállottak csolnakba. Két üveg pezsgőt vittek magukkal s mikor a jeget tartó, nehéz ezüst-edényeket berakták a

ladikba, az ingatag alkotmány közel volt a fölforduláshoz. De a hölgyeket ez nem aggasztotta.

A fürdő intézője fejcsóválva nézte, amint eltűntek az éjben. Ha véletlenül nem ismeri Vidovicsot, szökött örülteknek tartotta volna őket. De Szilas-Bodrog vármegyében megtanulja az ember, hogy soha semmin se csodálkozzék.

Van der Kerkhoven kisasszony jól imádkozott: a hold teljes pompájában jelent meg tiszteletükre. Egyszerre azonban felhőfátyolt öltött magára; épp amikor a legmesszebb voltak a parttól.

— Nem félnek? — kérdezte Vidovics.

— Már hogy félnénk, mikor pezsgő van velünk! — felelt Van der Kerkhoven kisasszony.

Vidovics eleresztette az evezőket és koccintott vele.

Ez a felelet szinte meghódította.

— Derék leány, azt meg kell adni, — szólt magában. — Tartalmasabb feje van,

mint szeretném, de legalább vigyáz rá s nem veszi el hamar . . .

Mind a kettőjük szerencsétlenségére, Van der Kerkhoven kisasszony sietett elrontani a dolgot.

— Tudja, mire emlékeztet engem ez a kép? — szólott, ahogy visszajövet megpillantották a kivilágított kaszinót, melyben az excentrikus vendégek kedvéért vagy ezer villámos láng ragyogott. — Pallanzára és a Lago Maggiore-ra!

— Az ám, — felelt Vidovics, s magában így morfondált:

— De hát nincs szeme ennek a lánynak?! Milyen más ott a víz, a levegő, a növényzet, még az árnyékok is! Az ember azt hinné, hogy itt más hold sétál az égen, nyugalmasabb, szelidebb! . . . Nem, látni nem lát, csak érez. Szeme nincs, csak léleke.

Hanem azért ezen a legelső estén, mikor elbúcsuzott tőlük s visszavonult a szobájába, még némi gyöngédséggel gondolt arra az alakra, akit az imént elhagyott s aki ma-

gános szobája csöndjében újra megjelent előtte.

— Ha elvenném — tűnődött, míg elszította a cigarettáját — nagyon megbecsülne. És ha megcsalnám, akkor is megbecsülne. Nem kaparná ki a szemem; megbocsátana. Egy darabig igen-igen boldogtalan volna, de megbocsátaná ezt is, mindent. Kényelmes feleség volna; nem tulságosan imádandó, de kellemetes.

Másnap azonban már nem gondolt rá, hogy mi történnék, ha véletlenül eszébe jutna megházasodni, hideg, tehát: kétszeresen ostoba fejjel; egy pillanatig se gondolt többé erre az esetre. A második nap kalandjai igen szegényeseknek tündek fölötté; s ha Van der Kerkhoven kisasszony ezen a napon is bőven talált szenzációkat, Vidovics máris rájött, hogy: „plus ça change, plus c'est la même chose.” Harmadnap nem titkolta el önmaga előtt, hogy ostobaságot követett el, mikor erre a hóborzoló kirándulásra vállalkozott s a ne-

gyedik este dühösen kérdezgette magamagától:

— Hát kellett ez nekem?!...

Egyre több hibát fődözött föl a szóráskozásra vadászó, szegény milliomos leányban. Eleinte csak azon boszankodott:

— Nem leány ez, hanem maga a testet öltött etnográfiai érdeklődés. Vagy ha valamivel több ennél, úgy a dilettantizmus, tetszetős formában. Persze, ha valaki ép, jóarcu s Doucetnál készítetteti a ruháit, egy-egy pillanatra szembe fog tűnni, nekem is, neked is, mindenkinek, kivált egy pusztaszigeten...

Majd így folytatta:

— S ebben a lelkes dilettantizmusban tulajdonképpen sokkal több az önzés, mint képzelné az ember. Ami eleinte csupa érzésnek látszik, nagyobbrészt inkább csak hideg kíváncsiság. Azt hinnéd, együtt érez nagygyal, kicsinynyel, annak az indulatával, ennek a sóvárgásával s voltaképpen nem lakik benne egyéb, csak a kiváltságosak

gőgje, mely szórakozása tárgyának tekinti az egész világot.

Utóbb még szigorúbban ítelt róla:

— Mekkora tévedtem! Azt képzeltem, hogy igénytelen s kívánságok nélkül való s tele van lehetetlen vágyakozásokkal, céltalan ábrándokkal, pillanatról-pillanatra változó szeszélyekkel! Mindene megvan, de e mindennek semmi értéke előtte; mást keres, ami nincs; soha semmi se fogja kielégíteni. Pokoli feleség volna; óvjon meg tőle az ég minden naiv embert!... Vagy talán csak egyetlen hibája van, szégyennek: az, hogy nem szeretem?!...

Utóljára egyáltalán nem gondolt rá, csak unta.

S mialatt Van der Kerkhoven kisasszony a színek és hangok rejtelmes egybefüggéséről beszélgetett vele, egyre azon járt az esze:

— Vajjon mit csinál most a kis majom?... Az én édes, kedves kis majmom?... Vajjon mit szól hozzá, hogy így eltüntem? Ma

már a nyolcadik napja, hogy nem látam Vajjon gondol-e rám néha? . . . Most alighanem az utcán van; ha próbája volt, éppen most megy haza . . . Várja-e valaki a *Metropole*-ban? . . . Azóta a Pázmány-utcában lehet . . . *Lecocq ur*-nak bizonyosan több esze van, mint a gazdájának s most is hűségesen kíséri . . . Vajjon szól-e hozzá? . . . Vajjon mondja-e neki, hogy: Óh, be nagy számár a te gazdád! . . .

Mikor a tizedik napon Terka kijelentette, hogy akármilyen egészséges dolog is a csolnakázás, végre is ideje, hogy hazamenjenek, Vidovics Oroszlánszívű Rikárdra gondolt, aki megszökvén osztrák fogságából, összeölelkezett az erdőben a fákkal.

VII.

— Itt van ő, itt van ő, itt van ő!...

A vörös szakállu, rettenetes Zampa kapitányt fogadták így. A bariton bizonyára már az asztal alatt reszketett; az együttesből tisztán kihallatszott a Rita hangja. Mindjárt vége a fölvonásnak.

Vidovics leült egy kiselejtezett, rongyos kősziklára s türelmesen várta, míg rákerül a sor.

Meg kellett szolgálnia, a mire vágyakozott.

A finále elhangzott, a függöny legördült, a kulisszák között nagy fészkelődés, sürgés-forgás támadt; csak Mira nem mutatkozott. Alighanem a túlsó oldalon lépett ki a színpadról s a Lola öltözőjébe ment.

Vidovics nem akart mindakettőjükkel

találkozni s azért ott maradt a posztján. Tudta, hogy Ritának a következő fölvonásban erre kell jönnie, épp akkor, mikor Lola a szinpadon lesz. Ezt az alkalmat nem akarta elszalasztani.

A dekorátoroknak meglehetősen útjában volt. Kastélyokat, sőt egész tájakat cipeltek el mellette; hol jobbra, hol balra kellett húzódnia. A szinfalak közt csak egy urat ismernek: a nagyközönséget.

Valaki azonban egy csöppet se respektálta se a közönséget, se azt a lázas munkát, melyet e percben a szinpadon folytattak. Ez a valaki egy mezítlábas öreg asszony volt, aki vidáman haladt el a kulisszák mellett, egy köteg ételes csészével a kezében. Aligha vette észre a nagyságos urat, mert az ajtócsattogás és díszlettologatás zajában bátor füttyszóval ment ki az udvarra.

— Ej, be vígan van az öreg! — szólt Vidovics magában. — Mi az ördög tehetne ilyen jókedvűvé? . . . Akinek az ételt hozta, nem lehet valami nagy úr és lám, ennek a

szerény existenciának a cselédje milyen gondtalan tud lenni! . . . Különben igaza van az öreg asszonynak: az élet nem érdemli meg, hogy komolyan vegyük.

Most maga Zampa kapitány közeledett feléje méltóságos léptekkel. Vidovics szeretett volna egy pillanatra láthatatlanná válni, de az öreg tenor észrevette a színügyi bizottság elnökét, aki már vagy két hete nem mutatkozott a színházban. Lehetetlen volt meg nem kérdeznie, miért, hogy olyan régen nem volt szerencsájök.

Vidovics iparkodott nyájasan felelni, de éppenséggel nem örült a találkozásnak. Attól tartott, hogy ha Mira meglátja őket, elmenekül előle s ő nem állhatja útját a rossz kis gyerekeknek.

— Vinne az ördög Bukarestbe! — boszszankodott magában. — Bukarestben talán megtalálnád a hangodat valamelyik csap-székben.

Végre megszabadult tőle.

Csak most vette észre, mennyire ideges.

— Itt hagytam önként, — pirongatta maga-magát, — itt hagytam hideg, nyugodt lélekkel, hogy akár ne is lássam többet. Megvoltam nélküle vagy tíz napig, bár semmi igaz okom nem volt rá, hogy kerüljem; másfelé jártam, *car tel était mon plaisir*. És most alig tudom megvárni ezt a pár percet!... Pedig semmi sem történt azóta; éppen semmi. Egy párszor eszembe jutott az arcocskája s néha azt kérdeztem magamtól: vajjon gondol-e rám? És egyre sűrűbben kérdezgetem magamtól ezt az ostobaságot. De hát végképpen elment az eszem?!... Eh, mikor jön már?!...

Végre megjött.

Lassan, kissé elgondolkozva közeledett. A pillantása szórakozott volt s látszott az arcán, hogy rosszkedvű. Az öltözőjéhez támaszkodó embert nem vette észre.

Vidovics, mintha tréfálna, útját állotta s megfogta a kezét. Aztán halk, gyöngéd hangon azt kérdezte tőle:

— Ismer még?

Mira megrezzent s mintha vissza akart volna húzódni. De ahogy fölnézett, arca kiderült s még csak a kezét sem húzta vissza.

— Igen, — szólt Vidovics, — itt van ő, itt van ő, itt van ő. Rosszul fogadjuk?

A leány nem felelt, csak nézett a szemébe s mosolygott, de úgy, mint aki mindjárt sírva fakad.

— Édes, kedves, drága! — szólt a másik halkán.

Mira intett neki, hogy ne szóljon; a tekintete is azt könyörögte: „Hallgass!” De látszott rajta, hogy nem haragudott meg: piros volt, a festék alatt is, a haja tövéig.

Körülnézett; senkit sem látott a közelben. A két középső színfal elbujtatta őket a színpadon lévők szeme elől, s az öltözőkhöz vezető folyosó néptelen volt.

Ahogy visszafordult, a szemök hirtelen összevillant, s a Mira ellankadt pillantása egy pillanatra foglyává lett annak a másik égő tekintetnek. A lány sietett kibontakozni

a tekintet forró öleléséből s egy kicsit visszahúzódott.

— Miért jött vissza? — kérdezte, épp olyan halkán, mint ahogy a másik szólt.

— Kérdezze inkább, hogy miért mentem el? Elmentem, mert örült voltam s visszajöttem, mert nem tudok úgy élni, hogy ne lássam!

— Ne beszéljen így . . . s várjon egy kicsit rám, itt, ezen a helyen; mindjárt visszajövök.

Befutott⁶ az öltözőjébe, de azonnal visszatért. Egy fátyol-kendőt hozott magával, hogy eltakarja kifestett arcát.

— Nem akarom, hogy így lásson, — szólt. — Mert így még nem látott soha.

— De legalább láttam. Míg most . . .

— Hagyja, hadd maradjak így. Tudom, hogy a színpadon nem tetszem magának, de . . . minek is jött ide?

Igaza volt. A Rita bokorugró ruhájában kisebbnek s fejletlenebbnek látszott, mint máskor: a szegényes, kopott kosztüm, év-

tizedek óta megbarnult aranyrojtjaival, leríti üde, fiatal szépségéről. S a festék meg ez a fátyol-maskara, úgy nem illettek kiáltoán leányos alakjához! De, különös, megjelenésének a szegénysége csak még kedvesebbnek tűntette föl az előtt, akivel beszélt. Mintha betegnek, szenvedőnek látta volna, gyöngédsége csak növekedett iránta; elhanyagolt, szegény kis gyermekre talált benne, bájos, édes kis gyermekre, akit nem elég szeretni, ápolni is kell.

— Hogy miért jöttem ide? Mert nem tudtam holnapig várni, hogy lássam s hogy halljam a szavát! . . . Mert nem akartam a színpadon látni, ott nekem idegen! . . . Mert beszélni akartam magával, elmondani, hogy . . . már magam sem tudom mit . . . Mert azt akartam, hogy újra lássam a mosolyát . . . Eh, tudom is én: mért. Bizonyosan azért, mert szeretem!

— Óh, Istenem! . . . Hallgasson! Hallgasson! Miért is jött vissza!

Egy darabig csak néztek egymásnak a

szemébe. Érezték mind a ketten, hogy most ezeknek a szavaknak kellene következnie: „Miért hallgassak? Szeretlek, te is szeretsz engem, légy az enyém örökre!” — s tudták, mind a ketten, hogy ezek a szavak nem fognak elhangzani.

És mégis, mialatt az élemedett Zampa a zsinórpadlás felé fordulva kereste a neki igen magas hangot, egy percre belefelejtkeztek abba a gondolatba, hogy: óh, mily édes nem törődni semmivel a világon, csak nézni két szembe, melyek az Örök Szerelemtől ragyognak! . . .

A leány szólalt meg először.

— Azt hittem, hogy nem látom többet...
Miért is jött vissza?! . . .

De tekintetének a sugárzása egyebet mondott, azt beszélte, hogy:

— Milyen jó, hogy visszajöttél! . . .

— Visszajöttem, — felelt a másik, — mert nem tudok élni a nélkül, hogy lássam! . . .
Nem tudok beletörődni a gondolatba, hogy a maga édes hangját ne halljam többet!...

A közelében akarok lenni; azt akarom, hogy szóljon hozzám s hogy felelhessek a szavára. Mindennap. Mindig.

— Az úgy sem lehet. Nemsokára el fogunk válni. Aztán egy darabig gondol rám és végre el fog felejteni.

— Nem. Utána megyek, akárhová megy. Voltak már efféle alakok a világon. Én is ilyen alak leszek. Mindegy.

— Óh, ne ijeszsen meg. Ne mondjon ilyeneket. Hisz tudja, hogy az lehetetlen!

— Csak azt tudom, hogy nem válhatok el magától soha. Igen, azt hiszem, soha.

— Ugy-e, maga is fél attól, amit mond? Nem való ilyeneket beszélni. Majd szépen elbúcsúzunk, szépen elbúcsúzunk . . .

— Mira, édes kis Mira, hallgasson rám! . . .

— Nem, ne szóljon. Nem akarom magától hallani. Az én utam más, mint a magáé, tudom. De nem akarom magától hallani. Lássa, jobb lett volna, ha nem találkozunk többé. Mit akar velem? Nem akar szerencsétlenné tenni, ugy-e? Maga jó és szeret,

érezem. Nos, ha szeret, váljunk el most. Hogy mindig úgy éljen az emlékemben, amilyennek most látom!

— Azt hiszi, világok választanak el bennünket?

— Igen, világok. A maga világa, meg az én világom. Ne is beszéljünk erről. Igérje meg, hogy jó lesz hozzám, s mindig szót fogad nekem!

— Azt teszem, amit akar. Csak engedje meg, hogy lássam!... Amikor lehet; mindig, amikor lehet.

— Nem tudom, hogy mit feleljek. Félek a jövőtől. A legjobb volna, ha már holnap el kellene utaznunk innen, s aztán egy kis idő múlva . . . nem mindjárt holnap . . . elfelejtene. A színésznőket könnyen elfelejtik, de én magának nemcsak az voltam, ugy-e? . . . Óh, Istenem, a jelenésem . . . De előbb mondja még egyszer, hogy szeret. Még soha senki se mondta eddig.

— Édes, édes! . . . — és a hangjában benne volt az is, amit a másik hallani akart.

A folyosón egy árnyék jelent meg. Lóla volt, aki Mirát kereste.

— Mira, az istenért, hol vagy?

— Megyek már...

Kezet nyújtott a fiatalembernek s halkán így szólt hozzá:

— Ha akarja, ma haza kísérhet bennünket...

— Ha akarom-e?!...

Lola ezalatt odaért hozzájuk.

— Ah, ön visszatért, Vidovics úr?

Nem igen figyelt a feleletére. Ez a tíznapos kimaradás tökéletesen megnyugtatta s azóta, hogy váratlanul megszabadult a mindennapos ostromtól, a Vidovics-nemzetiség nem érdekelte többé.

Visszamentek a színpad másik oldalára s Vidovics egyedül maradt.

Tudta, hogy sokáig kell várnia, de azért nem hagyta el a helyét. Ki akarta kerülni az alkalmatlanok és közömbösek társaságát; féltette tőlük friss emlékeit.

És ahogy újra maga előtt látta azt a

sugárzó, kedves, meleg tekintetet, ahogy messziről meghallotta a zengő hangot, mely az imént mély, felejthetetlen szavakat sutogott előtte, valami édes borzongás fogta el. Az ifjúság bőséges örömkben: de hiába vagy a huszas évek végén, hiába nézed e kitűnő pozicióról, mint egy gyönyörű hegy-ség magasáról, felsőbbbséggel a kalandok és flirtek olcsó léhaságait, hiába vetted ki részedet a mindenféle fajta szerelmekből, s hiába nézed köznapi dolognak a legtöbb szerelmi románcodat, mikor érzed, hogy egy szép, fiatal teremtés, aki még gondolatában sem volt soha senkié, átadta neked a lelkét egészen, s elvégezte rólad, hogy azt téssz az életével, amit akarsz: legyen a neved bár Don Juan Tenorio, valami olyan melegség járta át egész lényedet, amelyről eleve tudod, hogy élj akármeddig, nem sokszor lesz hozzá szerencséd; ezt ugyan nem fogod megszokni.

— Persze, ön számon kéri tőlem a barátját, — szólt Lola Vidovicshoz az előadás

után. — Nem szolgálhatok vele ; úgy hallom, szegény, szoba-áristomot kapott. Hanem a kutyáját, azt visszaadhatjuk. Hűségesen kitarzott mellettünk, amint mindjárt meggyőződhetik róla.

Csakugyan, *Lecocq úr* már ott várta őket a színház udvarán. A derék állat eszeveszett ugrándozással üdvözölte a gazdáját, de aztán udvariasan körültáncolta a lányokat is.

— Ezt ugyan hatalmába kerítette a színházi szenvedély, — szólt Vidovics. — Tartok tőle, az lesz a sorsa, ami az örült angol lordnak : mindenüvé követni fogja a társulatot. De ez a könnyelmű kutya már teljesen eljátszolta az érdeklődésemet ; beszéljünk inkább Cipriániról. Miért kapta az áristomot ?

— Egy vendéglői jelenet miatt ; azt mondják, hogy kötekedett s nem volt egészen igaza. Nem tudom tisztára a dolgot. Épp akkor este történt, mikor a *Remete csöngettyűjé*-t adtuk s ez ránk nézve olyan nagy esemény volt, hogy nem igen törődtünk egyébbel.

— Cipriani különben se volt kedves emberük.

— Soha sem rajongtam érte, az igaz. S akkortáiban a legkevésbbé. Amúgy is rossz kedvem volt a *Remete* után . . .

— A *Remete* után? Miért?

— Csak udvariasságból tesz úgy, mintha nem tudná, mi történt?

— Semmit sem tudók. Délután érkeztem meg; estig nem találkoztam ismerőssel. Legelőször is a színházba mentem, s ott . . .

— Az történt, — szólt közbe Mira, — hogy a *Remeté*-ben megbuktam.

— Ez túlzás. Bukásról szó sem lehet . . .

— Nem pisszegtek ki, de ennek is kevés volt a hujja.

— Nagy sikert vártunk és ez elmaradt. Ennyi az egész. De azért igen el voltunk keseredve.

— Azóta túrhetően énekeltem el két kisebb szerepet. Lolát ez megvígasztalja. Engem nem.

— Tudja, a dologban a legrosszabb az,

hogy attól fogva nem győzők eleget vitatkozni vele. Nem volt szorgalmas; sem a duettet, sem a nagy hármast nem tudta eléggé. S most azzal bosszant, hogy neki nincs tehetsége.

— Minden bizonynyal okosabb lett volna, ha tanítónőt nevelnek belőlem.

— Ilyen hanggal! . . .

— Hagyjuk el, kedves Lolám. Mindez egy csöppel sem érdekli Vidovics urat.

Vidovics úr sietett tiltakozni. De Mira másra terelte a szót s Lola elhallgatott.

A szőke lánynak szeget ütött a fejébe a Vidovics úr föltűnő tájékozatlansága.

— Te, Mira, — szólalt meg, a mikor ott-hon magukra maradtak, — ha a *Remete csöngettyűjé*-ről, meg a többi, egy szót se szóltál neki, miről beszélgettél vele egy fél fölvonáson át?

— Okos dolgokról, — felelt Mira, s ezzel véget vetett a vitának.

Sietett leveleközni, s bebújt az ágyába.

VIII.

*Özv. Fröhlich Nándorné — Haller Xav. Ferenc
urnak*

Budapesten.

Kedves Rokon !

Szegény boldogult férjem, akit, ha Isten életben tartott volna, most nem volnék Önnek terhére . . . pedig még élhetett volna vagy tíz esztendő, mások élének hetven-nyolcvan éves korukig, s őt hatvanhárom éves korában szólította el az Úr, ámbár rendes életű ember volt, bort se ivott soha . . . azt szokta mondani, ne fujd, ami nem éget s Isten mentsen engem, hogy más dolgába avatkozzam, kiki maga tudja legjobban, mit tegyen, mit ne tegyen s én már csak azért sem szeretek beleszólni

abba, ami nem tartozik rám, mert az ember csupa jó szándék és csak kellemetlensége van belőle, én pedig mindennél többre becsülöm a nyugalmat.

A világért sem akarnám megzavarni a Kedves Rokon lelki békéjét, ámbár gondolom, most már mégis csak vége lesz a sakkversenynek, még az is kifáradhatott bele, aki csak nézte, mint a Kedves Rokon s Isten látja lelkemet, semmi kincsért nem akarnám a Kedves Rokon ügyeit bírálni, de nem tudom megérteni, mi mulatságot adhat egyeseknek — nem erre az esetre mondom — elnézni, hogy mások hogyan mulatnak.

Azt fogja mondani, Kedves Rokon, hogy egy szegény öreg asszony ne szóljon bele mindenbe, mert egy szegény öreg asszony nem színügyi tanácsos. A szegény öreg asszonyok hallgassanak. Ebben igaza van. Szegény Nándorom, Isten nyugtassa meg, azt szokta mondani, hogy az asszonyokat, mihelyt elérték a harmincadik évöket, be kellene

szüntetni. Ő ezt nem rosszakaratból mondotta, mert akkor mindössze huszonhárom esztendőös voltam; az édesanyámra értette, nem én rám. De csak később láttam be, mennyire igaza volt; Nándoromnak csak egyszer nem volt igaza; amikor meghalt.

Nem is írnék önnek, Kedves Rokon, mert ne szólj szám, nem fáj fejem. Az ember ne lásson, ne halljon, ne beszéljen; csak így lehet hosszú életű a földön. De Lola nem hagy békét. Azt mondja, vannak dolgok, amelyeket egy kisasszony, bármennyire fölvilágosult, nem tárgyalhat az édesatyjával; s a tisztességes személyek éppen erre valók. Tisztességes személyek alatt, teljes megvetéssel, mindig engem szokott érteni.

Rajtam tehát ne muljék. Én ugyan nem látom a helyzetet olyan kétségbeejtőnek, mint Lola; de mit tud ehhez egy szegény öreg asszony?! A fiatalember jónevelésű, illedelmes s nem csinál nagyobb botrányokat; de hát a mai világban a lányok olyan

fölvilágosultak, hogy mindent jobban tudnak, mint a tapasztalt öreg asszonyok.

Mert kértem, Kedves Rokon, mi rossz van abban, hogy egy fiatalember minden este más kalapban jön a színházba s a fölvonások után úgy néz körül a nézőtéren, mintha mindenkit pofon akarna vágni?! Igaz, hogy mindenki az ő fehér kalapját nézi, akkora karimája van, hogy az egész közönség dühös, mikor ez a kalap megjelenik a nézőtéren, de ki tehet róla, hogy Párisban most ilyen furcsa kalapokat viselnek?! Előadás alatt leveszi a fejéről s végre is ez a fő-dolog. Az, hogy a kutyája mindig vakkant, ha öreg nő lép a szinpadra, bizonyára illetlen dolog; de hogy Nizzából hozat virágot Mirának, egy cseppet se találom botrányosnak. Lola a multkor egy szekérre való virágot dobott ki az utcára; én ezt nem helyeseltem. Végre is ő a szinügyi bizottság elnöke, s a tekintélyes egyének iránt mindig figyelemmel kell lenni, mert ez világ sora.

Istenem, az én időmben, mikor Pepita járt nálunk, az egész fiatalság meg volt boldulva; később aztán meggyógyultak, s egyik-másik mint miniszter fejezte be pályafutását! De többet mondok. Mikor a vörös haju Murska Ilma egész Magyarországot bejárta *Lammermoori Luciá*-val, szegény Nándorom oly dühösen énekelte a „Te, ki szellemszárnyaiddal“-t, éjjel-nappal, két esztendeig, hogy végre is bronchiális katarust kapott, s lelkesedését soha se tudta egészen kiheverni. Azért, Nándorom, Isten áldja meg a haló porában is, a legjobb férj volt a világon, s a Murska Ilma erényén se esett csorba.

Abban se látok rosszat, hogy a fiatal ember mindig itt lóg, s ha Mirát nem láthatja, órákig is elsétál az utcán. A mióta rászóltunk, nem jön lóháton, s azt meg kell adni, hogy, leszámítva a kalap-viseletét, elég tisztességesen viseli magát. Mivel Lola nem ereszti be a szobába, leül a tornác lépcsőjére s elbeszélget a béresekkal, meg a ház-

mester porontyaival. Mikor aztán Mira előkerül, haptákba vágja magát, eldiskurál az időről, a hadgyakorlatokról, meg arról, hogy mit végeztek a nő-egylet választmányában, s lovagló ostorával betűket ír a porba. Aztán szalutál s elmegy.

A baj csak az, hogy Mira semmi kincsért se beszél erről az úrról, s egy idő óta olyan, mint a penészvirág. Ez a konok hallgatás nekem se tetszik; s néha olyan ellenséges tekintettel néz ránk, hogy szinte megijedek tőle. Amikor egy fiatal nő panaszkodik, s szidja az egész világot, az rendjén való dolog; még jobb, ha veszekszik, s legjobb, ha kiáll az utcára és úgy pöröl, hogy az emberek összeszaladnak. De ha egy fiatal nő hallgat, azt én nem szeretem. Nándorom azt mondta, hogy a nőt fecsegésre teremtette a jó Isten; amikor nem szül gyermekeket, ez a legfontosabb élethivatása. És csakugyan, nem tudom miért, de úgy vagyok vele, hogy szinte szégyellem magamat, mikor egy fiatal nő hosszasan hallgat.

A multkor — Lolát vártuk, akinek próbája volt — vagy egy félóraig megsétáltattak a nagy férfiakról elnevezett aszfaltos utcákon. A fiatalember elmagyarázta neki, hogyan játszik a teniszt, s mik a football-játék szabályai; Mira szokása szerint hallgatott. De koronkint úgy néztek egymásra, mintha férj és feleség volnának, s én megesküdtem, hogy többet soha se megyek velök. Én még nem mondtam le arról, hogy Nándorommal együtt leszek az égben.

Sajnos, ez még nem minden.

Tegnap este — mindjárt meg fogja érteni, Kedves Rokon, miért írom ezeket a sorokat — Lolának, előadás után, nagy jelenete volt Mirával. A színházban, talán harmadszor, a *Remete csöngetyűjé-t* adták. Mira még ma sem tudja Rózsit becsületesen, s a második fölvonás nagy hármasába majdnem belesült; Lolának kellett kisegítenie, aki Georgette-et énekelte. Mirát ez egy cseppet se bántotta, s a harmadik fölvonásban olyan kedve kerekedett, mintha

pezsgőt ivott volna. Ön bizonyára emlékszik Rózsi menyasszonyi kuplájára: „Ő szeret, ő szeret! Mi édes érzet! . . .“ s az ördög tudja még mi. Mira ezt a kuplét egyesegyedül a furcsa kalapot viselő fiatal embernek énekelte, aki ezúttal földetlen fővel, de a kutyája társaságában ült egy elsőemeleti páholyban, s iszonyu világmegvetéssel figyelt a szinpadra; rá se hederítve a földszintre, amely csak őt bámulta. Mirának, mikor oda ért, hogy: „Ő bizony engem választott, sírjátok irigy parasztok!“ — kipirult az arca: a tekintetében ezer pici tűz csillogott s az egész lány hirtelen oly idegennek tűnt föl előttem, hogy ijedtemben szívdobogást kaptam. Csodálatos hangja, mint egy drágakő, melyet csak épp akkor emeltek ki valami arany-szelencéből, egyszerre beragyogta a roppant termet. A vilámos lángok mintha elfakultak volna; a hatalmas hullámokban patakozó meleg, ifjú hang átjárt minden szívet s átjárta az öreg emberek gerinevelejét. Persze, ahogy

végére ért a dalnak: „Engem választott, akármilyen csunya, szegény leány vagyok!” — az a moraj futott végig a nézőtéren, mely mintha azt mondaná: „Nini, hisz ezt nem ismertük!” s a férfiak olyan tapsolásban törtek ki, aminőt a berényi színházban már régóta nem hallottak. A kutya, mely előbb egész lélekkel figyelt a szinpadra, örömében ugrándozni kezdett a páholyban; az asszonyok Miráról a páholyra s onnan a szinpadra tekintgettek, szóval a botrány tökéletes volt.

Lola mindezt a szinfalak közül szenvedte végig. Mikor aztán magunkra maradtunk (mert a fiatalember minden este hazakisér bennünket), szemrehányásokkal halmozta el hugát. Mira egy darabig hallgatott, aztán kifakadt:

— Igen, neki énekeltem. Kinek mi köze hozzá?

— Fájdalom, — szólt Lola haraggal, — nekem igenis közöm van hozzá. Ha kompromittálni akarod magadat, azt én nem

akadályozhatom meg. De engem ne kompromittálj, ahhoz nincs jogod.

— Ne félj, — felelt Mira, — nem tart sokáig.

S ezzel a pár szóval, mely inkább fenyegetőzés volt, mint ígéret, aznapra befejezte a társalgást.

Tudja, Kedves Rokon, én az efféle beszédekre nem adok semmit; ha az asszonynép mind beváltaná azt, amit mérgében mond, már régen vége volna a világnak. Azt se gondolom, amit Lola egész komolyan erősítget, hogy Mirának rossz hírét fogják költetni. Ha van szemők, nem mondhatnak róla semmi rosszat; egy kis kacérkodás még nem a világ. De félek, Mira kezdi komolyabban venni ezt a bolond mezővárost, mint egész Európát; s ez baj volna, mert Önnek igaza van, ilyen hanggal kár férjhezmenni. S mindenből úgy látom, hogy nincs is szó férjhezmenetelről.

Isten látja a lelkemet, nem akarok rosszat mondani erről a fiatalemberről. Nagy

a vagyona, tekintélyes családból való, a színügyi bizottság elnöke, szóval igen derék fiatalember. Antipatikusnak se találom, mert jó a modora, s megbecsüli azokat, akik érdemetlenül rossz sorsba jutottak. De szegény Nándorom azt szokta mondani, hogy az embert igazán csak két dologból lehet megismerni. Először abból, hogy milyen házasságot, és másodszor abból, hogy milyen testamentumot csinál. Ő, szegény, egyáltalán nem csinált testamentumot, de azért mégis igaza volt, s nekem a házassága is elég ahhoz, hogy mindig tiszteletben tartsam az emlékét.

Már ami a szóban forgó fiatalembert illeti, azt hiszem, őt soha se fogjuk igazán megismerni; mert úgy nézem, mostanában legalább, nem fog megházasodni. Igen sajnálnám, ha Mira másképpen gondolkoznék erről a dolgról. De ő okos lány, s bár nem ismerheti a világot, annyit mégis tud, hogy azok a fiatalemberek, akikre a főispánság vár, a színésznőket nem szokták feleségül venni.

Lola azt hiszi, hogy vannak dolgok, amelyeket nem lehet elég sokszor ismételni. S igen szeretné, ha a Kedves Rokon mindezt személyesen is megmagyarázná a makrancos leánynak.

Remélem, hogy erre semmi szükség.

Isten mentsen, Kedves Rokon, hogy tanácsokat adjak önnek. A szegény öreg asszonynak, aki e sorokat írja, már régóta nincsen véleménye.

Kötelességét azonban tudja, s továbbra is illő tisztelettel marad

V.-Berényben, ápril hó 28-án.

hű és hálás rokona:

Fröhlichné.

Haller Xavér Ferenc kétszer is elolvasta ezt a levelet.

— Ejnye, ejnye, ejnye! — szólt magában, s igen kezdett bosszankodni, maga se tudta, hogy kire.

Aztán tovább nézte azt az érdekes sakkpartit, melyet e levél kedvéért tíz percre elhanyagolt.

— Persze, persze, persze, — beszélgetett magában, mialatt a sakk-körből hazafelé tartott, — le kell mennem, hogy a lelkére beszéljek. Az apja vagyok; nem engedhetem meg, hogy valami bolondot csináljon. Mihelyt a Roecknitz-Prohászka-macsnak vége lesz, azonnal megindulok.

A Roecknitz-Prohászka-macs azonban holtversenyben végződött s Roecknitz kijelentette, hogy nem osztozik meg a jutalmon Prohászkaival, hanem újra kezdi a mérkőzést. Az új verseny csak májusban ért véget.

Így történt, hogy a szegény Haller Xavér Ferenc soha sem látta többé azt, akit a sakknál és a zenénél is jobban szeretett, nevető leánykáját, a kicsi Haller Mirát.

IX.

Egy gyönyörű májusi éjszakán Vidovics Feri, akinek eddig jó álma volt, mint a parasztnak és a házőrző ebnek, hirtelen fölébredt s pörölni kezdett egy láthatatlan valakivel. Ez a láthatatlan valaki ott ült egy széken az ágya lábánál.

— Látod, barátom, — szólt a vendég, — így jár, aki lányoknak udvarol! No, meg vagy elégedve? Kivánságod szerint történt; halljuk, hogy mit szólsz hozzá?

— Nem akartam én semmit a világon. Ami történt, az természetes, mint az isten-áldás. Mint ez a szerelemszövő májusi éj. Mint az, hogy tavasszal a növény kibúvik a földből. Azon kezdem, hogy nem történt semmi. Eljött a tavasz, ez az egész.

— Nagyon boldog lehetsz, hogy ilyen könnyen beszélsz.

— Nagyon boldog vagyok.

— És gondolni sem akarsz rá, hogy mi lesz ezután.

— Gondolni sem akarok rá, igaz.

— Pedig jó volna; a másik helyett is.

— Eh, nem vagyok a gyámja!

— Szóval: utánad az özönvíz. Bánod is te a többit.

— Az se volna csoda, ha így gondolkoznám. Fiatal volnék, vagy mi. De íme, szóba állok veled.

— Fogadd elismerésemet. Látom, hogy csupa jó szándék vagy. Egy egész poklot lehet kikövezni a jó szándékaiddal.

— Ne beszélj nekem pokolról. Kiben esett valami kár?

— Azt hiszem, mind a kettőtökben. A lány már elveszített mindent. Te még ennél a mindennél is többet veszíthetsz.

— Hogy holnap mi fog történni, azt sohse tudja senki. Egyelőre nem látok semmi

bajt. Mit veszített a lány? A nyugalmaát nem veszítette el; nem nehéz a szíve, mint Gretchennek. Rólam meg éppen nem lehet szó. Én csak nyertem. S nem is olyan keveset. Az életem legédesebb óráit.

— Ej, be rózsásnak látod a világot! Pedig a kilátásaid nem a leggyönyörűbbek. Szép, szép, az édes órák; de a javán már túl vagy. Akkor is, ha lemondasz a mámor öröméről; még inkább akkor, ha nem tudsz lemondani róla. S hogy mit veszített a lány? Elveszítette a szívét, mert oda adta neked, akinek nem való egyébre, mint hogy eltedd emlékeid múzeumába. Ezt a különös portékát pedig csak egyszer lehet elajándékozni. Másnak már nem adhatja oda. Annak a becsületes embernek, aki nem tudom hol keresi őt, a még ismeretlent, már csak szegény lelket vihet hozományul. S ez nemcsak annak a vesztesége, az övé is.

— Mindez nem olyan tragikus, mint amilyennek fested. Nem hiteted el velem

hogy a szerelem: arany pohárban méregital; régente úgy lehetett, a mai világban nem félünk ettől az arany pohártól. Egyszer, sokára mind a ketten el fogjuk felejtani a regényünket, de mindig örömmel fogunk emlékezni rá, mint legszebb napjainkra.

— Alig virrad, máris alkonyul? Már is csak a végére gondolsz a regénynek? Akkor a te szerelmed igazán nem méregital, csak limonádé.

— Nem hinném. Gyűlölöm a frázisokat, de ma nem tudnék belenyugodni a gondolatba, hogy ne lássam többé, hogy ne halljam a hangját, hogy ne legyenek mindig mellette.

— És hogy képzeled ezt? Elveszed felelőseggül? Ugy-e, nem?

— Nem. Azt már nem.

— Meg tudnád mondani: miért?

— Miért? Mert, teringettét, száz kitűnő okom van rá, hogy ne vegyem el! Miért?! Mert... hogy is lehet kérdezni ilyet?

— No, no, azért ne haragudjál meg!

— Nem volna csuda. A kérdésed bosszantó. Mi jogon téssz föl rólam ilyesmit? Már te magad is házасítasz, nemcsak az asszonyok? Az asszonyokat értem. Ők a velők született ösztönnek engedelmeskednek. Ha nem is tudják, érzik, hogy minden megházасított férfi az asszonyi, úgynevezett gyöngeségnek egy-egy újabb diadala. Egy-egy újabb elesett katona a két nem között örökletes, immár hatvanezer esztendőс háborúban. A gonoszabbik hadviselő fél guerilla-csapatának egy-egy újabb bosszúállása, vendettája. Őket értem. De hogy neked is ez jár az eszedben, az már fölháborító.

— Úgy látszik, téged nem nagyon lelkesít ez az ősrégi, tisztes intézmény.

— De nem ám.

— Okosabb akarsz lenni őseidnél, a múlt elföldelt munkásainál, akiknek jóvoltából kényelemben kocsizod végig ezt a palotával, villámos lángokkal és rózsaligetekkel ékes, szép világot.

— Okosabb és különb. Tisztelem őket,

hálás vagyok irántuk, de másképpen gondolkozom, mint ők. Megházasodni nemcsak oktalanság, gyöngeség is. Vannak, akiknél főképpen oktalanság. Akik elérik huszonötödik, harmincadik vagy negyvenedik évöket és még sem tanultak meg: látni; akik sohasem fogják megismerni az életet s meghalnak sejtelve nélkül annak, hogy tulajdonképpen mit műveltek, amikor megházasodtak, néha másodszor vagy harmadszor is. Ezek a házasságtól csupa boldogságot várnak s rendesen igen elcsodálkoznak, mikor a házasság sokkal több bosszúsággal szolgál nekik, mint széppel és jóval. Ilyenkor többnyire a másikat vádolják, ritkábban magukat és sohasem — magát a házasságot. Vannak aztán, akik nem várnak többet a házasságtól, mint amennyit a házasság adhat s tudják, hogy a férfi, mikor kimondja a pap előtt a visszavonhatatlan szavakat, mindig igen rossz vásárt csinál, mert azért a szépért és jóért, melyet, megengedem, csak a házasság adhat meg, túlságos nagy árt fizet. Mert

lemond a függetlenségére, a szabadságára, az akarata nagyrészeről; lemond cselekvőképességének a teljességéről s arról, hogy maga legyen sorsának a kovácsa: ami az embernek a legnagyobb kincse. És ha kimondta az elhatározó szót, bizony lemond róla, legyen zsarnoki vagy lágy, mint a viasz, gondtalan vagy idegesen aggodalmas, gazdag vagy szegény, a társadalomban független avagy a kapaszkodás és a vagyonszerzés rab-szolgája; ha lelkiismeretes ember, az a megkötöttség mindig sokat, bosszantóan sokat fog parancsolni neki... hogy csak a legenyhébb esetről beszéljek. Vannak, akik tudják ezt és mégis elmennek a paphoz, meglehet egy olyan leánynyal, aki maga is rossz vásárt csinál. Tudják, hogy többet fognak veszíteni, mint amennyit nyerhetnek és mégis megházasodnak, jobb meggyőződésük ellenére, gyöngeségből, mert nem volt elég erejük ellentállani az alkalmnak, mert nem ügyeltek eléggé magukra. Néha egy parányi jellemtelenség is járul

ehhez a gyöngeséghez; az ember föláldozza a legnagyobb kincsét, könnyelműségből, a legközelebbi napok örömeiért; hogy ne kelljen lemondania az óhajtott mámorról vagy a megszokott gyöngéd érzésről; gyáva-ságból, mert nem akar szenvedni hónapokig, talán évekig; lágyságból, mert nem akar szenvedést okozni a másiknak, esetleg mind-ezért együtt véve . . . S könnyelműen eladja egész jövőjét azért, ami abban a pillanat-ban a kisebb rossznak látszik. Aztán szép szót talál a gyöngeségére és azt mondja, hogy a szerelme nagyobb volt, mint a bölcsesége. Notabene csak azokról be-szélek, akik tisztesen házasodnak s nem azokról, akik kúfárkodnak és a házasság formái között csak az üzletüket cik-kelyezik be az állam közege előtt. Azok-ról, akik csak azért házasodnak meg, hogy házasságban éljenek s nem azok-ról, akik hozományra, összeköttetésekre, protekcióra s nem tudom mire speku-lálnak.

— E szerint a hány férj: annyi bolond vagy gazember szaladgál a világon?

— Ne vedd olyan szigoruan a szavaimat. Mindezzel csak azt akartam mondani, hogy megházasodni a legjobb esetben is: gyöngeség s hogy nem szeretném elkövetni ezt a gyöngeséget.

— Azért a gyöngeségért, amelyet milliók követnek el, téged se fognak nagyon megítélni.

— Nem arról van szó, hogy mit szólnak hozzá a többiek; ezzel nem törődöm. Különben ne hidd, hogy megbocsátják a gyöngeségeidet, mivel hogy nem beszélnek róluk... A világ hallgatag mindig rovásodra írja azt a kisebb fajta morális csatavesztést, amelyet közönségesen házasságnak neveznek; rovásodra írja és nem felejtí el. Nézz körül s észre fogod venni, hogy a házasság ember mindig, mindenütt nehezebben boldogul, mint a másik; nem számítanak rá úgy, mint a legény-emberre, nem várnak tőle annyit, mint előbb, nem bíznak benne

olyan föltétlenül, mint annakelőtte. Valami hiba esett benne. S a roppant lépcsőn az a férj, akit nem a felesége vonszol fölfelé, — ne irigyeld tőle, szegénytől, parányi szárnyacskáját! — el-elmaradozik a többi gúlamásztól; a felesége és a porontyai, akiket magával cipel, vissza-visszatartják. Persze olyan férjről és olyan családfőről szólok, aki komolyan megházasodott, a boldogtalan. Mert vannak, akik csak addig férjek és családfők, amíg kilépnek az utcára; kinn már legényemberek, akik vígan járnak-kelelnek a világban s minden leánynyal törődnek, csak a tulajdon leányaikkal nem. Ezek a valójában garçonok el tudják felejtetni a többiekkel, hogy egy gyöngé órájokban elég oktalanok voltak megházasodni . . . de ha az ember ilyen házaseletet akar élni: talán még fölősebb, még poltronabb s még esztelenebb dolgot művel, mint aki egyszer s mindenkorra, végképpen megházasodik.

— Az ember azt hinné, hogy egy valói keresetet hall. S a szegény Friquet Rózs-

tefeléd fordul, mikor azt énekli, hogy: „Szép vőlegény, szerelmesen köszöntlek!“ . . .

— Jobb, ha ma beszélek így, mint ha tíz év múlva mondanám ugyanezt.

— Eh, az ördög nem olyan fekete, mint amilyennek festik. A házasság sem.

— És mégis mindenkit káröröm fog el, amikor a másik megházasodik. Többet mondok. A lány maga is érzi, hogy gyöngeséget követsz el, amikor elveszed. Attól fogva, hogy kiléptetek a templomból, nem imponálsz neki úgy, mint az előtt. Már csak a férje vagy.

— Nem tudom, miféle asszonyok tanulmányozásából szűrted le az életbölcseiséget. Van asszony, aki maga az istenáldás.

— Millió ember közül egy mindig megüti a főnyereményt. Azért ne játszszál a lotérián; ha játszol, veszíteni fogsz.

— Felelj őszintén. Ha ez a kis lány véletlenül a te világodból, a te körödből, a te rendes társaságodból való, ha nem a szini-iskolából jön, hanem a kolostorból,

ha az édesanyád élne s unszolna, hogy vedd el, akkor sem vennéd el? . . . semmi esetre?

— Nem tudom.

— Ohó, már kezdjük megérteni egymást. E szerint még sem magában a házasságban van a legnagyobb hiba. Beszéljünk hát róla, a leányról. Azt hiszed azok közül való, akiket nem lehet feleségül venni?

— Ha azt hinném, akkor nem szeretném.

— Mi hát a kifogásod ellene?

— Semmi. De nem veszünk el mindenkit, akit szeretünk s akit elvehetnénk.

— Különösen, ha színésznő, ugy-e?

— Különösen, ha színésznő.

— A régi előítélet.

— Ez az előítélet nem alap nélkül való. A színésznő, akármilyen tiszta, nem olyan, mint más lány. Sem a hajlandóságai, sem a neveltetése, nem arra predesztinálták, hogy feleség legyen és semmi egyéb.

— Van köztük, akit csak a szükség sodort a deszkára s nincs más óhajta, mint hogy feleség legyen és semmi egyéb.

— Meglehet. Mindenre akad példa.

— Ha az ősrégi előítélethől csak ennyi marad benned . . .

— Maradt még több is. Megvallom, jobban szeretem a kolostori nevelést, mint a szini-iskoláét. S jobban szeretem, ha a menyasszonyom eddig csak szürkenénéssel érintkezett, mint ha, akármilyen kevés ideig, csepürágók között élt.

— Ez kényes téma, amelyről a bölcsek sokat vitatkozhatnak. A kolostor se kezeshetik érte, hogy menyasszonyodnak csak olyan gondolatai voltak, amelyek óhajtasod szerint valók. E tekintetben mindig misztériummal állsz szemben. Mi az érzésed, mikor ennek a leánynak a tekintete találkozik a tiéddel? Azt gondolod, hogy a tanuló és a vándorló évek foltot hagytak a lelkén?

— Nem, nem gondolom, a világért se. Ha ezt gondolnám, most nyugodtan aludnám s nem diskurálnék veled. Különböznélünk beszéljünk vándorló évekről, csak vándorló hónapokról.

— Látod, most értelmesen beszélsz. Folytasd így.

— Jól van, folytatom, mert még nem vagyok készen. Ha színész volnék, nem jutna eszembe, hogy az, akit feleségül ajánlasz, az egész világ tapsát, tehát az egész világ gráciáját kereste, kedvesen mosolygott olyanokra is, akiket ocsmányoknak talált s abból élt, hogy nemcsak az éneke, hanem a megjelenése is kellemes hatást tett. De nem vagyok színész s mindez eszembe jut. És ha azt, amit előítéletnek mondasz, nem is teszem a magamévá, az bizonyos, hogy arra nézve, aki maga nem színész, nem éppen különös szerencse, ha színésznőt vesz feleségül.

— Mit törődöl vele? Nincs szükséged rá, hogy a boldogulásodat keressed; nem törekszel sehová: a házasságod nem fog akadályozni semmiben. S azt mondtad, nem érdekel, hogy ahhoz, amit téssz, mit szólnak a többiek, a tisztelt publikum, Szilas-Bodrogmegye és az egész világ.

— Azért a konvenciókat tiszteletben tartom. Ez magam iránt való figyelem s nem hódolat a világnak. A konvenciók: századok bölcsesége; arra nézve tehát, akit köt valami a multhoz: a törvény egy neme. Már pedig én nem vagyok sansculotte.

— Nincs több ellenvetésed?

— Dehogyan nincs. Aki meg akar házasodni, gondoljon a holnapra is. Nem vehetem el ezt a lányt, akármilyen tiszta s akármennyire szeretem, mert nem hozzám való. Nem hozzám való, mert az ő világa nem az én világom és megfordítva. A nő a házasságban az élet teljességét keresi, tehát — a társaságot is. Ezt én nem adhatom meg neki. Ha volna hozzá lelki erőm, hogy le tudjak mondani érte arról a világról, amelyben születtem, nevelkedtem, élek, akkor talán lehetne beszélni a dologról. Az örült lordot, aki egy cirkuszeleányért beállott pojácának, értem és bölcs embernek tartom. De nekem ehhez sem kedvem, sem erőm: Maradna, hogy ő áldozza föl értem az egész

világát. Meglehet, hajlandó volna rá; de az én világom sohasem lesz az ő világa. Bizonyára tiszteletet tudnék szerezni a feleségemnek, minden viszonyok között; de a tisztelet neki kevés volna és méltán. Rám volna utalva teljesen, mert ha néha elvinném azok közé, akik eddig hozzám tartoztak: sírva jönne velem haza. Sohasem értené meg a hozzám tartozókat, sem azok őt. Lassankint egy kis Péntekké változnék át, egy néha kedvetlen Robinzon szomoru kis Péntekjévé, aki idővel elfelejtené, hogy egyszer olyan szépen tudott mosolyogni, aki csak sírna, egyre sírna. S ki biztosít róla, hogy e sok sírás közepette nem sírná vissza a multat, a boldog, exotikus multat, amikor a kis Péntek a vadonban élt s vígan ugrált a fákon mókusok és bőgő majmok között?!... Aki meg akar házasodni, gondoljon a holnapra is. Én nem akarok megházasodni.

— De hát mi fog történni? Megmondod neki, hogy nem veheted el?

— Nem, erre nem lesz semmi szükség.

Ő érzi mindezt; homályosan, nagyon homályosan, de érzi. S nem fogja kérdezni tőlem, hogy: „No hát, mi lesz?”

— És aztán?

— Nem tudom.

— Aki igazán szeret, nem okoskodik ennyit, nem gondol minden elképzelhető bölcs dologra, hanem egyszerűen beleugrik a hullámokba, mint Leander. Te nem szeretted őt igazán.

— Nem tudom.

— Azt sem tudod, hogy mit akarsz holnap, holnapután?

— Azt sem tudom. És nem törődöm vele, amit még mondhatnál... A gálya megindult és csöndesen halad a vízen lefelé, nem tudom hová.

Behunyta a szemét s egy pillanatig nem gondolt semmire a világon. Mire föltekintett, a másik eltűnt.

A lelkiismeret diszkrét látogató; nem alkalmatlankodik sokáig.

X.

Délben mindenek megbotrányozására, úgy haladtak végig a Fő utca aszfaltján, mintha kettőjükön kívül senki se volna a világon. Akár csak a császárok az ischli promenádon, nem vették észre a járó-kelőket, nyugodtan beszélgettek és sehová se néztek, csak egymásra. A férfi nem igen vette le a szemét a leányról; néha az is föltekintett hozzá a kalapja alól.

És ez a tekintet ilyenforma dolgokat mondott a férfinak, őszintén, nyíltan, az egész sétáló Berény előtt, fényes nappal, délben tizenkettőkor:

— Tudom, hogy nem vehetsz el feleségül. Kár. Nem járnál velem rosszul. De, te nem tehetsz róla, az élet mást parancsol. Az élet

ostoba. Mért, hogy azok a jó fiúk, akik készek nekünk adni egész szerelmöket, egész sorsukat, a nevüket, meg mindazt, amijök van és amijök nincs, ezek a jó fiúk furcsa, félszeg, bárdolatlan és izléstelen, a legjobb esetben: közönséges lények, akikhez élet-társul nem szegődhetünk anélkül, hogy meg ne alázkodjunk a hozzánk hasonlóknak s főképp magunk előtt?! Mért, hogy ezeket a jó fiúkat, ha érdemesek rá, tiszteljük és megbecsüljük, de szeretni nem tudjuk, soha, egy pillanatra sem, nemhogy egy egész életre?! És mért, hogy a vicomte-oknak, a hozzánk való férliaknak, több eszök van, minthogy megházasodjanak?! Mért, hogy a vicomte-ok csak enyelegnek, tréfálkoznak s aztán tovább állanak?! De hát úgy van. Ki tehet róla?! Te se, én se; inkább az egész világ, amelynek ilyen ostoba a berendezkedése. Kár. Es wär zu schön gewesen; es hat nicht sollen sein. Mindegy. Azért mégis szerellek. És tudom, hogy te is szeretsz engem. Elszakadhatsz tőlem, mást vehetsz feleségül,

de halálos ágyadon is eszedbe fogok jutni, mert én vagyok a párod.

Mindenki utánuk nézett, aki mellett elmentek. Egy taktusban léptek, mint fiatal férj és feleség, akik először sétálnak végig a Márkus-téren.

Természetesen közömbös dolgokról beszélgettek. Hogyne, mikor az egész piac hallhatta őket! De így beszélgettek akkor is, amikor egyedül voltak.

— A szentjánosi kastély nem kastélyt csak ház, — magyarázta Vidovics. — Még pedig nem is valami díszes épület. Ócska már nagyon s a berendezése a régi jó időket síratja. De szeretek a verandáján ülni, az oleander fák közé bújva, mert már a gyermekkoromban is oleanderek voltak ott . . .

Mira úgy hallgatta, mintha a mellette menő ember Cintra szépségeit írta volna le színes szavakkal.

Miden érdekelte őket, amit a másik beszélt. Pedig sohase váltottak egy szerelmes szó,

sem. De nem tréfálkoztak többé; mindig komolyan szóltak egymáshoz.

Sugár Mariskának feltűnt ez a nagy szolid-ság s egy délelőtti megszólította Vidovics urat, aki éppen indulóban volt hazafelé.

— Feri, jöjjön be hozzám egy kicsit.

Feri szót fogadott és szólt:

— Parancsoljon.

— Dehogy parancsolok. Inkább rimán-kodom. Hallgasson rám, Feri, maga jó fiu. Menjen egy pár hétre a pokolba.

— Maga is jókor küld. Amikor már csak tizenhárom nap a világ.

— Ejnye, be számlálja a napokat!

— Bizony nem tudom, mit fogok azután csinálni.

— Csak addig ne csináljon valami bolon-dot. Remélem különben, hogy nem fog sikerülni.

— Mi sikerüljön? Nem akarok én semmit.

— No, azt hiszem, nem ijedne meg, ha a kis lány egyszerre csak a nyakába borulna.

— Ne féljen, ez nem fog megtörténni. S ha azt parancsolja, hogy kibeszéljük magunkat erről a tárgyról, engedjen meg egy egészen nyílt szót. Én nem akarom Mirát kedvesemmé tenni. Szeretem, eddig van.

Mariskát nem igen nyugtatta meg ez a kijelentés.

— Hát, tudja, ez szép. Egy cseppet sem hasonlít ugyan magához, de szép. Hanem azért mégis jobb szeretném, ha a búcsúzás és válakozás kritikus idejében magát valahol az ekvátor körül tudnám.

Sugár Mariska olyformán gondolkozott, hogy hasonló veszedelemben a jó szándék rosszabb a rossz szándéknál. Millió és millió vágy kél és hal el, kielégítetlenül. Szűzek szívének pici ajtócskája koronkint tárva van olyanok előtt, akik ezt a titkot nem fogják megtudni soha. . . A férfi és nő között való örök küzdelemben, aminek végzetszerűleg meg kellene történnie, milliószor és milliószor nem történik meg, véletlenek miatt; a férfi ügyetlen vagy brutális, nem tartja

meg a szükséges formalitásokat, elmulasztja a kellő időt és ezer meg ezer apró véletlen áll útjába minden szerelemnek . . . A fenyegetett lány-erénynek nagy ellensége a férfi-akarat, de milliószor megtörténik, hogy a férfi hiába akar. De ha egy férfi meg egy leány elhíttetik egymással, hogy nincs mitől tartaniok, mert lemondottak mindenről, csak arról nem, hogy : egymást lássák ; ha a férfi azzal áttolja magát is, a lányt is, hogy ő nem akar semmit a világon, csak szeret, punctum, eddig van : akkor a helyzet igazán kétségbeejtő s a szegény lány-erény veszedelme nagyobb, mint bármily donjuani akarat ostromzárja alatt. Ha ezek nem botlanak egymás karja közé, akkor soha senki.

Sugár Mariska őszinte barátja volt a női erénynek s arra a gondolatra, hogy az ő kis művésznője az Apor Ilonkák sorába süllyedhet, valóságos anyai aggodalmakat állott ki.

Mira nem igen iparkodott, hogy eloszlassa ezeket az aggodalmakat.

Olyankor, amikor Lolának próbája volt — s Lola kettőjükért énekelt, reggel, délbén, este, — órákig elkalandozott Vidovics-csal, csak úgy, amerikai leányok módjára, Fröhlichné és más enyhítő körülmények nélkül. Ezekről a sétákról néha csak dél felé vetődött haza, de azért soha se tartotta szükségesnek elmondani, hogy merre járt s miért késett el. Lola, aki napokon át nem beszélt hugával, csak Sugár Mariskától hallott egyetmást ezekről a sétákról. Rendesen a város szélén, a szőlős kertek körül látták őket.

Egyszer, általános rémületre, délbén sem jelentkezett. Csak estefelé került elő, hidegen köszönt s Lola ijedtségtől és haragtól remegő szavaira röviden annyit mondott, hogy: egyszer s mindenkorra kereken megtagad minden fölvilágosítást.

Ez a harcias nyilatkozat igen megnyugtatta Sugár Mariskát. És jól okoskodott. Nem történt semmi szörnyűség; egy kicsit kocsikáztak s Mira megnézte Szent Jánost.

Reggel még eszük ágában se volt ez a kirándulás. A szentjánosi út táján sétáltak s egyszerre szembe jött velök Vidovicsnak a városi kocsija. A kocsis valami üzenetet hozott az ispántól; egyúttal haza hozta a hintót Szent Jánosról.

Mirának eszébe jutott, hogy jó volna egy kicsit kocsikázni. Városban nőtt leányokra az üres hintó mindig csábító látvány.

— Megtanítom magát hajtani, — szólt Vidovics. — Akarja?

Hogyne akarta volna! Elpirult a szeme fehéréig és a két mélytüzű zafir hirtelen sötétkékre vált.

Felültek a bakra s aztán halló, halló! — repültek előre. Ketten fogták a gyeplőt, Mira megtanult hajtani s észre se vették, Szent-Jánoson voltak.

Szó se lehetett róla, hogy ebédre haza érhesse nek.

— Ma már a vendégem lesz, hiába!... s úgy néztek egymásra, mintha valami váratlan boldogság érte volna őket.

Karoni fogta s megmutatta neki a házát és a kertjét. Bevitte a legbelső, sötétes szobába is, kinyitotta a zsalugátereket, oda vezette egy arcképhez s így szólt:

— Lássá, ez az én édesanyám.

Mira szinte ijedten állt meg s fölnézett. Az arckép egy nyájas, kékszemű, fiatal asszonyt ábrázolt, aki szeliden pillantott rá. Mirának egyszerre csak megcsuklott a torka s két könnycsepp szökött ki a szeméből. De azért tovább nézte a rég meghalt szép, fiatal asszonyt, aki tisztességben, boldogan viselte a Vidovics nevet és amint nézte, új, meg új könnycseppek csordultak ki a zafírkék szemből.

A másik közelebb hajolt hozzá s gyöngéden, mintha ezzel a mozdulattal mondani akart volna valami szavakkal ki nem mondhatót, megsimogatta azt a szép kis fejet. Most ért hozzá először.

Aztán kézen fogta és kihívta a szobából.

— Most megmutatom a kertet.

— Virágot hozunk neki, — szólt Mira.

És hoztak neki virágot. Mira értett a bokréta-kötéshez s dicsekedve mutatta virágait Vidovicsnak :

— Ugy-e, nemcsak énekelni tudok ?

Aztán karonfogva sétáltak az orgona-bokrok között. Vidovics megvendégelte látogatóját, mintha Sába királynőjét fogadta volna. Majd újra kimentek a kertbe és semiségeket beszéltek.

Aztán, mikor észre vették, hogy ideje visszafordulniok, megint felültek a kocsira és haza hajtottak.

Aztán : magukkal hozták az orgona-illat emlékét. Aztán, nem történt semmi. Éppen semmi.

XI.

Ekközben rohanva közeledett az óra, amelyben el kellett válniok. Már csak egy pár napjok volt. Számlálták : öt nap, négy nap... s aztán nem látják egymást többé.

Egyre halkabban, egyre gyöngédebben s egyre kevesebbet beszéltek.

De minduntalan együtt voltak, amikor lehetett; s ha ajkukon megszakadt a szó, beszélt a szemök. Úgy nézték egymást, mint ahogy a kedves halottunkat nézzük, akire nemsokára ráborítják a koporsó fedelét. A szem nem tud betelni az elköltöző látásával; mintha föl akarná színi, mintha örökre magához akarná ölelni a drága vonásokat. Aztán szól hozzá: üres, tehetetlen, hiábavaló búcsuszavakat.

A férfi tekintete ezt mondta :

— Hát elszakadsz tőlem, édes virágom ?
Hát igazán meg kell lennie ? Elméssz, itt
hagysz s igyekezzelek elfelejteni ? Négy nap
s ne lássalak többet soha !

A lányé így felelt :

— Hát vége, igazán vége ? El kell búcsuz-
nom tőled mindörökre ? Megnyugodjam
benne, hogy : egyszer volt, hol nem volt ? . . .
Négy nap s azt mondjam magamban : „eh,
álom volt csupán“ ! ? . . .

Amaz folytatta :

— Négy nap és meghaltam Neked ! Nem
látlak többé és a világ tovább forog. A nap
ide süt a piacra, a borbély jó reggelt kíván
és én járok-kelek, mint azelőtt. Beülök a
kávéházba, biliárdozni a tiszt urakkal, dél-
felé eldiskurálok a tűzoltó-főparancsnokkal
és nevetgélni fogunk : Hehehe ! . . . Éjjel, a
Metropoleban, nagyokat iszom s ha igen
elfog a csömör, kimegyek megnézni a
birkáimat, oda, ahol Te orgonát tűztél a
kebledre. Aztán, jövőre, új emberek jönnek,

új mulatság kezdődik s én megint csak udvarolgatni fogok az új színésznőknek, utóbb már csak álmodok rólad, amikor nagyon sokat ittam s néha azt kérdezem magamtól, hogy: én vagyok-e én, vagy már régen letettek jó mélyre, a földbe (akkor, mikor Téged elszakítottak tőlem) s már csak a sírban álmodom mindezt: a borbélyt, a tűzoltó-főparancsnokot s az új színésznőket?! . . . És mégis így lesz, mert úgy látszik, ez a végzetünk. Elméssz, vissza se jössz s én összekulcsolom a kezem, mintha máris el volnék temetve. Elveszítelek örökre s talán jobb is lesz, ha soha se látjuk egymást többé, mert ha esztendőök múltán véletlenül találkozunk, meglehet, el se hisszük, hogy: „Ez az, akit szerettünk s akinek megholt mását szeretjük és szeretni fogjuk per saecula saeculorum, az örökkévalóságon keresztül! . . .“ Elveszítelek, pedig földemet és birkáimat, ezt a sok embert mind, az egész világot, a napsütést és a föld minden orgonavirágát, meg az egész hosszú lézengést,

ami rám vár, odadnám érte, hogy egyszer, egyetlen egyszer a karomba zárhassalak!

S a lány odaadó, meleg tekintete szomoruan felelt:

— Négy nap és meghaltam neked! El fogod feledni kis Mirádat s a világ tovább forog. Azután is fel fogok kelni reggel hét órakor, mint engedelmes jó leányhoz illik, elmegyek a próbára, benézek a varrónőhöz s tanácskozom vele, milyen szövetből csináltassam az új princesse-ruhám, este előveszem a bécsi rongyot s felöltözöm spanyol szobaleánynak, aztán énekelek, néha jól, néha rosszul s közben nyájasan beszélgetek a városi tanácsos és szerkesztő urakkal... Éjjel, Rád gondolok s csak sokára alszom el; de korán ébredek fel s reggel felé előveszem a kézi tükrömet: nem fogytam-e meg, rám ismernél-e még? Aztán, egyik városból a másikba vetődünk, keresem a dicsőséget, de nem találok egyebet, csak: új arcokat s a régi küzködést... Egyszer egy hervadt arcú színésznőt látok

a tükrömben, egy pillanat alatt megértem, hogy az élet milyen rettenetes, milyen igazságtalan, milyen ostoba s ha véletlenül egyedül leszek, keservesen megsiratok egy Mira nevű kis leányt, akit jól ismertem s aki a forró ölelések egy egész világát hordta kicsi szívében. Óh mint fogom siratni gömbölyű kis karomat, ragyogó szememet s egész elveszített életemet! . . . És mégis így lesz, mert, úgy látszik, ez a végzetünk. Elválunk, soha se is találkozunk többé s talán jobb, hogy nem találkozunk. Elveszítelek örökre, pedig az álmodott dicsőséget, ezer meg ezer asszony irigy tekintetét, a gyémánt-collier-kat s királynők kegyes mosolyát, a jólétet s a teljesített kötelesség öntudatát, hercegek hódolatát s a szívek mélyéről feltörő lelkesedés mámorító zaját, az egész világot, mindenemet odaadnám érte, hogy egyszer, egyetlenegyszer magadhoz szoríts!

És alighanem megértették egymást, mert sokáig meg tudtak lenni minden szó nélkül. Így ültek szemközt, kéz kézben, az illetlen-

ségig összebujva, belemerülve egymás tekintetébe, nézve a másik szempár ragyogását, mely már szomorú volt, mint az északsarki napé augusztusban, kevéssel a harmadfél-száz napos, hideg, hosszú éjszaka előtt.

Liaisonjuk abból állott, hogy a lány ott hagyta kezét a férfiében. De Vidovics nem emlékezett rá, hogy szerelmi dekameronja oly gyönyörűséget szerzett volna neki, mint az az érzés, mely most borzongatta meg, amikor hozzáért ehhez a puha kis kézhez. Félve, szinte remegve nyult hozzá, mint mi egy pólyás kis baba selymes pici ujjaihoz, melyeknek még másvilági patyolatát aggódva érintjük meg öreg kezünkkel, mely megmoshatatlan, mint a Lady Macbeth-é.

Ezt az utolsó néhány édes kettőst már a Lola engedékenységének köszönhatték. Lola, vagy tíz nappal a szezon vége előtt, megszüntette azt a tilalmat, mely Vidovicsot számkivetette volt Giroflé és Girofla közös hajlékából. Úgy gondolkozott: jobb lesz, ha

elbujnak, mintha örökkön az utcán látják őket. S minél közelebb jutottak ahhoz a naphoz, melyet a színlapok a végbúcsu napjául kiáltottak ki, Lola annál nyugodtabban tekintett a jövő elé. Mirának a komolysága és búsongása eloszlatta az aggodalmait s már szinte irigyelni kezdte hugától ezt a kedves és jelentéktelen románcot.

A másik kettő élt az engedelemmel abba hagyott minden titkolózást. Nem tárgyalták szomorúságukat a többiek előtt, de nem is törődtek vele, hogy mit gondolnak róluk.

Természetesen csak nyitott ablakok és kitárt ajtók mellett láthatták egymást. Járta-keltek körülöttük, és néha beszélniök kellett, a galéria kedvéért. Ilyenkor mindig ugyanazt a tárgyat fejtegették.

— Mondja, édes kis Mirám, — szólt Vidovics, — tegyük föl . . . Tudja, csak azért kérdem, mert minden érdekel, amit gondol . . . Ha egy nap, nem, nem mondom, hogy elvesztené a hangját . . . igen, ez borzasztó volna . . .

de például, ha az édesatyja így szólna magához: „Szeretném, hogy férjhez menj. Ahhoz, akihez akarsz . . .“ És mondjuk, maga örömmel hallaná ezeket a szavakat, mert vonzódnék valakihez, aki megjelenne és így szólna: „Jöttem érted.“ De ez bolond ember volna és így folytatná: „Válassz köztem és a színpad között . . .“ Le tudna-e mondani a tapsokról, a bizonytalan vagy bizonyos jövőről, a hírnévről, arról, hogy egész környezete imádja, arról, hogy énekelhessen, mint ahogy a pacsirta énekel?!... le tudna-e mondani minderről valakiért, aki jobban szeretné magát, mint egész környezete együtt véve, s akit maga is szeretne egy kicsit?!... És hogyha igent mondana neki, mit gondol, soha se sírná vissza a szerepeit, az öltözködés órájának édes izgatottságát, a tapsvihart, s mit tudom én mit?

Mira szomorúan mosolygott.

— Mennyi volna! — felelt. — Legelőször is nem fog jelentkezni senki, aki így szólhatna hozzám: „Jöttem érted.“ Nem fog

jelentkezni soha, mert nem lehet az . . . Aztán a papa sohase beszélne így, jöhetne akárki . . . A papa abban a képzelődésben él, hogy két kis Pattit nevelt fel. Maga nem ismeri a papát; egy kedves, jó, nagy gyerek, aki igazi művész, izről-izre művész. Némelyek megítélik őt, mert nem dolgozza agyon magát, segítséget fogad el Lolától s néha hónapokig úgy tesz, mintha semmit se csinálna. Pedig mialatt egész délutánokon elüldögél a zeneművészek körének játék-szobájában, azalatt is gondolkozik s teremti. Remekműveket írni nem lehet mindennap, nem igaz? S ő gyönyörű oratóriumokat ír, csudaszépeket, amelyeket csak az igazi zenészek értenek meg, tehát igen kevesen. Ezért nem ismerték fel soha a papa óriási, rendkívüli talentumát; mi még nem vagyunk annyira . . . Ő már beletörődött abba, hogy amíg él, csak egy kis kör méltányolja . . . az, hogy nem tehetett szert világhírré, bánatossá, fáradttá tette, de nem csüggesztette el. Kárpótlást talál abban a gondolatban, hogy mi

ketten előbb-utóbb valóra váltjuk az élet-hez fűzött reményeit. Ugy-e, kötelességünk: mindent megtenni, ami tőlünk telik, hogy ha csalatkozik is a várakozásában, legalább bennünk ne csalatkozzék?! Ugy-e nem is gondolkozhatom erről a dologról, hisz nem okozhatok neki egy egész életre való rop-pant szomorúságot?! Ha akármikor, akár-miért, elhagynám a színpadot, ez iszonyu csapás volna rá nézve. Ne is beszéljünk hát erről. Úgy se tudnék magának felelni. Nem gondoltam rá soha. Nem tudom. Nem ismerem magamat. Néha olyan ellentmondáso-kat találok a lelkemben, amelyekre nincsen, nem lehet magyarázat. Vannak óráim, amikor hóborgos vagyok s ilyenkor azt képzelem: „Lám, milyen jó, hogy színésznővé lettem!“ Máskor unom ezt az életet s gyűlöletesnek találom a világot, amelyben élnem, halnom kell. A siker, mint azok a szép, kék bodrogi hegyek, annál messzibbnek tetszik, minél inkább töröm magamat feléje. S minél tovább élek ezek közt a füstös, szennyes-

száju, érthetetlenül vidám emberek között, akik cigánytársaim, annál kevésbbé tudom megszokni őket. Nem tudom, hogy volna jó, csak azt tudom, hogy így nem jól van. Meglehet amúgy még rosszabbul volna. Mindössze annyit mondhatok magának, hogy irigylem azokat az asszonyokat, akik egy embernek élnek.

Ez az utóbbi pár szó is elég volt rá, hogy szeget üssön a Vidovics fejébe.

De elkövetkezett az utolsó nap is.

Mira csak előtte való este, a szezont befejező előadáson búcsuzott el a közönségtől. Attól fogva már nem lehetnek egyedül. Másnap délelőtt pakolnak s délben már indul a vonat.

Vidovics kikönyörögte, hogy az utolsó délutánt együtt fogják tölteni. Nem otthon, Lola, Fröhliczné, Sugár Mariska és a cselédleányok előtt, hanem az orgona-virágok között, egyedül. Délben kiszöknek Szent-Jánosra s csak hat órakor jönnek haza, az előadásra. Mira beleegyezett.

A kocsi kinn várta őket a szőlős kerteknél. Mikor Lola haza ért a próbáról, már kinn voltak a pusztán.

Ha rendre elmondanám, mit beszélgettek e siralomházi órákban, tartok tőle, fölötte untatnám a türelmes olvasót. Búcsuzó szerelmesek sok gyerekséget tudnak egymásnak mondani, ami harmadik személyek előtt csupa együgyűségnek tetszik. Ők úgy érzik, hogy ez az együgyűség többet ér minden bölcseségnél a világon.

Egész délután arról beszéltek, hogy írni fognak egymásnak. Mirát először meglepte ez a kérés.

— Írni? Miért? Nem, ne írjon. Fájni fog, ha egyre ritkábban s egyre kevesebbet ír.

— Felelni fog, ha írok? — kérdezte újra Vidovics.

Nagynehezen megegyeztek, hogy igenis levelezni fognak. Aztán egy pár pillanat múlva észrevették, hogy idejük lejárt.

— Hajts, de gyorsan, hogy hat órára a

városban legyünk! — szólt Vidovics a kocsishoz.

És ismét nem történt semmi.

Csak akkor hajolt közelebb a lányhoz, mikor a gyertyánfa-allééból kiérve, megpillantotta a nagy templom s a külső város házainak körvonalait. Pár perc óta hallgattak s csak most vette észre, hogy Mira könnyezik.

És ajkuk összeforrott.

Néhány pillanat múlva már a városban voltak. Leszálltak s Vidovics haza küldte a kocsist.

Elkísérte a lányt a színházig s útközben nem tudott egyebet mondani neki, csak ezt a pár szót:

— Mindjárt felel, ha írok?

— Mindjárt felelek, ha ír.

A színház közelében Mira megállt s a kezét nyújtotta neki.

— Isten veled, Te édes! — szólt halkán és mosolyogni próbált.

— Isten veled, Te drága! — felelt a

másik, olyan hangon, mintha imádkozott volna.

Elváltak. A lány lassan előre ment a színház kis ajtajáig s onnan visszanézett. Vidovics ott állt, egy helyben, ahol elbúcsúztak s nem vette le róla a tekintetét.

Még egyszer intett neki, még egyszer köszöntötték egymást, aztán bement a vigaságnak szentelt palotába.

Vidovics valami affélét érzett, mintha hirtelen fejbe kollintották volna.

A búcsu-előadás sok zaj és éljenzés között, de kivételesen minden botrány nélkül folyt le. A Haller-lányoknak nem voltak vetélytársaik; a szokásos tüntetésre és ellen-tüntetésre nem nyílt alkalom.

Hogy Vidovics elárasztotta a színházat Nizzából hozott virágokkal, azt mindenki természetesnek találta. Az egész közönség meg volt győződve róla, hogy Mira a kedvese Vidovicsnak s azért a virágokat a huszártisztoktól kezdve a karzat publikumáig minden néző helyeselte.

Másnap, Sugár Mariska társaságában, kikísérte őket a vasúthoz. Feladta a podgyászu-
kat, megváltotta mérsékelt áru, másodosz-
tályu jegyeiket, beszámolt Lolának a vissza-
járó pénzzel s mikor beszálltak a kupéba,
szerencsés utazást kívánt nekik.

A vonat megindult. Még egyszer köszönt:
a lányok és Fröhliczné a zsebkendőikkel
integettek Sugár Mariskának. Mira az ajká-
hoz emelte a kezét, és Sugár Mariska mo-
solyogva szólt:

— Ez aligha nekem szól.

És amint arra fordult, álmélkodva látta,
hogyan Vidovics sápadt és komoly, mint a halál.

— Ejnye, ejnye, ejnye, — szólt Sugár
Mariska, — be komoly lett egyszerre! Így
még nem láttam magát!

— Operette-figura vagyok, ugy-e? — kér-
dezte Vidovics.

Sugár Mariska félig tréfásan, félig ko-
molyan vigasztalta:

— Hagyja el, Feri, megesett ez már oko-
sabb emberekkel is!

Amaz nem felelt.

Gyalog mentek vissza a városba s míg megkerülték a pályaház előtt álldogáló kocsikat, mind a ketten hallgattak. A sétatérhez érve, Sugár Mariska rátekintett a fátyola alól. Úgy hallgatott az most is, mintha az orra vére folynék.

— Helyes kis személy volt, az igaz — merengett Sugár Mariska, olyanforma hangon, ahogy a temetőből hazatérők beszélgetnek az elköltözőtről. — Szép, kedves teremtés s ami nem utolsó dolog: jó, derék leány. Hanem azért ne féljen Feri, az efféle gyász nem tart sokáig. Úgy látszik, maga még soha sem volt szerelmes s most azt hiszi, hogy ami nagyon fáj, azt csak sokára heverí ki az ember. Ördögöt!... Olyan ez, mint amikor jól odavágjuk a könyökünket valahová. Az első pillanatban majd kiugrik a szemünk a fájdalomtól s egy perc múlva már elfelejtjük, hogy az előbb megütöttük magunkat. Ma még azt képzei, hogy mindjárt kiszakad a szíve, pedig dehogy! Ez

csak: az ifjuság. Szinte látom magát a jövő szezonban, egy új csillag mellett, aki remélhetőleg más fajtából való lesz. Hála Istennek, tavaszt nem csak egyet ad a böles természet; az olyan legényeknek, mint maga, ad tizet, huszat, huszonötöt is.

— Tartok tőle, — szólt Vidovics, — hogy nekem csak ez az egy volt.

— Akkor hát miért nem veszi el feleségül?

Vidovics előbb egy fejmozdulattal felelt; mintha bosszantotta volna a kérdés. Aztán igyekezett megmagyarázni, amit Sugár Mariska nem értett.

— Mert a gyógyító szer rosszabb volna a betegségnél. Mert kiszámíthatatlan bajoknak rohannék eléje s mert ő még drágábban fizetné meg ezt a mulatságot. Mert neki nem adhatnám meg azt a társadalmi helyzetet, amely a feleségemnek dukál. Mert a világrend, elég oktanul, nem engedi meg, hogy elvegyem. Szóval, az ember nem azt teszi, amit szeretne, hanem azt, amit lehet.

— És ez ... nem lehet? ...

— Elképzelheti, hogy nem lehet.

— Lássa, már is magához tért! Egy hét múlva túl lesz a krizisen. A jövő szezonban, ha szemrevaló soubrette-et kapunk, már elfelejtette az egész históriát.

— Kivánom, hogy jó próféta legyen, — felelt Vidovics.

Aztán megint szótlantul haladt a szép asszony mellett. Mariska nem zavarta; hadd álmodozzék arról, ami elmúlt! De gyakran rápillantott: szinte kíváncsian nézte, mintha csak most ismerné meg igazán. Mariska tapasztalt asszony volt; látott már egyet-mást s a Berényben lejátszódó események nem igen érdekelték. De két dolgot soha se unnak meg a tapasztalt asszonyok. Az igazi gyémántot és az igazi szerelmest. Ha a másé is.

Furcsa dolog ez. A tapasztalt asszony ilyenkor mosolyogva nézi a lefőzött fiatal-embert. „Szegény, ez ki van készítve!” — szól magában, látván, hogy amaz hiába iparkodik megőrizni a contenance-ot, mégis

csak lehorgasztja az orrát. Nincs kelleme-
sebb, mint részvéttel nézni a legyőzött ellen-
séget s a tapasztalt asszony kiveszi részét a
női gyöngeség diadalából. Szánakozni min-
dig jól esik; ez a büszkélkedés legdiszkré-
tebb formája. De még jobb szánni azt, akit
még gyötör az a baj, amelyet mi már meg-
láboltunk. A tapasztalt asszony tudja, hogy
az ember nem hal bele a nagy csapásokba,
csak az apró nyomorúságokba, mert mind-
nyájan hasonlítunk Hatto érsekhez, akit az
egerek öltek meg. Tudja azt is, hogy egy
kis himlő még nem nagy veszedelem. Csak
be kell takarni a fiút s rá kell parancsolni,
hogy ne vakarózzék. A tapasztalt asszony
mindamellettt újra meg újra elcsudálkozik
a természet rendelésén: „Milyen furcsa be-
tegség, Istenem! Milyen furcsa betegség!“ . . .
Ápolgatja a türelmetlen fickót; ez asszonyi
kötelesség. Biztatja, hogy feküdjék szép
csöndesen; lám, a másik jól viseli magát,
a jövő héten már meg fog gyógyulni. Magá-
ban pedig nevet mind a kettőjükön: „Milyen

gyerekek! Istenem, milyen gyerekek!...“
És irigyli, nagyon irigyli őket.

— Hol lesz ma délután? — kérdezte,
mikor elbúcsúztak egymástól.

— Kimegyek Szent-Jánosra.

— Ott rá se fognak ismerni magára.
Olyan régen nem látták.

Nem mondta el, hogy tegnap is kinn
volt, csak azt felelte:

— Ezentúl gyakrabban fognak látni.

Úgy cselekedett, ahogy ígérte. Délután
kihajtatott s kint maradt éjszakára is. Oda-
kinn azt hitték, hogy megbolondult. Ez a
gyanu nem volt minden alap nélkül való.
Olyan különös viseletet tanusított, hogy az
ispánjának Vidovics Nácit juttatta eszébe,
aki mielőtt Döblingbe került, cukrot vette-
tett a krumpliföldre s mezitláb szaladgált
a tanyán, azt adván okul, hogy a cipőviselet
nem egészséges. A népes Vidovics-családban
mindenre találkozott példa.

Feri úr ilyenforma ötletekkel lepte meg
az ispánt. Ahogy leszállt a kocsiról, kijelen-

tette, hogy be akarja járni a gazdaságot. Az ispán épp a méhesben ült s a *Religió*-t olvasta.

— Mit olvas? — kérdezte Feri úr.

— A *Religió*-t.

— Nem hittem volna, hogy ilyen szent ember.

— Nem ájtatosságból teszem, tekintetes úr. Inkább atheista volnék, vagy micsoda. De hát a faluba nem jár egyéb nyomtatott papiros. Ezt is a főtisztelendő úrtól kapom, aki meg akar téríteni.

— No és sikerül a dolog?

— Nem mondhatnám, de így könnyebben elalszik az ember.

— Ön böles férfiu, Schmied úr.

Schmied úr erre beszámolt a gazdaságban törtétekkel s szomorúan lógatta a fejét, mint káros gazda szokta. Itt is, ott is csak a baj meg a hiábavaló vesződség.

Feri úr végighallgatta s mindenre csak azt mondta:

— Persze, persze.

Schmied úr azt várta, hogy most már bejárják a tanyát, a földesúr azonban egyszerre mást gondolt.

— Őszintén szólván, kedves Schmied úr, úgy veszem észre, hogy mindez engem egy cseppet se érdekel. Hanem tudja mit, jöjjön be velem az irodába, hűtessünk be egy pár üveg szódavizet, hozzassunk valahonnan egy pakli kártyát, s játszszunk máriást.

Schmied úr eleinte azt hitte, hogy Feri úr csúfolódik, s ezzel csak azt akarja mondani, hogy a sok kárt a Schmied úr tétlenségének tulajdonítja. De Feri úr nem tréfált; egész komolyan elnyert tőle tizenkét krajcárt. Aztán meghívta vacsorára s éjfélig elbeszélgetett vele a béresekről meg a tanyai lányokról. Schmied úr majd eldült az álomságtól.

Végre éjféltájban megszabadult. Búcsuzóul azonban elpanászolta, hogy az egész községben, de különösen a puztlán igen elharapózott a vadházasság s már-már a próbaházasság is nagyon divatossá kezd

válni. Úgy találta, hogy a papnak igaza van; ideje volna valamit tenni a dologban.

Feri urat hidegen hagyta, hogy Szent-Jánoson az erkölcs ilyen súlyosan meg-rövidült.

— Hagyja békében szegényeket, — szólt.
— Úgyis elég bajuk van.

Schmied úr elment s alig hogy kiért a kastélyból, már aludt. Sejtelve se volt róla, miképpen került az ágyába.

Hajnalban felköltötték, mert ki kellett nézni a majorba. Mikor éppen fel akart ülni a kocsiba, egy legény állított be hozzá, aki a kastélyból jött.

— Tisztelteti a tekintetes úr a tekintetes urat; szépen kéri, tessék átküldeni egy kicsit az ujságot.

— Micsoda ujságot?

— Amit a méhesben tetszett olvasni.

— Hát már fenn van a tekintetes úr?

— Fenn az. Egész éjszaka kinn sétált a kertben.

— Hm. No hát, fiam, itt az ujság; vigyed.

Feri úr csakugyan ébren töltötte az éjszakát. Mikor magára maradt, elővette kedves regényét, a *Notre cœur*-t, s olvasni kezdett. De André Mariolle esete ez egyszer idegessé tette. Félre tette a könyvet s kiment az orgonák közé. Ott járkált, míg egyszer csak észrevette, hogy virrad. Úgy gondolta, hogy jó lesz lefeküdni. De már nem jött a szemére álom.

Mikor Schmied úr haza jött a majorból, Feri urat már útra készen találta.

— Látom, — szólt, -- hogy minden rendben van, s hogy én rám itt semmi szükség. Hát Isten áldja meg, Schmied úr.

Az ispán fejcsóválva nézett utána.

— Kijött, — beszélte később a szentjánosi papnak, — elolvasta a *Religiót*, leült velem máriást játszani, áldását adta az összes vadházasságokra s aztán haza ment. Az öreg Náci is így kezdte, szegény.

Feri úr a városban se viselkedett logikusabban, mint a pusztáján. Az éjszakákat áttivornyázta s egész nap biliárdozott. Más-

kor a regényolvasásra adta magát, néha meg mintha agyon akarta volna lovagolni a jámbor Calvadost. Társaságba nem járt s még az utcán is kikerülte asszony és leányismerőseit.

— Mi ütött hozzád, hogy egyszerre ilyen asszonygyűlölő lettél? — kérdezte tőle Cipriáni.

— Nem tudok beszélni velök, mert unom őket. Hidd el, ők sem törődnének velem, ha egyet gondolnék s elvenném a Ditrich leányát, aki ott megy a postaépület előtt. Pedig nagyon derék leány, a szeme szép, mert vörösés tűzben ég, a lába rendkívül formás, mindenképpen különb, mint akár-melyikük s nem tehet róla, hogy az apja mazsolaszőlőt árul.

Két hét mulva eltűnt a városból s nem látták esztendőig.

XII.

Ahogy a vonat megindult, Lola meglobogtatta batisztlkendőjét, mosolyogva köszönt Sugár Mariskának, aztán visszaült a helyére s elégedetten szólt:

— Végre!

Csak ezt az egy szót mondta, de a hangja sokat fejezett ki. S ebben az egy szóban benne volt az is, amit elhallgatott:

— Adieu, kedves Vidovics úr, a soha viszont nem látásra! Ön igen sok bosszúságot okozott nekem, de megbocsátok önnek. A rossz álomnak vége; nem haragszom tovább.

Mira nem felelt; mintha nem is hallotta volna, amit testvére mondott. Ott maradt az ablak mellett; le se ült, úgy nézett ki

tovább, mintha nem tudná, hogy mi történik vele.

A vonat kirobogott az állomásról; elhagyta a vasuti épületeket, az őrházat, a külső város parasztházait, a szőlős kerteket. Lola elővette angol regényét, s olvasni kezdett; Fröhlichné sóhajtott, nem tudni miért, aztán oda támasztotta fejét a női szakasz kopott bőrváncosára. Két perc múlva már aludt.

Mira csak nem mozdult az ablak mellől. A halmok és a homokbuckák rendre eltűnédeztek a szeme előtt; kiértek a mezőre. Messze, dél felé, a pusztaságban valami fekete foltot látott; egy fasornak a szélét. Az ott Szent-János.

— Talán már leülhetnél, — szólt Lola.

Mira mozdulatlan maradt, s nem vette le szemét a fekete foltról. Elmaradt az is. A vonat elhagyta a furcsa város határát.

Mira leült a helyére. Hátra vetette fejét a diván bőrpárnájára és becsukta a szemét.

Az egész úton nem szólt egy szót se.

Lola is csak rövid és száraz megjegyzéseket tett, amikor a körülmények éppen megkövetelték. Szerencsére Fröhliczné annyit sápítózott, hogy ez mindnyájok előtt társalgásnak tűnt föl.

Esti hét óra lehetett, mire megérkeztek új állomáshelyökre, egy felsővidéki nagyvárosba, ahol más, csöndesebb élet várt rájuk. Már a pályaudvar környékén meglátszott, hogy újra Európában vannak, ahol az emberek nem törődnek egymással, még a színésznőkkel se.

Egy másodrangú fogadóban szálltak meg. Toilette-et csináltak s lementek az ebédlőbe. A szűk, homályos terem utasokkal volt tele, akik csöndes beszélgetésökkal kevés vizet zavartak. Mira mintha egy kissé magához tért volna. De alig evett s bágyadtan nézegetett körül, mint aki most kelt föl valami súlyos betegségből.

Reggel kibéreltek egy sötét udvari szobát, a színházhoz legközelebb eső, ócska, komor ház első emeletén. Ahogy beköltöztek, Lola

azonnal zongorához ült; Lola mindig tanult. Fröhlichné, egy kis beszélgetésre, átment a háziasszonyhoz, egy rosszképű, kanccsal öregasszonyhoz, aki a mozgása és beszédmodja után ítélve, sokáig élhetett együtt egy szigorú, de becsületes dragonyos-örmmesterrel. Az öreg hölgy a pántlikáit vasalta, s közben megvallotta Fröhlichnének, hogy bármennyire tiszteli a művészetet, az ő lakásán nem lehet pezsgős vacsorákat csapni. Mira ezalatt kiválasztott magának egy kis kuckót, előszedte a holmiját s egy viaszosvászonnal borított, sánta kis asztalra kिरakta a levélpapirjait.

Harmadnap már próbára mentek. Időközben megérkezett az egész társulat s próba után az igazgató megkezdte a félhavi gázsi kiosztását. Az igazgató igen derék ember volt. Gyöngyvirággal kedveskedett Mirának s kijelentette neki, hogy ámbátor Mira az elmúlt félhónapban négy próbáról késett el, mindössze nyolc forintot von le a fizetéséből.

— Magára nem tudok haragudni, — szólt s nyájasan szorította meg az átnyujtott hatvankét forintot.

Negyednap megkezdődtek az előadások. Nem játszottak, de ők is ott akartak lenni a megnyitón. Mikor az utolsó felvonás előtt lejöttek a színészpáholyból, Mira beszólt a színház kapusához:

— Nem jött levelem?

— Kitől vársz levelet? — kérdezte Lola megütközve, rideg, szinte ellenséges hangon, melyből kiérzett a hirtelen megbotránkozás.

Mira a szemébe nézett testvérének.

— Tőle, — felelt büszkén.

De nem jött levele.

Nem jött aznap, nem jött másnap, harmadnap se jött. Naponkint kétszer is tudakozódott; hiába. Lola nem titkolt elégteliséggel nézte huga csalódott arcát. Mira egyre levertebben tért haza a színházból s otthon órákig elnézte a szűk, puszta, szomorú, kis udvart.

— Hol jár az eszed? Olyan vagy már, mint a penészvirág, — szolt Lola.

Nem felelt. De azután is minduntalan besurrant a kapus fülkéjébe.

— Kérem szépen, nem jött levelem?

Napról-napra félénkebben, napról-napra halkabban kérdezte s kérdő kis arcocskája napról-napra sápadtabbnak és kisebbnek tűnt föl a kapus előtt. Utóbb már csak a tekintetében égett a kérdés:

— Nem jött? Ma se jött?

Végre nem merte kérdezni többé.

Alig két hét alatt nagyon megváltozott. Az arca megfakult, a tekintete elbágyadt s olyan csüggedten járt az utcán, mint egy kis öreg. Mintha a hangja is veszített volna a csengéséből. Szótlanul végezte a dolgát, készségesen engedelmeskedett a rendezőnek, a karmesternek, Lolának, egész környezetének, de mint egy szomorú, jó kis gyermek, aki az intézet komor falai közt folyvást az elhagyott rétre gondol. Otthon naphosszat elüldögélt valami kicsinyes női munka mel-

lett, „igen“-nel és „nem“-mel felelgetett, ha kérdezték, szeliden, mint azelőtt, mikor még nem vették el az eszét, de végtelenül búsan, mint aki kötelességből elhatározta, hogy el fog viselni valamit, ami megmásíthatatlan.

Olyan bánatos, olyan fakó és olyan hangtalan volt, mint egy beteg kanári.

— Ez a lemondás időszaka, — szólt magában Lola, aki igen sok angol regényt olvasott s emberismeret dolgában tizennégy esztendő s kora óta tekintélynek tartotta magát. — A kríziseknek már vége; következik: a csöndes megadás. Két hét múlva már mosolyogni fog. Eleinte egy kicsit szomoruan fog mosolyogni, de ne legyünk türelmetlenek. Egypár jókedvű ember ismeretsége nemsokára befejezi a kúrát s őszre majd csak elfelejtjük a berényi Céladon kackiás bajuszát . . .

De Lola korán örült.

Egy este, mialatt Mira a *Rip Van Winkle* Lisbeth-jét énekelte, Lola a színpalak között beszélgetett az igazgatóval.

— A kicsi teli házakat csinál, — örvendezett az áldozatra kész vállalkozó, akinek már jó ideje nem kellett megválnia aranyórájától. Nézzen csak ki, milyen zsúfolt házunk van! . . .

Lolát érdekelte ez a nem mindennapi ujság s fölvonásközben kitekintett a függöny kukueskáló-lyukán.

Pillantása legelőbb is egy üres páholyra tévedt. Köröskörül nagy közönség ült. A zenekar már visszaszólitotta a folyosón sétálókat; némelyik rekeszben hatan is szorongtak.

— Csak egyetlen üres páholyt látok, — szólt az igazgatóhoz.

— Nem, ott is ülnek, — felelt a vidéki opera megteremtője, — eladtuk valamennyit.

Lolát, maga sem tudta miért, kíváncsivá tette ez az üresség. Tekintete harmadszor is visszatért oda s egyszerre észre vette, hogy a páholy mélyén egy magas férfialak emelkedik föl.

Egy magános férfi, aki elbúvik a közön-

ség elől! Nem láthatta a rejtőzködő arcot s mégis megrezzent. Valami olyanformát érzett, mint aki a tengeren csónakázva, hirtelen fekete árnyékot pillant meg a vízen, első jelét ama viharoknak, melyek váratlanul törnek ki.

Mikor előadás után megindultak hazafelé, az utcára érve körültekintett. És úgy rémlett neki, mintha vagy húsz lépésnyire, a legközelebbi utca-lámpásnál, ugyanazt a sötét férfi-alakot látná.

— Eh, holondság! — szólt magában.

Másnap a férfi-alak nem mutatkozott, de harmadnap, délután három órakor, Mira próbára ment és többé nem jött vissza.

Hogy mi történt ezen a napon, Lola soha sem tudta meg egészen.

XIII.

Ez történt:

Vidovics, két nappal előbb, este hét óra tájban szállt le a vonatról. Behajtatott a *Nemzeti Szálló*-ba, átöltözött s aztán lesétált a főtérrre.

Hamarosan megtalálta, amit keresett. A legközelebbi utca-sarkon ott vereslett a szinlap, mely tudtul adta mindeneknek, hogy a nyári szinkörben ma *Rip Van Winkle*, vagy: *a hétalvó szabad vadász* adatik, köz-kivánatra és bérletszünetben.

Átfutotta a szereplők névsorát s megtudta, amit tudni akart. Ott állott, hogy Lisbeth-et s a kékhegyek szellemét Haller M. adja. Vidovics valami ütés-félét érzett a szíve táján, mikor ezt az M. betűt meglátta.

Szinte áhítatosan betűzte végig a bolond szinlapot; látha megtud még valamit, ami érdekli. S csakugyan, a szinlap alján a következő sorokat találta:

„Szombaton, e szinpadon először, új diszletekkel és bengáli tűzzel: *Hoffmann meséi*, vagy: *az ördögös hegedűs* adatik. Ez alkalommal Olympia, Antonia és Stella hármas szerepét Haller M. domborítja.“

Visszament a szállóba s elküldte a szolgát jegyért. Jobban szerette volna, ha nem a szinpadon találja meg kis Miráját, de már nem tudott várni másnap reggelig.

Lolával tudniillik semmi áron nem akart találkozni.

E történet nótáriusa nagyon óhajtáná, ha a türelmes olvasó nem itélné meg tulontul szigoruan elbeszélésünk hőjét. Azért ehelyütt, különös tekintettel a következőkre, sietve jegyzi meg, hogy Vidovics úr, a város-berényi szabad vadász, nem rossz szándékokkal kereste föl énekes kis Lisbethjét. Hetek óta lázban volt; nem tudott meg-

lenni tovább édesszáju szerelmese, a szép kis szűz nélkül, aki neki virágzik s érte hervad, nem tudott meglenni nélküle és maga se tudta, mit fog csinálni.

Hanem azért nem ment el egészen az esze s azzal tisztában volt, hogy ha nem akar Miráról végképpen lemondani, Lola előtt nem szabad mutatkozni.

Bebujt tehát egy páholymélyedésbe, hogy legalább messziről láthassa kicsi madarát. Hogy hallja a hangját, kövesse a tekintetével minden mozdulatát, hogy lássa: igen, még megvan, él, mozog, szól s trillázik, ahogyan a pacsirta, az a lény, aki minden érzékével, minden gondolatával, egész szívével csak neki virágzik, egyedül neki.

S mikor már ott volt, elfogta a bűnös kíváncsiság: ám hadd lássa, milyen hát olyankor, amikor nem sejti, hogy ő is jelen van?!... Pedig tudhatta, hogy e vélkéért mindenki kegyetlenül bűnhődik; tudhatta például a szép Meluzina tanulságos történetéből.

Vidovics ritkán látta Mirát a nézőtérrel; csak nagy kérésre hallgatta végig egy-egy nagyobb szerepét, amelyet Mira mindig neki játszott. Ilyenkor is bántotta, hogy a színpadon kellett látnia, ahol mindenki gyönyörködhetett a mosolygásában s ahol Mira mást mondott, mint amit gondolt. Ezt a zavaró érzést Vidovics soha se tudta teljesen leküzdeni s azért, ha Mira énekelt, rendszeren ő is a színpad között volt. Itt azt hallhatta tőle, ami csak neki szólt s ami ennek az édes kis leánynak jutott az eszébe, nem pedig valami verselő pimasznak; s ha közben Mira egy párszor kiment a színpadra, Vidovics ebben csak egy kellemetlen kötelességnek a teljesítését látta, amelybe bele kell törődni, de amelyet megszokni nem lehet.

Ez magyarázza meg, hogy most, amikor hosszabb idő múltán a színpadon pillantotta meg azt, kihez annyi édes emlék fűzte: Mira másnak, újnak tűnt föl előtte. A párját várta, aki szenved, mint ő s egy

mosolygó, bájos operette-alakot talált, aki igen sokat foglalkozott egy szabad vadász-szal. Bánta is ő, hogy mindez komédia! Ez a komédia most rettenetesen izgatta s meg tudta volna fojtani a fajankót, aki úgy kívánta, hogy Lisbeth lenge ruhát öltjön s átváltozzék a kék hegyek szellemévé.

Óh, mennyire nem volt igaza! Sohase volt tündér, aki olyan hosszú és bő pantallóban jelent volna meg a színpadon, mint a kék hegyek e szemérmes szelleme. És látva Lisbeth-et, azt kellett volna mondania magában: Óh, irigylésreméltó Rip Van Winkle, akit ilyen édes kis asszony vár haza! Óh, menyecskék gyöngye, óh, feleségek ideálja!

De ingerelte a gondolat, hogy Mira mosolyog, mikor ő szenved s fojtogatni kezdte a féltékenység, a leggonoszabb valamennyi közül, mely ellenséget lát mindenben, mindenben.

Az alávalóságoknak nincs nagyobb mesetere, mint ez a hitvány, pici démon. Ő gubancolja össze sok asszony élete

fonalát olyan gonoszul, hogy Atropos, türelmetlenségében, hamarabb vágja el az összebogozott szálát, mint hivatása követelné. Ő teszi poltronná a hősöket és silánynyá a félisteneket. Ennek a démonnak minden szava aljasság.

Vidovicsnak ez a silány kis démon egy igen bolond gondolatot vert a fejébe.

— Vajjon szeret-e igazán? Vajjon nem kacérság volt-e, amit szerelemnek képzeltem? Vajjon nem azért mosolyog-e rám, mert úgy találja, hogy férjnek elég elfogadható vagyok? Aki így tud komédiázni, meglehet, velem is csak komédiát űzött. Hogy szível, elhiszem; de vajjon úgy szeret-e, ahogy én szeretem őt: minden csöpp véremmel, minden gondolatommal, egész lázas lelkemmel?! Nos, meg fogom tudni, hogy igazán szeret-e!

Eddig soha se jutott eszébe ez az örütség; most egész éjszaka nem tudott miatta aludni.

S makacsul ismételtette magában:

— Meg fogom tudni! Igen, meg fogom tudni!

Nos, hát megtudta.

Akkor este megvárta őket, hogy még egy pillanatig hallja Mirának a hangját, de nem ment közelükbe; most már tudta, hogy Lolával nem találkozhatik többé soha. Másnap nem volt szerencséje; csak együtt látta őket. Harmadnap végre leselkedő helyéről észre vette, hogy Mira egyedül megy be a színházba.

Ide s tova másfél óráig kellett rá várakozni.

Már vagy tíz lépésnyiről látta, amint kilépett a kapun s csöndesen közeledett arra felé, ahol ő, nagy ideje, őrt állott. Elgondolkozva haladt előbbre; nem nézett sehová. Mintha megsoványodott volna. Viseltes fekete ruha volt rajta; kacérság ez is, vagy igazán nem akar tetszeni senkinek?

Egyszerre elébe állott valaki.

A sápadt arcocska koráll-pirosra vált. S mintha, ami élet volt benne, hirtelen mind a szemébe szökött volna.

Amint megállott, egy önkéntelen mozdulatáról észre lehetett venni, hogy majdnem a karjai közé szaladt a vele szemközt álló hosszú embernek. És Vidovics újra látta a boldogságnak azt a káprázlatos mosolyát, melyet e gyönyörű szempárban a jó Isten csak az ő számára fakasztott.

Hogy még kételkedhetett! •

— Eljött! Eljött! Eljött! — suttogta Mira. Egyebet nem tudott mondani,

Vidovics olyan sárga volt, mintha vagy húsz esztendeje első segéd lett volna egy nagy droguistaüzletben s azóta most kerül először szabad levegőre.

— El kellett jönnöm, — szólt. — Nem tudtam el nem jönni. Haragszik?

— Nagyon boldog vagyok, — felelt a lány.

— Igazán? Igazán? — dadogott amaz.

Olyan hosszan néztek egymás szemébe, hogy a mellettök elsántikáló öreg úr rájuk bámészkodott. Egy kis paraszt szolgáló pedig, amint futva haladt el közelükben, visszapislantott, vajjon ott vannak-e még? Csak

most vették észre; hogy az utca közepén állnak.

— Nem maradhatunk itt, — szólt Vidovics. — Meglátnak bennünket, pedig senki-nek se szabad tudnia, hogy itt vagyok. Jöjjön velem.

— Megyek, — felelt Mira s nem kérdezte, hogy hová vezeti.

Természetesnek találta, hogy messzire mennek, minél messzebbre. Már hozzá szokott ezekhez a szentimentális utazásokhoz; egész szerelmi regényük csupa sétából állott.

Vidovics a nagy sétatérre igyekezett, abba a nyilvános parkba, mely a városból a vasúthoz vezet. Úgy gondolkozott, hogy ott a napnak minden órájában találhat egy búvóhelyet, ahol tanuk nélkül mondhatja el, ami a szívét szorongatja.

A leány nem tudta merre jár; nem is törődött vele. Sejtelve sem volt róla, hogy utóljára megy végig ezeken az utcákon. Alig vette le a szemét kísérőjéről s nem ügyelt rá, hogy a járókelők utána néznek.

Az úton csak egy pár szót váltottak, halkán, hogy senki se hallja. Mintha attól tartottak volna, hogy a hangos szó, a közömbös mondat, melyet akárki hallhat, megtöri a szentségét annak, amit gondolnak.

Talán mindössze ennyi volt a beszélgetésök :

— Mikor jött ?

— Tegnapelőtt.

— És még csak nem is tudatta, hogy itt van !

— Nem akartam Lolával találkozni. Ha találkoztunk volna, most nem lehetnénk egyedül.

— Mért nem írt ?

— Nem akartam papírra tenni, amit gondoltam. És nem tudtam olyat írni, ami akárkinek a kezébe kerülhet. Várta a levelemet ?

— Mindennap. És hiába. Soha egy sor se !

— Édes !

— Mit csinált azóta ?

— Örültségeket! Folyton lázban vagyok azóta.

— Mondja, hogy szeret. Olyan boldog vagyok, ha mondja! . . .

Ez, vagy valami efféle, volt az egész. Mert a szerelmesek mindig ugyanazokat a gyermekességeket, ugyanazokat a hiábavalóságokat beszélnek. A szerelemnek mindig huszonhat szava van, mint az ábécének huszonhat betűje. De azért ebben a huszonhat szóban benne van minden.

Tíz perc múlva a sétatéren voltak. Letértek a nagy allée-ról, elhaladtak egy sereg labdázó gyermek mellett s végre, a park hátulsó részén, Vidovics megtalálta a szerelmeseknek szánt, elhagyatott helyet.

Az orgona-bokrok közé rejtett padot, ahová leültek, nagy hársfák árnyékolták s közelükben valahol, a legmagasabb ágak egyikén, énekes madár csattogott. Az is olyanforma szándékkal lehetett, mint az a sápadt, suttygó ember odalenn.

— Mira, édes Mirám, nézzen a szemembe és hallgasson rám.

A lány szót fogadott.

— Ha maga nem szeret engem úgy, mint ahogy én szeretem magát, akkor örültség az, amit most teszek. Mert akkor, ebben az órában, örökre elveszítem magát s elveszítem még az emlékeimet is, azt a vigasztaló tudatot, hogy akit szeretek, nem gyűlölettel, nem megvetéssel, hanem jó szívvel gondol rám. Ha nem szeret úgy, mint ahogy én szeretem magát, akkor, ebben az órában, meg fog gyűlölni s ezentúl nem úgy fogok eszébe jutni, ahogy eddig, hanem mindig úgy, ahogy ma, ahogy utóljára látott... Mert, meglehet, utóljára beszélünk egymással, édes kis Mirám, életem, szerelmem!

A lány rémülten tekintett rá. Egy órával előbb még reménye se volt rá, hogy látni fogják egymást. Most, a váratlan viszontlátás órájában, csak egy gondolata volt hogy: újra elveszítheti.

— Utóljára! Miért? — dadogta inkább, mint kérdezte.

— Mert ez nem tarthat így tovább. Mert ez nem élet. Mert ha nem lehet az enyim, inkább szakadjunk el örökre.

Mira lecsüggesztette a fejét.

— Azért jött, hogy még jobban elszomorítson?

— Azért jöttem, hogy megkérdezzem, amit még nem kérdeztem meg soha. Hogy megkérdezzem: úgy szeret-e engem, ahogy én szeretem magát?

— Azt nem kell kérdeznie.

Vidovics közelebb hajolt a lángoló arcocskához s megfogta Mirának a kezét. Olyan fagyos volt az, mintha a hideg lelte volna a szegény kis leányt.

— Értsen meg jól. Tudom, hogy maga is szeret engem egy kicsit. De nem azt kérdezem. Ahogy én szeretem magát, az más. Nekem nincs csak ez az egy gondolatom. Mindenre képes volnék magáért. Reszketek, ha eszembe jut, hogy elveszíthetem; s hogy

az enyém lehessen, lemondanék mindenről, amit ember kedvesnek találhat. Az életemről is, úgy se sokat ér. Maga is így szeret engem ?

A lány a szemébe nézett szerelmesének, úgy felelte :

— Igen. Így szeretem magát.

— Le tudna mondani értem a színpadról ? El tudná hagyni értem a családját ? Föl tudná áldozni értem egész jövőjét ? Meg tudná tenni mindezt ?

— Igen. Meg tudnám tenni mindezt.

— Akkor hát bizza rám a sorsát és jöjjön velem.

A lány úgy nézett rá, mint aki nem érti, mit mondtak.

— Azt mondtam, hogy : akkor hát bizza rám a sorsát és jöjjön velem. Elviszem messzire, ahol senkitől se kell kérdezgetnünk, hogy : mi, ketten, egymáshoz valók vagyunk-e ?

Most már értette.

— Nem felel ?

— Azon gondolkozom, — szól a lány szomorúan, — hogy ha nem szeret úgy, mint ahogy én szeretem magát, akkor maga a legrosszabb ember a világon.

— Nem hisz bennem?

— És ha ebben a pillanatban csakugyan elkezdenék kételkedni: már késő. Szeretem magát.

— Rám bízod magad? Velem jössz? Mondd! Mondd hát! Te édes, te drága!

— Ha úgy akarod, veled megyek. Tégy az életemmel, amit akarsz. Szeretlek.

Vidovics csókkal melengette a fázékony, hideg kis kezét. Aztán, mert lépéseket hallott, fölkel a padról és hitta a leányt:

— Jöjj hát.

— Most? Még ma?

— Most. Még ma.

— Így, ahogy vagyok?

— Így, ahogy vagy.

— Anélkül, hogy még egyszer látnám őket, anélkül, hogy egy szót szólnék nekik?...

— Két sorból meg fognak tudni mindent.

A lány egy könyörgő pillantással kérdezte :

— Nem lehet másképpen ?

— Nem lehet másképpen.

Már alkonyodott s Vidovics sietett. Egy puskalövésnyire voltak a vasuttól, de nem itt akart fölülni a vonatra, hanem a legközelebbi kis állomáson, ahol Mirát még senki se ismeri. Odáig kocsin jó háromnegyed óra s a gyorsvonat nem sokkal később itt lesz.

Kimentek a parkból az állomás elé s onnan egy vasuti szolgát küldött a podgyászáért. A *Nemzeti Szálló* nincs messze a vasuttól ; mire a leány, a váróterem asztalán, megírta a búcsuzó sorait, a kocsi már készen várta őket.

— Ezt a levelet kilenc órakor vigye el a színházhoz. Kilenc órakor, egy perccel se előbb. Értette ?

— Igenis, értettem, — felelt a szolga.

Hajlott hátú, beteges, öreg ember volt ; Mira arra gondolt : vajjon van-e leánya ?

Még idejekorán érkeztek meg; vagy tíz percig kellett várniok a vonatra. Mialatt le s föl sétáltak a perronon, egészen besötétedett.

Mira félig lehunyt szemmel, boldogan hallgatta a fülébe sugott örölségeket s mikor az állomáson csilingelni kezdett a vonat közeledését jelző villámos készülék, föltekintett szerelmesére s azt kérdezte tőle:

— Most már hiszed, ugy-e, hogy szeretlek?

Vidovics szánalmas mondatokkal válaszolt. Talán soha se volt olyan ostoba, mint életének ezen a nevezetes napján. Mert lehet valaki akármilyen nagy gavallér, elegánsabb, mint a csizmás kandur és diadalokhoz szokott, mint egy alkirály, lehet valaki kemény legény, márvány-lelkű, mint Don Juan Tenorio: mikor annak a lánynak az ajkáról hallja a szerelem szavát, akiről látni, hogy neki él és miatta fog meghalni, akkor még ez a kivételes valaki is megilletődik, mint ahogy a

vaskarú Goetz von Berlichingennek is megremegett a térde az oltári szentség előtt. És ilyenkor nem csoda, ha a kivételes valaki elveszti a fejét.

A vonat berobogott az állomásra. Vidovics karonfogta Mirát, megkereste a vonatvezetőt s kérte a sürgőnynyel rendelt külön szakaszt. A kalauz nagy reverenciával nyitotta ki a kupé ajtaját s mialatt besegítette a podgyászt, lopva rátekintett a leányra. Nem volt azon még csak kiskabát se, csak egy közönséges fekete ruha.

— Értem, — szólt magában a tapasztalt vasutas. Visszaadta Vidovicsnak a jegyeit, eltűnt s nem mutatkozott többé.

Pedig bátran mutatkozhatott volna. Míg kifizette a szolgát, aki a podgyászt utánuk hozta, Vidovics észrevette, hogy Mira vacog a hidegtől.

— Fázik? — kérdezte, mikor magukra maradtak.

— Nem, csak fáradt vagyok. Aludni szeretnék.

Vidovics nem felelt, hanem kibontotta a holmiját s elővett egy nagy utazó-plaidet. Aztán kijebb húzta a bársony-divánt, egy kis vánkost tett a vasuti párnákra s bebugyelálta Mirát a plaidbe, mint egy kis gyermeket. Mira ápolgatta magát, lefeküdt s behunyta a szemét.

Vidovics leült mellé a szőnyegre s megfogta a kezét.

— Hová megyünk? — kérdezte Mira egy pár pillanat mulva, de azért nem nyitotta föl a szemét.

— Velencébe, — felelt Vidovics.

— Akkor hát sokáig alhatom, — szólt Mira. — Ugy-e, nem fog felköltöni, ha szépen megkérem?

— Pesten föl kell ébresztenem, mert ott átszállunk egy másik kupéba. Onnan már kényelmesen utazunk.

— Óh, nagyon jól vagyok itt is! Jó éjt, édesem.

— De a kezét itt hagyja a kezemben ugy-e?

Csak intett, hogy: igen. Egypár perc múlva igazán aludt.

És Vidovics reggeli hat óráig ott ült a szőnyegen.

*

Lola csak este felé kezdett nyugtalanodni. De hamarosan rájött, hogy valami rendkívüli dolognak kellett történnie, mert mióta Berényből eljöttek, Mira sohase ment máshová, csak a színházba; még sétálni se járt. A színháznál pedig csak annyit tudtak róla, hogy a délutáni próbáról egyedül ment ki az utcára s azóta nem volt a színház tájékán. Lolának azonnal eszébe jutott a magányos férfi-alak, aki tegnapelőtt este, előadás után, a színház körül ólálkodott s ez a szivarozó, sötét alak nem ment ki többé a fejéből. Mikor késő este megkapta Mira levelét, már meglepőnek se találta a kellemetlen ujságot.

Szó nélkül nyújtotta át a levelet Fröhlich-nének; hadd olvassa az is.

Csak ez volt benne.

„Nem tudok nélküle élni; vele megyek. Kérd meg helyettem atyánkat, hogy bocsássa meg, amit ellene vétettem. Sajnálj s ne gondolj rám gyűlölettel. Aki szégyent hoztam rátok: *Mira.*“

Fröhliczné nem tudott hova lenni a kétségbeeséstől.

— Hagyd el, Róza néni, — szólt Lola, — ezen már nem változtatunk semmiféle sápi-tozással. Sejtettem én ezt régen, de nem akartad hinni. Látod, a híres szerelem! Eszeveszettség és hitványság, punctum!

Fröhliczné nem mert ellentmondani, bár gondolatában pártfogásába vette a szerelmeket s regényes képzelete már terveket szőtt; hisz a csábító nem rosszlelkű, csak fiatal és könnyelmű s bizony a házassággal is úgy van az ember, hogy jobb későn, mint soha! . . .

Fröhliczné látott rá példákat, hogy a vagyonos csábító néha nem olyan nagy szerencsétlenség, mint némelyik szegény kérő . . . Ahol pénz van, ott még minden helyre hoz-

ható. Esküvő, családi boldogság, vagyoni és szinpadi diadalok sora — mind e kíváncsatos dolgok máris szépen elrendeződtek Fröhliczné képzeletében; egy élő álmoskönyv volt ez a derék asszony.

— Engem már csak az bosszant, — folytatta Lola ridegen, — hogy el se titkolhatjuk a dolgot. Holnap kellett volna először énekelnie *Hoffmann meséi*-t s ezt az előadást itt nagyon kíváncsian várják. Egy hete hirdetik, szó se volt róla, hogy a műsor megváltozik; semmiféle hazugság nem segíthet rajtunk. Holnap este az egész város tele lesz a hírrel.

— Azt fogjuk mondani, hogy haza utazott atyádhhoz, aki hirtelen beteg lett.

— Csak legyen, aki elhigye. Egyelőre jó lenne, ha megkeresnéd a szerepet. Mit van mit tenni, elénekelem próba nélkül is. Még se lesz olyan feltűnő a dolog, mint ha a műsort is meg kell változtatni.

Másnap, korán reggel, átment a színházba, félreszólította impresszárióját s elbeszélte,

mi történt. Az igazgatónak szeme-szája elállt a csodálkozástól.

— A kis Mira! Ugyan ki hitte volna?!

— Az M. betű helyett egy L. betűt kell a szinlapra ragasztani; ennyi az egész.

— S maga ilyen könnyen veszi ezt a históriát?

— Tudok uralkodni magamon. Színésznő vagyok. És pedig igazán, nem addig, míg az első jött-ment rám veti a szemét.

— Tudja-e, mi jutott eszembe? Maga olyan jó színésznő, hogy ha egy kicsit utánozza Mirát, senki se veszi észre, hogy nem ő énekel. Szépen el lehetne titkolni az egészesetet. Csupa olyan darabokat adunk, amelyekben nem szerepelnek együtt; s ezekben majd mint Mira, majd mint Lola lép fel. Maga lesz Giroflé és maga lesz Girofla. No, mit mond hozzá?

— Köszönöm. Ehhez nem vagyok se elég jókedvű, se elég fáradhatatlan. Aztán meg nem akarom sötétebbre festeni a hajam. Egyszer se, soha.

— Igaza van. Kár volna a hajáért.

XIV.

Két esztendővel azután, hogy Feri úr eltűnt Vásáros-Berényből, Joannovics Terka egy szép tavaszi reggel ezt a levelet kapta Van der Kerkhoven kisasszonytól, aki időközben elhagyta Magyarországot, s ismét a nagyvilágot járta:

Páris, Rue Royale, 3 bis.

Kedves Terkám!

Nem érdemled meg tőlem ezt a primeurt. Az északsarki éjszakák fagyos nyugalmaival dobálsz félre lángoló leveleimet; már kétfőre nem válaszoltál s előre tudom, hogy ez is úgy jár, mint az előbbie. Mais c'est plus fort que moi; el kell mondanom, hogy: a jó Isten engem úgy segéljen, jelen voltam

— soha se találád ki — a Vidovics Ferenc úr esküvőjén.

Igen, igen: nem álmodol, szóról-szóra igaz. Jelen voltam, láttam, s én soha se hallucinálok.

Hogy mikor, hol s mily eszközök által? Tegnap délelőtt tizenegy órakor, a Madeleine-templomban. Az eszközökről szólván, meg kell vallanom, hogy: nem voltam meghíva s csak véletlenül jutottam hozzá ehhez a váratlan, egyetlen, északsarki látványossághoz.

Előtte való este Lord Beresforddal találkoztam, Bischofsheim bárónénál, a kis Beresforddal, aki három-négy esztendővel ezelőtt attaché volt Bécsben, talán nem is attaché, csak valami hátramoszdító a követségnél; mit tudom én. Nem emlékszel rá? Pedig egy időben nálatok is sokat szerepelt az úrlovas versenyeken. Ő volt az az örült kamasz, akit a versenytérrel minden második kedden s minden harmadik csütörtökön hordó-ágyon vittek be a városba. Mert

vagy elsőnek jött be, vagy úgy kellett a ló alól kihalászni. Soha anya annyi könnyet nem ontott, mint a Lord Beresford mamája; a huga se óhajtanék lenni, mert soha se mehetnék bálba. De szeretem ezt a fiút, mert vakmerő, mint egy sark-utazó s mindig szimpatizáltam az olyan koponyákkal, amelyek keményebbek, mint a patkó.

Persze, mindjárt Magyarországról kezdtünk beszélgetni. Lord Beresford egészen elérzékenyedett, a mikor Szilas-Almást említettem előtte, olyan örömet okoztam neki, hogy a nyakamba akart borulni. Két legszébb agyrázkódását ott szerezte. Erre föl-váltva magasztaltuk a szilas-almási szép napokat, mint Monsieur és Madame Denis a régi jó időket. Egyszerre azt mondja nekem:

— Igaz, nem ismerte maga Vidovicsot?

— Hogy ismertem-e? — feleltem én. — Jobban mint az apámat! (Mindenesetre többször beszéltem vele, mint a Van der Kerkhoven-család bármely tagjával.)

— Nos hát ennek a Vidovicsnak holnap lesz az esküvője, magától két lépésnyire ; ha kihajol az ablakon, végignézheti a bevonulást.

És elmondta, hogy ő lesz Vidovicsnak az egyik tanuja ; a másik az osztrák-magyar nagykövetség egyik titkára, akit Vidovics hazulról ismer. Más tán nem is lesz jelen a ceremónián.

Nem ugrottam fel meglepetésemben, annyi se tört ki belőlem, hogy : „No, hallja, hallja, hallja ! . . .“, semmit se szóltam Beresfordnak, de másnap reggel már hat órákor fölkeltem s tizenegyig olyan izgatott voltam, amilyen a tulajdon esküvőmön se leszek.

Tehát : igen, megvolt az esküvő. A sekrestyében volt ugyan, de megvolt.

A menyasszonyt nagyon kedvesnek találtam. Sötét utazó ruha volt rajta ; igaza van, a mirtust és a narancsvirágot mai napság már csak a színpadon használja az ember. Egy kicsit lázasnak látszott ; talán még csi-

nosabb, mint hajdan. Igaz, hogy akkor nem néztem meg ilyen jól.

Vidovics kissé ünnepiesnek tűnt fel előttem, de különben elég bátran hajtotta fejét a nyaktiló alá. Egy pár perc és a szegény ember el volt intézve. A pap közömbösen mormogta az áldást; könnyű neki!

A babyt nem hozták el az esküvőre; otthon maradt a dadájával s ezt igen sajnáltam. Azt mondják: fiu s a mamájára hasonlít. Ha Vidovics nem volna olyan emberfaló, ismeretséget kötnék a kis emberkével s akkora Paprika Jancsit vennék neki, mint az Eiffel-torony. Egyszer meglesem a Tuile-riákban.

Többet nem írok. Azt akarom, hogy maradjon egy sereg kérdezni valód; így talán egy pár sort mégis csak kicsikarok tőled! Kérdéseidre expressz fog felelni

őreg barátnőd:

Emma.

U. i. Alighanem én is férjhez megyek; kedvet kaptam a kis Haller Mirától. De két jelöltem is van s nem tudok közülök választani. Az egyik Strindberg, a sarkutazó, akinek az arcképét megtalálhatod minden képes ujságban. Nagyszerű fiu; egészséges, mint a poláris levegő, semmi ideg, csupa hajókötél. Hogy tud fölolvadni, barátom! Mennyi jéghegy, iramszarvas és rozmár!... az embernek a hátán végigfut a hideg. Pompás férj lenne belőle nyáron s nem titkolom el, hogy rajongok érte, ez most úgyis divat. De mit érek vele, ha feleségül megyek hozzá? A szerencsétlen mindig elülről kezdi az északi sarkot, mint más ember az ivást, míg egyszer végképpen ott marad. Júniusban már indul. Mintha az északsarki nap fel se kelne, ha Strindberget nem látja. Mit szólsz ehhez? Férjhezmenni, de egyedül élni s néha az ujságokból tudni meg, hogy: nini, nekünk is van férjünk, nem tudom melyik szélességi és hosszúsági fok alatt, — köszönöm, ez nem nekem való mulatság

ehhez vidámabb hölgyek kellenek. A másik jelölt tulajdonképpen a papa jelöltje: Heal, a szappan-királyfi. A szappan-király még él, de az ifjabbik Heal még komolyabb férfiu, mint az öreg. Olyan tiszta ész, hogy még huszonkét esztendő s az öreg már cégtársává fogadta. Szépnek nem nagyon szép, de rendkívül nyugodt; olyan nyugodt, mint egy propeller-kapitány a szélesöndben. S én szeretem a nyugodt embereket, akik a színésznőket nem veszik el feleségül, hanem ha álmodoznak, szenderük rózsás ködében olyan szappant látnak maguk előtt, amely egy fél pennyvel olcsóbb minden szappannál a világon. Azt hiszem, legközelebb már mint Mrs. Healnek fogsz írni, de ez még nem bizonyos, mert semmi se bizonyos a földön, mint a Vidovics esete mulatja. Csókol *E.*

Terka eleinte nem akart hinni a szemének; aztán rohant az urához. Ekkora ujság nem férhet bele egy asszonyi kebelbe: meg kell azt osztani valakivel.

— Jóska! Jóska! Jóska!

Jóska nagyon vigan fogadta a baleset hírért. Mindig igen mulattatta, ha valaki megházasodott — még ha a legjobb barátja volt is az illető, — de a Vidovics csatavesztésének különösen örvendett. Tetszett neki, hogy a legbölcsebb is megbotolhatik. S mindjárt melegebben tovább adta a hírt.

— No, Schmied úr, rendbe kell hozni a kastélyt, asszony jön a házhoz!

Schmied úr elképpedt s mikor magához tért, eszébe jutott, hogy mindezt megmondta ő előre.

Mikor Sugár Mariska meghallotta, hogy Vidovics mégis csak feleségül vette a kis Haller Mirát, így szólt magában:

— Biz ezt korábban is megtehetette volna! Ha mindjárt ezzel kezdi, sok rossz órától kímélte volna meg azt is, akit szeret, de magamagát is.

Régen nem látta őket, hírt se hallott róluk; a messze földeken járó szerelmesek nem írtak neki se, mint nem írtak senki-

nek. De azért most is szeretettel, szinte elérzékenyedve gondolt rájuk.

S elfelejtkezve érem-gyűjteményéről, pár percig elmerengett:

— Vajjon boldogok lesznek-e? Igaz, szeretik egymást, de az élet mindent megőröl, még a szerelmet is. És nagyon sok áldozatot hoztak egymásért, mind a ketten sokat, s ezt az ember, ha örökre elitkolja is, sohase felejtí el. Vajjon, egy pár év múlva, nem jut-e majd eszökbé nemcsak az, amit mindig keresünk, de soha se találunk meg, hanem az is, a mijök megvölt, s amit egymásért elvesztettek? Vajjon milyennek találja új életét az aranykalitba zárt énekes madár? Vajjon nem azt gondolja-e, hogy mégis csak jobb völt az erdőn? Eh, hiszen kis babájok van s mindenből úgy látszik, hogy a boldogság angyala nem jelenik meg sehol, csak a gyermekünk bölcsőjénél!

Nem tetszett neki, hogy Vidovics ilyen későn esküdött meg Mirával.

— Biz ezt korábban is megtehetette volna!
— Ismétелgette magában. — Ugyan mire volt jó előbb alaposan elgyötörnie magát is, a leányt is?!... Nem okosabb lett volna mindjárt ezen kezdeni?!...

De aztán eszébe jutott, hogy örök komédiánk a hasonló oktalanságok láncolatából áll. Az ember folyton folyvást bajt csinál magának, bajt csinál annak, akit szeret, — mintha nem volna elég az a baj, amit a természet mér reánk, — aztán újra kezdi az oktalanságokat... s e sok vesződséget, e sok oktalanságot egyetlenegy gyűjtőszóval Életnek nevezi.

1075792 I-V
e g y b c

86

935701 PM

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PH
3202
A5G5

Ambrus, Zoltán
Giroflé és Girofla

